

Реч уредника:

У плодној Стишкој равници, златној од жита и сунцокрета, испод искричавог неба и осунчаног тла, живи и расте традиција културе и уметности. Већ пола века, у овом питомом и културолошки богатом крају, дешавају се две дивне ствари- часопис Стиг и Фестивал драмских аматерских села Србије- ФЕДРАС. Пола века- педесет година од када је све кренуло. У ритму пулса нашег народа, руку под руку, часопис и фестивал, окупљају највећа и најзначајнија имена песника, писаца, глумаца, новинара, сликара, уметника и поштоваоца уметности. Ту, у Стигу, бришу се границе између плодне оранице и плодног пера, између професионалаца и аматера, ту где је све натопљено жаром стваралаштва, креативности и људскости, у месецу октобру, све пупи и буја од лепоте. На тим Федрасовским даскама, на ,,даскама које живот значе,, млади и искусни, креативни и прекаљени, класични и авангардни глумци отварају своју душу и публици дарују мноштво лепоте и обиље талента. Свако вече, у време трајања ФЕДРАС- а мештани Малог Црнића имају прилике да буду део драме, трагедије или комедије, у неколико сати, у којима је смештена читава ризница емоција и ликова.

50 година трајања- подразумева озбиљан и студиозан рад, генерацијама. Само заједништво и слога су могли да одрже ову менифестацију, сваке године, обогаћујући је и подижући је на виши ниво. Имамо чиме да се поносимо, имамо шта да покажемо себи и свету.

Хвала свима који су део свог талента, емоција и душе уткали у ову причу. Хвала зачетницима и свима који су наставили да негују и помажу јој да расте. Велико је задовољство, још већа част и највећа обавеза наставити путем културе, уметности и квалитета- путем који су давно пре нас зацртали и у аманет нам оставили они који су веровали у нас- као што ми правимо пут и путоказе за генерације које долазе и које ће доћи.

Данијела Божичковић- Радуловић

/број 133-134 / јесен 2021/

Редакција часописа:

Уредник

Данијела Божичковић Радуловић

Чланови редакције

Александра Марковић

Драгана Алексић

Игор Јовановић

Славица Пејовић

Дописни Чланови

Јован Јањић

Виолета Димитрић

Садржај:

СТИГ: / 2

- Малиша Антонијевић / 2
- Младен Владимировић / 3
- Љубиша Обрадовић / 4
- Синиша Ристић / 5
- Бранко Манас / 7
- Ана Дудаш / 8
- Србољуб митић / 10
- Аца Животић / 10
- мр Млађан Цуњак / 11
- Драгослав Живадиновић / 13
- Драгиша Милошевић /17
- Дамјанка Чизмић / 20
- Милан Димитријевић / 22
- Драган Фелдић / 24
- Милић-Мића Антонијевић / 25
- Светомир Мирковић / 27
- Зорка Стојановић / 28

ФЕДРАС: / 29

Радиша Стојићевић / 29
Србољуб Митић / 29
Богољуб Ивковић / 30
Драгана Алексић / 40
Љиљана Милановић / 44
Радиша Драгојевић / 56

МИЛИСАВ МИЛЕНКОВИЋ: 57

Јован Јањић / 57
Радомир Андрић / 59
Видак М. Масловарић / 62
Данијела Миланова / 66
Зорка Стојановић / 71

Досадашњи уредници: Милисав Миленковић, Богољуб Ивковић, Србољуб Митић, Ана Дудаш, Драгослав Живадиновић, Светомир Мирковић, Драгиша Милошевић, Драган Т. Јовић

ПОЛА ВЕКА ТРАЈАЊА

Драги пријатељи, уважени гости, Поштоваоци драмског аматеризма, даме и господо, Част ми је да вас поздравим и пожелим добродошлицу на велики јубилеј -50 година Федрас-а- манифестације које Мало Црниће чини препознатљивим на културолошкој мапи Србије и региона.

Октобар је месец препун културних дешавања у нашем крају, али свакако централно место заузима сам Федрас, са својим пратећим манифестацијама. То је време када се у осам дана окупи елита наших аматерских позоришта, доносећи нам нове уметничке изразе, како класичних, тако и модерних књижевних дела.

Ове године, када обележавамо и пола века трајања, можемо да се похвалимо здравом конкуренцијом и одличним представама које ће се на сцени Федрас-а такмичити и оставити свој печат.

Ми смо, као домаћини, поносни што овај фестивал траје и што га из године у годину унапређујемо. Поносан сам што је из године у годину са нама велики број младих учесника, младих глумаца, што нам даје сигурност да драмски аматеризам има достојне наследнике и светлу будућност, да су наша деца на прави начин усмерена – водећи се узорима и искуствима својих старијих колега.

Свима желим много уживања у позоришним представама, обиље глумачких бравура и задовољство гледања, много уживања, снажних и срчаних аплауза, пријатељстава и доброг расположења.

Живео Федрас - јер волимо позориште.

Малиша Антонијевић
Председник Општине Мало Црниће

СТИГ
Часопис за културу, уметност и друштвена питања

Часопис „Стиг“ представља једно од најзначајних обележја стишког краја, може се рећи да је он, уствари, лична карта овог поднебља. Традиција часописа дуга је читавих педесет година. У стварању овако значајног и вредног документа једне епохе, једног времена, учествовла су велика и значајна имена. Часопис „Стиг“ у себи чува печат тог времена, од пре педест година, па све до данашњег дана. Традиција која је тако дуго очувана наставља да се негује и убудуће.

У оквиру садржаја часописа ушла су многобројна уметничка дела писаца са наших простора и шире, поред домаћих аутора у часопису можемо пронаћи и велики број превода са страних језика, који су, такође, били дело и рад наших значајних писаца. Преко прозе и поезије може се пронаћи и велики број драма, делова издвојених из романа, радови који су били награђивани и објављивни на конкурисма у којима су учествовали ученици основних школи. Исто тако, у сваком броју часописа налази се и осврт на још једну најзначајнију манифестацију, Такмичење аматерских позоришта ФЕДРАС. Објављиван је осврт на манифестацију, а поред тога, објављивани су победници ове манифестације.

Прво издање часописа „Стиг“ објављено је децембра 1970. године у Малом Црнићу. Издавач првог издања била је Општинска заједница културе Мало Црниће. Уређивачки састав чинили и су: Богољуб Ивковић, Бора Филиповић, Влајко Стојковић, Душица Милановић, Милан Марковић, Миодраг Ничић, Првослав Вучковић, Синиша Ристић, Чедомир Јанковић, Драгољуб Јовичић. Уредништво часописа сачињено је било од следећих чланова: Бранко Лазић, Драгослав Живадиновић, Драгослав Ч. Стефановић, Љуба Петровић, Милисав Миленковић, Младен Владимировић, Србољуб Митић. Главни и одговорни уредник часописа „Стиг“ био је Милисав Миленковић. Виђете у првом броју часописа „Стиг“ илустровао је Милан Милић Јагодински. На насловној страници часописа налази се илустрација Србољуба Митића под називом „Стишки демон“.

У првим бројевима часописа уредништво и главни уредник остало је непромењено све до броја 3. који је објављен у јуну 1971. године, где је уредништву придружује *Јован Дебељачки.* Следеће промене се дешавају у броју 6. година III, уредништву се придружује *Синиша Ристић.* У двобројју 12-13, година IV, у уредништво долази *Мића Бранковић.* Број 13- 14 добија још једног члана *Душана Милановића.* Ликовне прилоге приређивао је *Емило А. Костић*, академски сликар.

Од броја 16. објављеног октобра 1974. главни уредник часописа био је *Богољуб Ивковић*, док је одговрони уредник био *Србољуб Митић*. Чланови уредништва, поред већ наведених чланова, били су *Ана Дудаш* и *Емило Костић*. Наредних година састав уредништва није се значајно мењао све до броја 42. године XX који је објављен у јулу 1980. године. Чланови уредништва постају *Драгиша Милошевић, Ивана Несторовић, Живојка Милић* и *Десанка Цвејић*.

Главни уредник од 1980. године био је *Србољуб Митић*, док је одговорини уредник била *Ана Дудаш*. У броју 47. године XXII, члан уредништва постаје и *Живан Марковић*, вињете унутар часописа биле су дело *Живана Марковића*.

У броју 56. Који је објављен поводом петнаесте годишњице часописа „Стиг", године 1985. директор, главни и одговорни уредник био је *Зоран Благојевић*, уредниоци су били *Ана Дудаш и Србољуб Митић*, док је уредништво остало непромењено. У броју 58-59.

Број 71. Добио је нове уредникие, главни уредник био је *Драгослав Живадиновић*, помоћник главног уредника био је *Драгиша Милошевић*. Уредништво је имало нове чланове, а то су били: *Велиша Јоксимовић, Бранко Лазић, Лала Ђорђевић и Воја Марјановић*. Корице часописа и вињете приређивао је *Лала Ђорђевић*. У мају 1996. године часопису се придружује и *Владимир Пауновић*.

У 88. Броју часописа „Стиг", који је објављен 2002. године, главни и одговорни уредник био је *Светомир Мирковић*, нови чланови уредништва били су *Жарко Живановић, Славољуб Милошевић и Душанка Деспот*.

Часопис „Стиг" доживљава нове промене у XXXV години објављивања, у броју 94, који је објављен 2005. године. Главни и одговрни уредник часописа „Стиг" била је *Ана Дудаш*, чланови уредништва часописа „Стиг" били су *Драган Јовић, Зорка Стојановић, Ена Мирковић, Весна Цино, Доброслав Тепавчевић, Драган Јацановић, Славољуб Милошевић и Живојка Милић*. У броју 97. који је објављен 2007. године уредништво часописа сачињено је од следећих чланова: *Горан Стокић, Данијела Стојићевић, Марцјана Вељковић, Сребранка Томић* и осталих чланова већ напоменутих у предходном броју. „Споменица Србољуба Митића" коју је приредио *Раша Перић*, била је 100. број, објављен је 2008. године.

У броју 104. објављеном 2010. године, главни и одговрни уредник био је *Драгиша Милошевић*, уредништво часописа „Стиг" сачињавали су *Драган Т. Јовић, Славиша Радовановић, Сребранка Томић и Јован Д. Петровић*. Број часописа 109. био је посвећен делу и раду дотадашњег уредника Драгослава Живадиновића. Дизајн и припрему овог броја приредили су *Драган Т. Јовић и Драгиша Милић*.

Главни и одговорни уредник од број 110. Објављеног октобра, 2013. године био је *Драган Т. Јовић*. Нови чланови уредништва били су *Ана Дудаш, Зорка Стојановић, Раде Првуловић, Антилета Живковић, Јована Јовић*.

Часопис „Стигу" у 118. Броју добија новог уредника. *Милисав Миленковић* је од 2017. године био уредник часописа, нови чланови уредништва часописа били су *Данијела Божичковић Радуловић, Славица Јовановић, Бебица Миловановић*. Уредништво у 119. броју, који је објављен 2017. године добија још једног члана *Тању Јеленковић*.

Младен ВЛАДИМИРОВИЋ

СТИГ

Поред Дунава је био рит да се човек на коњу није могао да види и у њему аждаја; огромна змијурина са ногама са канџама и перајима изнад њих којима је могла да сече дрвеће као тестером, са мехуром успод репа којим је могла да плива по води и да се баца у облаке, са чељустима из којих је пуштала час пламени час ледени ветар. Сваке недеље јела је по девојку.

Од села до села, дође ред и на Јованку, најлепшу девојку од Дунава до краја Хомоља.

Јутро је освануло црно и кукавно.

Дрвеће је било мокро од суза, јер су сву ноћ у њему плакале птице. Сунце је изгрејало с црним зрацима, а од уздаха цвећа дизали су се облаци мириса у небо. Потоци су били празних корита јер им је вода пресахла од жалости.

Изнад Јованкине куле добошар је немило ударао у бубањ, да се окупи свет да испрати најлепшу девојку аждаји у чељусти.

Јованка се журно спремала. Пре но што сунце буде с копља морала је да буде на Дунаву; јер ако окасни, изићи ће аждаја из рита и — неће ништа остати живо. У мокру косу од суза другарице су јој уплитале дукате и цвеће, док је са Дунава језиво звиждала аждаја.

Искупљени свет је притискала туга црња од сваког облака. Сувих очију, јер су пресахле од плакања, Јованкина мајка се лелујала као парче платна на ветру. Док је Јованка још била мала, узели су јој Турци сина и посекли мужа кад се успротивио да да дете. Данас ће изгубити и Јованку.

Али тек што се Јованка спремила, а појавио се с брда момак на вранцу: с мачем о појасу, копљем преко рамена и с некаквим мехом на плећима. И рекао је да ће уместо девојке он ићи аждаји. Свет је на мах занемео, а онда зашапутао: „Чобанин Јован!"

Чобанин је ишао право према звиждуку. Кад се приближио риту, на бат коња, аждаја се

покренула у свом брлогу, и вода и блато су запрскали у небо. Јован је стао. А кад је аждаја, уместо девојке, видела коњаника, сукнуо јој је из чељусти пламени ветар. Јован је тргнуо вранца и скочио у Мораву. Аждаја је онда пустила ледени ветар и Морава је заледила коња и коњаника. Но коњаник је размахнуо песницама, као стакло разбио лед и искочио с коњем на обалу, а онда је хитро ударио кресивом о кремен, запалио труд и бацио га у рит. Сукнуо је пламен у небо. Из дима и пламена, који су заклонили сунце, аждаја је искочила из рита и спустила се у Млаву, и заврела је вода од њене усијане коже. Но Јован је дојурио на вранцу, расекао мех са плећа и бацио га у реку, онда поново ударио кресивом о кремен, запалио труд и бацио га у разливен катран из меха. Запалили су се таласи и читава река је буктала у пламену.

Аждаја онда надује мехур под репом и вине се у облаке, да се отуда суне на чудног коњаника и посече га својим перајима. Тада Јован застрели за њом и погоди је у мехур. Другом стрелом пресече јој језик из којег је пуштала ледени и пламени ветар. Земља се затре се кад се аждаја стропошта из облака на земљу, а задрхташе брда кад поче да бежи пољем. Јован се пусти на вранцу за њом.

Вранац се купао у зноју, а Јован прибирао последњу снагу. На једној коси сустигне аждају и удари је копљем. Њена црна крв обоји земљу, али се копље поломи о њене тврде кости, те се увуче у један трњак. Она се пусти преко равна поља али једва вукући се, те је Јован сустигне и одруби јој главу. Од њена вриска при том размакну се облаци, док њена крв потопи поље. Одсечена аждајина глава звизну преко крви долети до Голубачког града и падне у пећине испод њега, а њена безглава лешина, у последњем грчу, баци се у облаке и падне далеко поред Млавина корита. Јата орлова, који су кружили над чудном битком, баце се на њу и растргну је.

Једва се држећи на вранцу, Јован се врати Јованки на кулу.

Неко повиче да се Јованка уда за Јована, што прихвати сав свет. И заложе се ватре и наврту овнови и бикови на ражњеве. Друтарице заплету свадбене венце, птице поново запевају, потоци зажуборе а сунце засија веселим зрацима.

Јован и Јованка пођу на венчање. Дрвеће намах процвета и стане се свијати пред младенцима. Девојке запевају свадбене песме и понесу венце, звери излазише из шума и идоше пред младенцима, док птице лепршаху над њима.

До тад невиђену свадбену поворку, стари свештеник дочека пред црквом, али не обави венчање. До цркве Јован је испричао Јованки како је побегао од Турака у планину и постао чобанин, и она је у младожењи препознала рођеног брата. Онда се вратила свадбена поворка и веселье је настављено без свадбе.

Ту прича престаје.

Али у пећинама испод Голубачког града иструле аждајина глава, а из те трулежи идућег пролећа изиђе опака голубачка мушица — да подсети свет на страшну аждају и јуначког чобанина. И отада тако сваког пролећа.

Народ, пак, за спомен на страшни срећни догађај: поље одакле је аждаја почела да бежи назва — Бегановац; поље које се обоји аждајином црном крвљу — Црно поље; место где се аждаја увуче у трњак Трновче; где Јован одсече ражањ — Рашанац; где добошар удараше у бубањ — Бубањ; брдо са кога се појавио Јован на вранцу — Врановац; где беше Јованкина кула — Кула; где Јованка шапуташе „Боже, Боже“ — Божевац; где аждајину лешину растргоше орлови — Орловача; где у пожару на Дунаву изгоре рит — Пожаревац; поље којим са звиждуком одлете одсечена аждајина глава — Звижд; а где Јован стиже аждају и одруби јој главу — СТИГ.

Стиг број 1, децембар 1970., стр. 1

Љубиша ОБРАДОВИЋ

ОСНОВНЕ ШКОЛЕ У ПРОШЛОСТИ

Поуздано се зна да је Пожаревац имао прву малу школу у првој половини 18. века. Управо, 1773. године егзарх београдског митрополита, обишао је северну Србију с циљем да испита прилике у којима се налазе српски манастири, цркве и школе. Из његовог извештаја који је сачуван (објављен је у Гласнику српског ученог друштва за 1894. годину) сазнајемо да је у обиђеним крајевима било само две школе и то у Пожаревцу и Гроцкој. У Пожаревцу је поред мале школе постојала и школа за спремање свештеника. Ове школе су биле црквене установе. Међутим, значајно је то што су у њима за учитеље била постављена световна лица.

Постојање првих школа у Пожаревцу историјски се поклапа са аустријском окупацијом северне Србије, која почиње пожаревачким миром 1718. године и траје пуних 20 година. Овај период аустријске окупације у северној Србији требало би шире анализирати како би се могла добити потпунија историјска слика о културним и просветним приликама тога времена. Међутим, због краткоће простора износимо само неколико података који ће илустровати стање у северној Србији непосредно пред пожаревачки мир. Тада су турски зулуми и насиља учинили северну Србију напуштеном земљом; скоро половина насеља била су расељена, а становништво је било знатно прорећено. Доласком аустријске управе у ове крајеве, народ је очекивао

побољшање положаја. То су нови освајачи и обећавали, па услед тога долази до осетних досељавања са југозапада, чиме се број становника у овим крајевима повећава. Пожаревац је у то време имао 230 кућа и по броју становника је био већи од неких познатих градова. Међутим, Аустријанци сем обећања, нису ништа више учинили за покорено становништво, тако да се економске и културне прилике у овом периоду битније не разликују од претходних. Но, оно што ће услелити после аустријског повлачења и поновоног доласка Турака у крајеве северне Србије представља црно поглавље у историји овог краја. Малој школи се губи сваки траг и она се више не помиње. Тек после 70 година од овог периода, за време првог српског устанка, појавиће се прве школе у пожаревачком крају. О школским прликама које претходе првом устанку Матеја Ненадовић у својим „Мемоарима" пише:

„Крајем 18. и почетком 19. века у Србији ни трага од школа није било." Овај податак показује какве су просветне прилике у Србији биле на смени два столећа и колике су напоре устанпци морали да уложе да би на згаришгима попаљених села и опустошених градова почели да подижу и отварају прве школе.

Пожаревачки крај се међу првима у Србији ослободио турске власти и то сопственим снагама. Већ с пролећа 1804. године био је ослобођен Пожаревац, а такође и пожаревачка нахија. И, баш те 1804. године, на основу података М. Б. Милићевића, сазнајемо да је у богатом стишком селу Смољинцу основана прва школа у пожаревачком крају. О томе колико је она и како радила нема података, али је значајио то што је на тлу пожаревачке нахије са доласком политичке слободе дошла и прва школа. Само две године касније, 1806. основана је школа у Кличевцу, родном месту прослављеног јунака и војсковође из првог устанка Миленка Стојковића. Пожаревац је према подацима Ж. Ђорђевића имао школу 1808. године, када су је још добили, Смедерево, Крагујевац, Ваљево, Шабац и други градови.

Ови подаци су врло интересантни, тим пре, што је Пожаревац као бивше седиште нахије, а истовремено је био и најразвијеније место, школу добио касније од места која су по значају била иза њега. За Кличевац се може претпоставити да је Миленко Стојковић имао значајног удела и да је његовом иницијативом била отворена школа. За Смољинац се пак не може поставити слична претпоставка, јер није имао тако истакнуту и способну лнчност чије би заузимање могло имати такав утицај. Вероватно да су неки, пре свега, економски моменти имали утицаја, јер је Смољинац у свом потесу имао земљу одличног квалитета, а таква земља у условима искључивог бављења земљорадњом и сточарством значила је богатство. Осим тога, за време првог српског устанка нису били прецизно одређени услови за отварање школа. Најтеже је било доћи до учитеља. Ако би се такав човек нашао, иницијативом појединаца би се могле отворити школе. Школа је могла такође бити основана ако би се неко лице понудило да учи децу. Није искључено да је ове или сличне услове Смољинац искористио и отворио школу која је могла бити и привремена, а не стална.

У првом устанку мало је било учених Срба који би могли учити децу, па су најчешће учитељи били из Аустрије. Но и они нису били оквалификовани за овај посао. Идеално учење је било када се у основној школи изуче: буквар, чаславац, псалтир, свештена историја, катахизис, словенска граматика и аритметика. Међутим, било је учитеља који су били полуписмени и деци нису осим савладавања азбуке могли да пруже друга и шира знања. Један пример из 1826. године довољно говори о спреми и способностима учитеља. Петар Радосављевић је био учитељ у Београду, али је пре тога држао месарницу. Било је пуно таквих ситуација. Међутим, у оскудици ученијих људи, школе тога времена су се морале задовољавати и оваквим.

Ови и други проблеми су били пратиоци првих школа. Међутим, није било лако на жаришгима, без икаквих услова, створити школе. Али, школске идеје, које су долазиле свакако од првог министра просвете устаничке Србије, Доситеја Обрадовића, биле су оно семе из кога ће настати школска традиција и осећање да ће се немаштина и незнање најбоље лечити учењем и остварењем школа.

Стиг број 1, децембар 1970., стр. 35

Синиша РИСТИЋ

КРЕАТИВНИ ФЕНОМЕН ПОЕЗИЈЕ БРАНКА МИЉКОВИЋА

(Одломак из истоименог есеја)

Бранко Миљковић припада оној плејади наших песника која је својом активном делатношћу и авангардним сенсибилним настојањима извршила револуционарни преображај поетских формула, прилагодивши их и оспособивши да запевају на нов, неконвенционални и непосредни начин, уз пуно присуство животне емпирије. Тој савременој генерацији, поред Бранка Миљковића, припадају и песници: Иван Лалић, Велимир Лукић, Божидар Тимотијевић, Јован Христић, итд. Ова генерација уклонила је традиционалну баријеру: ограниченост емотивних излива, строго суштинско и формално подчињавање везаном

стиху. Заокрет је био утолико већи, уколико је њихова истраживачка интенција била усмерена ка оним песничким могућностима које су до тада биле непознате, неприступачне или недовољно коришћене у нашем песничком поднебљу и стварности.

Смисаоно и формално у освајању нових поетских сфера, најдаље је отишао Бранко Миљковић. Његова метафора изорала је најдубљу бразду у нашем послератном песништву и тиме проширила идејне основе доживљаја. Био је то заиста тријумфални излет у ново, вертикала која сама по себи оставља утисак савршенства, у грађењу и конструисању унутрашњих песничких структура. И није само у томе предњачио Миљковић: он био новатор оригиналног, песника који је писао онако како је живео, ризикујући при томе своју богату песничку смерницу зрачном смислу језика и његове авангарде. Био је несумњиво луцидан и виспрен, смео и, до последњег даха, истраживач. Увек је у поезији тражио своје ја, свој израз, свој домашај спознаје. Његова скровита индивидуалност одавала је песника латентних емоција, фине и суптилне мисли, свагда спремног да свој живот без остатака жртвује и подреди поезији. За њега је поезија била занос, егзалтација, „патетика ума", „апсолутни недемагошки облик хуманизма", сва окренута човеку изнутра, али брижљива према ономе што хоће да каже. То је поезија контраста, парадокса, однеговане метафоре, лепа у својој нагости, безнађу и пустоши, „упркос свему што је изнутра раздире". Песник је настојао да не буде и остане само лиричар завештан овлашној евокацији, него је тежио аутентичним мисаоним изразима, скупинама и збирним представама. Песма му је инваријантна, чврста, комплетна; поседује конструктивни стожер око кога се групишу вешто изнијансиране слике. Тај стожер је нека врста темеља, основа, носивост песме, сумарни одјек контемплација и врења људских осећања.

Виђена симболима иза којих је лежала богато распоређена стварност, згуснута и поетски обликована, сва у напорима да открије савршенство телесне лепоте и магична струјања људске душе, његова песма није никад престала да манифестује коинциденцију и идетификацију живота и смрти. И есенцијално посматрана, она је сва трагалачка. Она трага за бићем које јој измиче, за координатама једног времена које се осипа и ишчезава пред налетом атома и техничких конструкција. Нема у њој баласти, шупље помодне реторике лажне помодности; постоји фон свести, узлет у чаролију духа.

Бежећи од чињенице да буде подвргнута расплињавању и реторици, бежала је и од традиције у ужем смислу, да би се коначно оградила од оптимизма. Песма као таква била је препуштена димензијама властите стварности и судбине. Она је својим потврђивањем, искључивала песника, својим системом ствари и симбола супротставља ла се животу.

Очигледно је да Миљковић припада оном типу наших песника који су смело корачали по царству подсвести и херметичности, користећи старе и вешто апсорбујући нове наслаге људског смисла. У том тражењу његова ватра осветљавала је његов пут. Пут до нових, неизрецивих речи, неукротивих, баршунастих, пут до света који ће избећи ефемерност многих виталних вредности. Ватра му је водиља, песма заокружени свет, бит тог читавог путовања. Сам пут — то је — поезија. Њен циљ је довести човека у релацију са самим собом.

Запажа се између осталог да Миљковић није написао велики број љубавних песама. Но, неке од њих, упркос свему, сведоче да је он обилно путовао по врлетима духа, помало рањен и уцвељен, са дозом сумње и изгубљености. У тој љубави осећа се одсуство ње саме: правог лика нема, постоји само кроз измаглицу назирање нечега што би могло бити жена. То наслућивање понекад и варка може бити:

Нема је овде, све је више
губим,
У часном кругу ког заборав
руби.
Ох, гипка слико варке, варко
жива,
Кад камен вида њено лице
бива!

У једној другој песми, не мање сугестивној, у евокацији, оптерећеној толико много животом и благим нагињањима ка беличастим цветовима женског лика, отворене су вратнице, пронађени су кључеви за излазак међу бескрајне ројеве жеља. Њихова нит трепери лагано на ветру, одржавајући синтезу сна и животне пуноће, изговарајући слогове лепоте:

Нека твоји бели лабуди
кристална језера сањају
Али не веруј мору које нас
вреба и мами

У другој строфи свет је лелујав, чипкаст, таласаст, ватра га упорно пржи да би дошао до ступња чисте свести:

Тебе три света воле, три
ватре прже. А ми
Идемо испред наде коју
лутајуће пустиње прогањају
Они смо што смо све
измислили и остали сами
Жено од светог мермера, бела

утехо, којој се сви
приклањају

Из наведених стихова избија снажна песникова љубав према „вечитој жени" зазиданој у мермеру која симболично представља дубоку људску постојаност, трајно везивање за реалаитете живота. Истина, стихови су интерпретирани на хеленско-римски начин. У њима препознајемо типично Миљковићевски свет, као и његово обраћање вечним темама.

У Сонетном венцу јавља се једна посебна релативна реч са свим својим смислом и подтекстом, реч константа Бранкове поезије: смрт. Та смрт је заоденута речима, али не обичним, не конвенционалним, већ црним, тужним, сентименталним, елегичним — заоденута речју празнинама:

Празнина што пева и мир јој
румени.

Својим сентенциозним казивањем посебно се издвајају стихови:

Неког света тешке сене пале
Робе напорног брега и злих
вести
Доцкан је да посумњамо у
оно што је у нашој свести
Целога живота речи су нас
крале.

Ови стихови су оригинално сведочанство „суморног доживљаја живота", нејасних, претећих, за људско биће кобних суочавања са оним што имамо у нашој свести. Човек је унапред обележен, ограђен. Он у својој свести носи смрт, властиту и неизбежну, реалну и трагичну, али људску смрт. Свако одмотавање, тачније одгонетање њене тајне, почело би осипањем и одроњавањем ствари. Да није смрти у нашој савести, људски животи би били бескрајни, бесконачни. Међутим, смрт је објективно постојање живота, живот постојање смрти, те дакле тај процес је узајаман. Смрт као таква гања нас, изискује наше биће, поставља замке, рађа противречности. То је вечно будна рефлексија, ноћ, помрачење људске савести, проклетство црног круга; њено тесто претвара нашу телесност у пепео који се не задржава, него, ношен ветром у ваздуху ишчезава. Ситуација је дирљива, кобна, речи су простор црног ушћа што виси над човеком; треба открити то ушће, то гесло које нападно делује на људско искуство. Човек не пристајући на њену реалност не пристаје ни на њен облик живљења. Стога нас краду, односе најлепше језгро наше јаве. Ми остајемо празни све дотле док стварност не материјализује своју надградњу, своју присутност. Онда поново долазе речи да би однеле ту нагомилану стварност. Па ипак, човек је празан, изгубљен, безнадежан, из његовог крвотока истекло је време повратка у оностранн загрљај раја. Човек је опредељен да од свог тела створи понор, да сабије сву енергију, да би све противречности живота стајале на другој страни искуства.

Осим тога, у Миљковићевом стварању постоји ватра, њен пламен, њена зора, њена будност. Она све топи, све претвара у ужарену лаву која протиче свемиром као страшна авет.

Њен циљ је да преобрати свет из убогости и немоћи у раскошност и надмоћ: она осветљава привид. „Ватра је завада по којој све бива". Кад она сагори, остане пепео. Кад сагори и ишчезне ватра остане ништа. Ватра и ништа, то је та антиномија противстављена поретку ствари. Чак и кад је у нама, она је одсутна. Ако би смо покушали да одгонетнемо њену тајну, она би престала да буде то што јесте, била би пепео. Али, пепео је последица ватре:

Узмите шаку свежег пепела
или било чега што је прошло
видећете да је то ватра
или да то може бити

Сада је то конкретна ствар: једина и непомирљива граница између наше савести и живота. Њена реалност је будна и сама себи довољна. Њен пепео ослобађа нас сваке сумње али рађа страх, брише међе и поставља своје, те дакле она постаје општа суштина наше опредмећености.

Стиг број 2, година 1971., стр.13-16

Бранко МАНАС

АМАТЕРИЗАМ КАО ЧИН

Много се говори о аматеризму, као некада. Није незгодно да се говори, само што се у речима о аматеризму увек наглашава димензија која треба да означи сумњиву вредност, недостатке као и- провинцијалност. Реч се увек везује за позоришне представе, за рад те врсте у малим градовима и селима.

Мишљења сам да је појам узет једнострано и да много више треба да означава одушевљење у једној врсти уметности, било којој делатности где се траже посебни напори. Иначе појам аматеризма, узет у уобичајеном значењу може да се односи на политику, привредно планирање, пословност банака као и на многе сензације које су у моди.

Аматеризам је потреба и нашег времена као што је био потреба ранијих раздобља, различитих потреба и других обележаја културе. Све се

изменило, друге су прилике, други проблеми обликовања, други захтеви али су потребе остале исте и то је оно што му даје место у животу савременог човека. Данас рад те врсте и одушевљење да се створи слика нечега што постоји или би могло постојати, тражи само веће напоре, већа одрицања и има друге критерије вредновања. Заблуде су остале исте.

Тако се обично прича.

Пре десет година, сада може да се каже да је то било давно, Елија Казан је говорио за неке своје ученике и глумце да су прави. Бранио их је: прави глумци су само деца и лудаци... дакле, прави аматери. Подстакнути потребама средине да у вихору провинцијских потреса, видимо нешто и да покажемо обичне и вредније ствари... играли смо Сартра. Његово дело Les mortes sens cepilture. Јунаке покрета отпора и носиоци Сартрове филозофије, били су ђаци, права деца.

Јунаке покрета играли су ђаци... били су носиоци идеја Сартровог виђења света и одушевљења да саосећају, прави аматери а били су сви деца. Схватили су представу као игру, били су прави јунаци; гледаоци су плакали а после су се дивили свему, све је било право. На позорницу, у светлостима разноликог и, може се рећи, неуког гледалишта, текло је опредељење за живот прави, једини и непоновљив; за његове највише облике постојања када се човек опредељује и бори против зла. Биланси су поразни: радили смо за општу ствар, сада нисмо никоме потребни и треба да умремо... Истина, казана у позоришту не може да буде аматерска, она је увек истина и ако је изговорена поштено, а у позоришту се увек настоји да говор буде такав, једина је и неопозива. Декори и сва кићења разних врста малограђанског шнајдераја, нису битна. Могу да се занемаре.

Када је почео да ради еснаф различитих глава које су предано описивали наши ваљани писци али које су остале неразјашњене када су у питању виши ниво свести и класна борба: то је буржоаски писац и пре приказивања: шта ће то нама, ко ће то да разуме, био је аматеризам.

Као да Толстој није био гроф и као да то смета његовом делу. Аматеризам постоји у ошптем знању, у навикама у свакодневици у којој се таложимо, понекада по потреби, бијемо у груди: ми смо за прогрес, ми смо за све хуманости и све праве облике живота. У време Ђуре Јакшића се ударало руком у сто, сада се прича. У време ослободилачке борбе позориште није било аматеризам него потреба. Оно је потреба и данас у времену које је постало много теже.

Аматерске су наше представе супер модерних комада, аматерска је и провинцијална парада неких позоришта. Провинцијални су и потпуно аматерски држачи динара и гледање на бизнис, као и приклањање колебањима да имамо телевизију, да се тражи већи квалитет, да он долази искључиво из центра где је „врхунска" култура. Какве ли заблуде која се не може да правда, само да се једино сматри као једна од површности које су нам својствене у последње време. Аматеризам спада у рад поштен и предан и не може да буде површан. Као стваралаштво остаје да важи, као чин културе и више од тога, обележје постојања.

Стиг број 11, децембар 1972., стр. 3

ИНТЕРВЈУ

ВРЕМЕ СЕ УВЕК ПОСЛЕДЊЕ СМЕЈЕ

Разговор са Десанком Максимовић водила Ана Дудаш

АНА ДУДАШ: Јесте ли се за писца определили из неког дубоког унутрашњег императива или су на Ваше опредељење имали утицаја родитељи, школа или можда поднебље испод кога сте стасали?

ДЕСАНКА МАКСИМОВИЋ: Драга Ана, ту није могло бити никаквога одлучивања, утицаја са стране — почела сам писати јер сам за то имала некаквога смисла, јер ме је урођена склоност вукла томе. Ни моји родитељи, ни школа нису ме подстицали да пишем, уколико се похвале писмености школских задатака, похвале за начитаност не би могле сматрати наговором или утицајем да се одам писању. Моји разумни родитељи и моји професори чували су се тога, необично су се чували, иако нисам показивала нескромност ни самоувереност, да ме назову песником, како данас и родитељи и учитељи, несвесни опасности, те изјаве, називају многи школски задатак и ђачки стих делом, иако су ти дечји радови најчешће само одјек прочитанога.

А. Д. Од самог почетка до данас у Ваше стихове уткана је чиста, нежна лирика, из њих лахори топлина, богатство слика често прене читаоца. Реците, како сте упркос нових појава „таласа" разноврсних праваца у поезији остали у свом казивању увек иста природно чиста, радо прихваћена, много читана? (мислим на разне „изме" у поезији.).

Д. МАКСИМОВИЋ: И сама се чудим, вероватно је то зато што сам била лишена сујете и нестрпљења, што ми је било свеједно да ли ће ме неко назвати модерним песником. И било ми је свеједно да ли ће признање доћи одмах, или касније него другима. Писала сам онако како сам сама осећала, како сам сама свет видела, изражавала сам се начином до кога сам покушала сама да дођем. И била сам у младости свесна да је најважније не издати себе. Писала сам онако како

одговара моме дару, мојој људској природи, мојој личности уопште. Можда ме зато и воле они који ме воле, и не воле они којима се тај став, или таква нарав туђи.

А. Д. Када се налазите у пределима чудесних песничких лепота, другујете са стихом, Ви свакако не осећате „болест" нашег времена: усамљеност и горчину која је често прати?

Д. МАКСИМОВИЋ: Ја волим усамљеност као такву. Није ми досадно кад сам сама са собом. А страдам не зато што ми је људски род туђ, већ због сасвим других ствари и због неких недобрих појава у нашем народу, у нашем друштву, наравно — због неких личних доживљаја, такозваних судбинских, о чему сам највише писала у књизи „Немам више времена".

А. Д. Хоћете ли да ми одате тајну како успевате да побеђујете време?

Д. МАКСИМОВИЋ: Нема мила моја, тога ко ће време победити. Знате како се каже: „Најслађе се смеје, ко се последњи смеје", а време се увек последње смеје. То је и разумљиво и право. Ипак, пошто сам борбен створ, ја се борим са временом и радујем се кад ја изађем победником. У тој обрби су ми најбољи савезници рад и природне стихије с којим се увек дружим, сунчам се крај реке или мора, пешачим кроз шуму, радим гимнастику, немам неких страсти и навика које руше здравље. А здравље може да замени многе особине које се временом погубе.

А. Д. Које су тренутно Ваше стваралачке преокупације?

Д. МАКСИМОВИЋ: Тренутно, тј. ове зиме и пролећа, доста сам преводила. И вама сам за „Стиг" дала оне лепе стихове које сам превела са руског. Кад своје не пишем волим да преводим, као што неко можда воли да решава укрштене речи или да утоне у игру шаха. Превођење вам из главе растера све мисли сем оних које су везане са преводом. Зато овај посао може да лечи од жалости, брига, немира, страха од смрти, бола од нанесених вам неправди и увреда. Обично преводим песме. Обично преводим песме драгих ми песника и песника с којим сам сродна по нечему. Летос сам, међутим, крај мора писала своје ствари.

А. Д. Враћате ли се често у прошлост?

Д. МАКСИМОВИЋ: Нема песника који се не враћа у прошлост, наравно најпре своју, лута по успоменама. Додуше револуционарни писци праве излете у будућност, ја се волим враћати и у прошлост свога народа, али ме не занимају толико историјска збивања, колико стања душа људи тога времена, веровања, патње. Ето, и у својој новој књизи „Летопис Перунових потомака" проборавила сам једно време у десетом веку међу нашим људима који су били тек примили Хришћанство а старог словенског бога Перуна још нису могли да забораве.

А. Д. Да ли би опет постали писац да се којим случајем може стати опет на свој почетак?

Д. МАКСИМОВИЋ: Мислим да бих. Ако не то, онда сликар. Срце ме много и сликарству вуче. И очи ме сликарству вуку. То се можда назире и кроз моје песме. Али ма чиме се бавила, мило би ми било да душом останем песник и сликар.

А. Д. У оквиру (Фестивала драмских аматера села) који се одржава сваке године у Малом Црнићу, били сте наш гост. Надам се да сте се том приликом сусрели са културним збивањима у нашој општини. Шта мислите о стваралаштву на селу?

Д. МАКСИМОВИЋ: Никад нисам сумњала у село, тј, у стваралачке моћи народа, особито свога народа. Гледајте само, колико дивних песника имамо који су у првом још колену из села. Међутим, и поред тога што знам какве све снаге носе у себи људи по нашим селима, задивило ме је и обрадовало код вас, у Малом Црнићу, одушевљење с којим прихватају глуму, њихово схватање да је она изузетно занимање, сродно с поезијом, да је уметност. Можда је глума народу, уствари, најсхватљивија. На такмичењу села у Зајечару поново сам се у све ово уверила. Тамо сам поново срела и ваше Црнићане. И не само они, сви наши људи из народа су речити и воле речитост и такмичење у њој. Поносна сам некако што код нас нема такозване провинције, што Мало Црниће давно нема тај менталитет.

А. Д. Мислите ли да је наш часопис „Стиг" који излази већ шест година, успео да трасира себи пут у ширу јавност, у срца љубитеља писане речи, шта уопште о њему мислите?

Д. МАКСИМОВИЋ: Немамо га сад овде пред собом те да идемо од рубрике до рубрике, али могу рећи да ме је и у „Стигу" поезија најпре привукла, и да је она, чини ми се, увек водила прву реч. Можда зато што ја поезију најбрже осетим, али вероватно и зато што пгто наш народ у поезији даје највише домета. „Стиг" није ушао шумно у наш књижевни живот, али стално крчи себи пут и стиче глас. Напослетку — тихе воде брег роне. Мада, поштено признајем, сматрам да не треба расипати снаге на многе часописе, да је боље имати их мање, али садржајније, на висини како се обично каже, сматрам да је вашем крају часопис збиља био неопходан. Часописи по унутрашњости много помажу у припремању младог човека за улазак на широку арену листова по великим градовима. А деси се да такав часопис постане бољи од оних по културним републичким центрима.

А. Д. Може ли се он послужити као покретач оног стваралачког потенцијала код младих?

Д. МАКСИМОВИЋ: Наравно да може послужити. Али мене прогони убеђење да прави рођени уметник и без тога, и без те помоћи, некако исплива.

Србољуб МИТИЋ

ДИВ — СТИГУ ЗДРАВИЦА

Као да див наочит са планине сиђе
На коњу алатастом дојаха
Да му зеленоока и вилорука
Прелепа мезимица хомољска Млава
Ноге мије
Да га потајно грли Витовница
Златопута и свилокоса чобаница шумска
Делија кршни главом до планине довиси
Потоци горски у очи да му увиру
Зелени ветрови црновршки да му на уво

Раскопча јунак доламу од бресја и багремља
Па му сунце јунско
Груди пшроке благо оруди
И жетвена му песма
Душу дубоку миљем засу
Вековима га лета златородна миловала
Срмене кише мајске га појиле медовином
Села га окитила шарена цветно
и питома голубије

Па га робили мачи и харачи
Па га ломили потопи и помори
Па га варали кнезови и трговци
Па га газили топови и тенкови

Али одоле бесним војскама кршна снага
Оружје душманско не сломи јуначко срце
Не продаде се трговцима златна душа
Не преварише кнезови умно чело
Одоле и губи и чуми жива земља

И ево жив је да живи Стиг предивни
Дише маглено јутрос
Протеже се сањиво
Смеши се милосно
Док небо озорено лик му рујн

Да не отамни навек.

Аца ЖИВОТИЋ

ЛЕГЕНДЕ ИЗ СТИГА

ЛЕГЕНДА О МАЛОМ И ВЕЛИКОМ ЦРНИЋУ

У равном Стигу, у богатом Белишћу, тежаци мораше давати половину свију приноса своме аги, па тако тегобно састављаше крај са крајем. Но, црни петак им тек освану у онај дан кад 'ајдуци убише два Турчина у њином атару.

Али авај ето белаја, Турци село спалише, људе под сабље турише, нејач у робље отераше. Пет вамилија, пет кућа утекоше и населише Селиште. Време је пролазило, напаћени тежаци ужелеше се својих опустелих имања и попаљених кућа. Осмелише се и вратише се на своја имања, своја спаљена огњишта и кућишта. Спаљено и поцрнело Белуће назваше Црниће.

На једном крају села где беху две куће много касније рашири се село и назва се Мало Црниће, а тамо где беху оне три куће настане Велико Црниће.

Миого касније ова два села прозваше Мало и Велико Црниће, а од Селишта постаде сеоско гробље.

ЛЕГЕНДА О КАЛИШТУ

У давна времена садашње крајње (источне и северозападне) делове Стига и Млаве населише непознати народи. Дођоше Римљани и са собом донесоше своје новине и обичаје навике и културу. Све је то одскакало, све то беше некако страно и непознато много касније нашем народу. Они саградише град који назваше Муниципијум, повезаше се са другим местима и сународницима у овој околини.

Време је пролазило у ове крајеве дођоше Словени, они живеше и радише око Муниципијума. Време је одмицало а стари град је одолевао времену. Прича даље казује да у време „Проклете Јерине“ у Муниципијуму ради пекара за потребе Јерине. Свако јутро се у Смедерево, тадашњу престоницу слао 'леба који је робље из руку у руку преносило, како би Јерина исти јела.

Освајачке војске се смењиваше, као што често пута бива дођоше дивљи и истераше питоме. Муниципијум не могаше одолети зубу времена, те од града остадоше само зидине. Нешто доцније дођоше Турци, по обичају и они донесоше неке новине, које беху стране и непознате народу који је ту живео. Све те смене народу тешко падаше, један сјаха а други узјаха. Они што устадоше у жељи да нешто промене и отерају освајаче, били су тешко кажњавани. Турски зулуми се добро запамтише, некако тада око зида Муниципијума почеше се насељавати породице које утекоше од Турака. Дођоше из Крајине и Преке терани својим мукама здружише се са живљем око Муниципијума.

Камене зидине старог града који се налазио на раскршћу важнијих путева који водише за долине Поморавља, Подунавља, Пека и Млаве и Хомоља биле су често пута заобилажене од Турака. Нешто беше чудно у том Калеу (Кале на турском

значи утврђење, тврђава). Ноћу када друмом мораху проћи, поред зидина Калеа страшни ратници брзи на бриткој ђорди, заустављаше и зауздаваше бесне коње. У помоћ дозиваше Алаха, не би ли им он помогао и срећно одвео на крај жељена пута. Пошто би прошли зидине Калеа које саградише непознати, Турци би потерали своје коње у кас, што даље то боље од тог уклетог места.

Народ који је ту живео око Калеа знао је добро за тај турски страх. Често пута они храбрији из села одлазише ноћу у Кале, сачекиваше и плашише усамљене турске коњанике. Они бегаше као да их гоне стотине ђавола. Када се народ подиже на устанак и када турској беди дође крај, народ из Калеа по подводном терену Калу и утврђењу Кале своје село назваше КАЛИШТЕ.

мр Млађан ЦУЊАК

СТАРА ЧЕСМА У БЕГАНОВЦУ — ТРАГ ОРИЈЕНТАЛНОГ КУЛТА

На неколико километара удаљености од села Црљенца у правцу Куле, у потоку испод „Записа" налази се сгара чесма, рађена од лепо тесаних камених блокова. Камени квадери су од крупнозрног пешчара, а овде су секундарно употребљени. Према начину тесања и уклесаним портретима и осталим сценама и елементима може се закључити да су ови блокови били у склопу сакралне грађевине посвећене оријенталном божанству, највероватније митраизму. Сви поменути детаљни клесани су у дубоком рељефу, као и рељефни луци који уоквирују мале нише које имитирају улаз у пећину. Ова околност неизоставно указује на могућност да су ови блокови били саставни део светилишта посвећеног богу Митри. Ову предпоставку јасно потврђују приказани портрети изнад самих лукова, десно биста бога сунца а лево бога месеца, тј. приказана су попрсја лунарно-соларних божанстава. Божанства су приказана ван лука, јер на такав начин приказана је њихова пасивна улога у односу на збивања у самој пећини. Оба божанства приказана су у три четвртине профила што увелико потврђује њихову улогу благих посматрача.

У централном делу изнад места где се спајају унутрашњи кракови лукова, у дубоком рељефу приказан је гавран са погледом упртим ка левој ниши. Гавран је приказан у позицији гласника бога сунца који саопштава извршиоцу тауроктоније да може отпочети са чином.

Према начину обраде и приказу уклесаних сцена, предња страна чесме могла би се поделити у три дела. У првом делу налази се обрађени камен, подешен за либацију, а овде је постављен да кроз њега тече вода у другом делу налазе се уклесана попрсја божанстава, гаврана и две полукружно засведене нише ограђене луковима, док се у трећем делу налазе велики камени квадери на којима је уклесан натпис. Облик слова и начин клесања као и сама формулација текста одговара почетку 18 века. Текст је доста нечитак, али се ипак може сагледати разлог обнављања чесме тридесетих година 19. века. Подизање чесми као и обнављање истих у овим крајевима треба посматрати кроз призму преживелог култа речних божанстава или божанстава шума у овом случају о култу бога Митре. Митреји, или аре посвећене богу сунца често су подизане у шумама поред река, или на самим изворима.

Да бисмо у потпуности схватили овај преживели култ неопходно је неколико речи рећи о самој персијској религији и историјском развоју митраистичког култа.

Персијска религија из које и потиче овај култ развила се из иранске. Становници Ирана били су људи Аријевске расе, по религиозним схватањима веома блиски Индусима о томе сведоче слична имена божанства, главно божанство код Персијанаца је Ахура, а код Индуса Асура, Митра је божанство сунца код оба народа.

Најстарије божанство је „Ахура" касније додат епитет „мазда" што значи мудри. Поред овог обожавани су и духови, под именом „деве", од свих највише је поштован Митра, кога није могла потиснути ни Заратустрина реформа из средине VI века ст. ере. У почетку Персијанци нису имали идола нити храмова. По Херодоту, они су се клањали у природи на планинама. То клањање није се могло замислити без огња. У прво време нису имали свештенике нити маге, али под утицајем Вавилоније и код њих се јавља ред мага. Заратустра заједно са Дарије Хиспастом устали су против реда мага и почели су их прогонити из персијског царства.

Да ли је Заратустра историјска личност, многи историчари са овим нису сагласни, један број сматра да је Заратустра постојао, док холандски историчари су схватања да је Заратустри митска личносг. Њих су на то навеле различите легенде у Зенд-Авестима, јер оне пружају такве податке да се не може имати јасна слика о њему. Шантеп де ла Сосеј сматра да Зааратруизам носи печат једне јако умно развијене личности, чији је систем опозиција народним веровањима.

Заратустрина религија је дуалистичког карактера. Персијанци верују да постоји бог добра и зла. Бог добра је творац и морални учитељ. Поред овог бога светом управља још седам духова. Овај број често је у употреби у персијској религији, слично Јудаизму и Хришћанству. Поред бога добра

постоји и бог зла који је створио све што је зле суштине.

Према учењу персијске религије смрт није никакво уништење већ нормални, односно привремени растанак душе од тела. Душа се мора растати од тела да би прешла вечни мост који се зове Синват, иза овог моста заседа вечни суд кога чине: Митра, Сраоша и Рашну-Ризиста. Праведне душе лако прелазе мост и одлазе у ормуздово царство док мало огрехољене очисте се огњем и иду у рај, а грешне душе одлазе у Ариманово царство. По овој религији свет ће трајати 12 хиљада година. Ово трајање је подељено у четири периода по триста година, слична периодизација је и у данашњој години (12 месеци, четири годишња доба по три месеца). У другом периоду створен је бик праживотиња, који ће касније допринети да се изроде и остале врсте животиња, о чему ће бити више речено приликом обраде сцене тауроктоније која је основни елеменат митраистичких ара.

Да бисмо у потпуности разумели сцене исклесане на поменутим арама, олтарима или митрејима неопходно је рећи нешто и о самом Митри. По миту Митар је најпознатији бог древног Истока. Његов култ је претрпео дугу историју развитка. Његово име среће се још у XX веку ст. ере у Пантеону древних Индијанаца и Иранаца. Сама реч Митра значи договор, он је у почетку и поштован као заштитник договора, заједно са Варуном који је био покровитељ заклетве. Митра се постепено оформио као бог светлости, а за време Заратустрине реформе он постаје другостепено божанство и био је претворен у оруђе Ахурамазде, али га је народ и даље поштовао као првостепено божанство. Око 550 године старе ере Митра поново постаје врховно божанство Персије.

Херодот, Ксенофон и Плутарх говоре о Митри као о врховном божанству Персије. У том периоду Митра је сматран као бог рата и био је поштован у вишим војним круговима и као таквог га и описује Авеста. У зенд-Авестама је представљен као добар војник, како седи на белом коњу наоружан дугим и тешким копљем. Овај култ Митре као доброг ратника брзо се раширио по источним земљама, а као добар војник брзо је био прихваћен и од римских војника, као бог рата био им је узор.

Плутарх каже да су Митраизам донели сицилијански гусари, који су 67. год. били потучени од Помпеја и он се проширио по римској империји крајем I века.

Римски императори су толерисали овај култ, чак су неки учествовали у његовим мистеријама као: Нерон, Комод и Диоклецијан. Диоклецијан је прогласио Митру за непобедиво сунце (SOL INVICTUS) Јулијан Отпадник (361—362) прогласио је МИТРУ за главног бога у империји (HELIOS MITRHA).

Доласком на власт Теодосија Великог (394) Митра је био запостављен на западу а на истоку је остао као посланик бога светлости, какав се појављује и у Манихејству. Овај мит креће се у границама дуализма; од искона се бори бог светлости са богом таме који жели да увуче све људе у таму. У овој борби против мрака људи су били немоћни па су тражили помоћ од Митре, његов живот стално је проткан борбом против мрака. Он не позива људе на мир већ на непрекидну борбу, па сходно овој његовој тежњи људи су га и прогласили богом рата. Пошто у време летње равнодневнице, дан постаје све дужи, људи су схватили као победу бога светлости над богом таме и зато су га прозвали SOL INVICTUS.

По миту Митра је рођен од стене, пастири су одмах дотрчали да му се поклоне. Митра брзо расте и као одрастао почиње да се бори против зла. У тој борби излази као победник, док побеђени бог сунца ставља му на главу круну од својих зрака. Након ове борбе они склапају пријатељство и у будуће се узајамно помажу.

Најтежу борбу води Митра са биком који представља оличење стихија природних сила. Митраизам приписује овој сцени како космогонични тако и искупни карактер, из његовог трупа произлази свет, кога спасава крвљу. По миту Митра штити људе од зла.

Оваква детаљна реконструкција мита о Митри била је могућа на основу писаних података у Зенд-Авестама и приказаним сценама на митраистичким споменицима, било код нас или у целом простору где се они појављују. За нас сада може бити занимљиво како је овај култ дошао у наше крајеве. У решавању овог проблема мора се имати у виду да је продор овог култа ишао заједно са продором римске политике. Балкан је привлачио Римљане из два разлога, први је економски — богатство рудним благом, други разлог је стратегијског карактера — јачање појединих илирских племена која су често вршили упаде у римске области. Римљани то нису могли дозволити већ су кретали у походе против њих и на такав начин дошло је до постепеног освајана наших територија. Ова освајања почињу са трећим веком ст. ере и завршавају се Трајановом победом над Децебалом. Да би одржавали покорене области, Римљани су били приморани да стварају неку врсту стационара тј. војне власти. За чување граница и одржавање реда довођени су римски војници који су живели од околног становништва.

Ти војници су вероватно поред осталог донели и култ бога Митре који је увелико био поштован од стране римске војске. Нема сумње да је овај култ био нешто ново за наше староседеоце који су га наравно тешко прихватили, а он се једино уз помоћ војске и одржао у нашим областима. Нови елементи и симболи били су за наше староседеоце

несхватљиви. Отуда је и дошло да је овај култ морао попримити нешто локално и као такво унети га у иконографију самог култа. У том контексту морају се и посматрати Митрини споменици на којима су приказане неке сцене које само опонашају мотив из Митриног мита. Утицај локалне компоненте огледа се и на споменику у Бегановачком потоку о коме је напред било речи. Ако се упореде споменици Подунавља са митриним споменицима из области Рајне може се доћи до закључка да је на нашем подручју дошло до јачег утицаја локалне компоненте, а што може бити и оправдано, јер су на нашем подручју дубоке корене оставили грчки култови, тако да оријентал-ни култови нису могли дубље продрети сем у областима које су биле у непосреднијој вези са легионарима доведеним из блиског Истока.

Имајући ово све у виду може се закључити да стара чесма у потоку испод записа на граници између Црљеначког и Кулског атара заузима видно место у систему проучавања страних култова код нас. Овде се мора додати да се материјални траг овог култа појављује у непосредној близини римског утврђења у коме су биле смештене римске легије. Ова чињеница јасно говори да су овај култ у ово подручје донеле управо римске легије које су доведене са Блиског Истока. Двогодишња ископавања римског утврђења у селу Калишту показала су да су у њему биле стациониране IV и VII Клаудијева легија...

Драгослав ЖИВАДИНОВИЋ

СТИГ ДЕЛИЈА ПЛАНИНЕ ДОВИСИ

(Поводом двадесет година часописа)

Били омо млади и орни. Били смо силно наједрали неразгрнутим лепотама праистина и новим надошлим питањима. Изневеравани већ, али још увек с поносом, певали смо заносе, крајеве можда — толико дуго хваљеног и прорицаног, непросејаног времена. Тада још нисмо наслућивали могућност трауматичних последица временско-просторног мимохода; његових неисказаности, од нас скриваних билости. И сами смо тада, следећи многе једностране и кијаве атмосфере — бивали покаткад нечији полусатрали полуоваплоћени верници. Иако смо у то време у својој околини често процењивани да смо замајани и неижвљени, да смо склони заљубљивању у апстрактне легенде, нове и старе завете, ми смо ипак више били окренути будућности, осећајући да нисмо случајно на Земљи. Знали смо свакако, свак према својој суми вере и „откровења", да се у дубини сржи космоса, заједно са нама, најзад све сабира и мери.

Е, да... Тако је онда нешто око нас час струјало час врило; нешто што нас је можда и дирало, ономињало, али ми том нечем, касније страшно неумном, нисмо придавали неки значај. Нечем, на иример, што је већ имало свој „продужени" корен, што је провиривало из духа дневног језика: „самосвојних", „самозачетих", „самобитних"... Знали смо одувек, ми Стижани, као и сваки бистромислећи на Земљи да људска природа није увек и сасвим напипљива, јер је на њеном дну склупчана васиона, али како смо тада или још много пре — сасвим могли поверовати да је из ње могућ и такав Пантократоров сабрат, језуит, онај што нам је смрсио садашњост, што нам је смутио природно братство: Ко? Како? Откад? А могли смо много више. Јер смо живели на извору живота. Јер је већ до тог времена био скрхан живи склоп сељачке наде; морал света... „Село се већ било давно заљуљало и његова душа прелила у град" — како је говорио један писац. Дакле, за лакоћом, за седам сати нетрошења себе.

А творило се тада још и језиком старих социјалиста: како игра и музика, како поезија и уметност — неће променити свет, а ми смо веровали — хоће. Веровали смо да сви већ пишемо добру поезију о „најбољем" свету, само под условом да не изгубимо сопствену равнотежу, онда је готово. Међусобно смо понекад пропитивали и испитивали ожарени стишки и српски дух и његове узлетеле тице: како ли ће овај свет изгледати посде двадесет лета; овај одани, овај „усрећени", мили моји... (ми ти се кунемо) кад већ данас, (онда) — имамо толико способних и драгоцених, смештених у паради да буду „изображени", да буду као и ми (сељаци) „поклоњење пастира" у договорном достигнућу равноправних и оних равноправнијих. Мора да ће нам до тада (данас?) макар за само један нежно подигнути прст „Крститеља" — нарасти и сама глава на рамену; узнеће нас у небо нови (његови) ореоли, те још и мислећа крила!...

То јест, онда... Пре двадесет лета! А пре сто — предвиђао је јунак у „Злим дусима": „Сва слобода биће тада кад буде свеједно живети или не живети, кад дође савршни свет, хармонија..." Дошао је и канда прошао већ... мртва је његова идеја.

А данас пита стишко и „Стигово" ужиљено и још непогребено срце: већи ли би грех и осуда наше лобање и душе крхке био онда — да смо обожаваном пркосили: „стоп, заблуда људска!" или што смо данас наше савести „излишника" уселили у реторичне и посртљиве очајнике полуделог братства? Братства коме више није до праве уметности. Које се дуго већ расцепило између

„хармоније“ и лажи, па нам је отуд преостао бол, сумња и страх...

Али са свим тим струјањима и парадоксима, на срећу, преостао нам је и часопис „Стиг“. И ми, по који са предратним памћењем и поратним утопијама... Надаље нас може — ка четрдесетогодишњици — носити само ново стваралаштво и његова креативна интелектуална енергија, под условом да највреднији и најамбициознији „врачипогађачи“, (ако их буде било) пред својим племеном и светом објашњавају како „време није предмет него идеја.“

Но, доиста, 1970. били смо духу и срцу Вуковског језика блиски ходачи — маштари; летачи — записивачи. Поистовећујући се тако и сами са дубодолинама, речицама и потоцима овог краја, те змајевима и соколима — кушачима високих летова (од Његоша до Миљковића), чезнули смо у потаји, понекад и силно у то поверовали (из надахнућа — понора душе) да ћемо исписујући „божје речи“ створити ново биће — „песму над песмама“ која се никад ни од кога не би смела порекнути. Не би, јер је с „небеса“ најзад свучена „тица у венчаници“ — богиња умне метафоре која је толико дуго у „хазардерству“ и само нас ради дотле око сунца облетала.

О боже, колико љубави и лепоте, колико стрпње! Наде и вере!...

И због тога ћу, ево, с поводом, имена људи да поменем: Србољуб Митић, Драгослав Живадиновић, Милисав Миленковић, Ана Дудашова, Душан, Богољуб... Нико од нас тада није марио за корист, није очајавао због расутости смисла о „вишим циљевима“. Знали смо, међутим, како, када и зашто човек около и међу нама позира, кад и у име чега постаје опортуно мучан, зашто му је каткад мисао у бунилу а реч хаотична и халуцинантна, због чега враг много циља ирема „престољу“... Све смо то у приличној мери знали, али нисмо томе знали прави узрок. Нисмо претпоставили да се моћни „кетман“ амбиваленте душе већ тада врло башкарио и „горе“ и „доле“ и не часећи производио нова бунила и расколе. У то време је његова „огрехољена“ реторичка моћ била у приличној мери „избрисала“ границе између села и града, али је „кривотворитељски“ и превртљиви лажни дух — између метрополе и провинције — живео пуном паром; и дан-данас...

И тада се, ето, у то време, међу нама, појавше нека неразјашњена а логична питања; „самоуправна“, „нереволуционарна“. Као на пример: шта је то провинцијски писац, а шта метрополски? Те зар термини нису вештачка творевина? Закључивали смо: термини — јесу, али стварност — није. Јер како би се могло догађати да у београдским реномираним листовима и часописима „провинцијалац“ не успева ишта да објави, бива игнорисан, одбачен, док се ти исти, одбачени текстови — на анонимним конкурсима пробијају и бивају награђивани? Такво стање је седамдесетих објашњавано и критиковано, али оно се никад није могло променитги. Ми пак, овамо у Стигу и многи другде — знали смо: „виша књижевна класа“ са својих небодера, асфалта и тротоара, она из подрумчића и крчмица — јесто оно што је њено „васпитаније“: према селу је „чмингава“, чешће немудра, покаткад отворено лажљива и највише — охола. Али зато је у прилици слаткоречива и здравичнобуклијарска. Тако је њен (метрополско-полуинтелектуални) дух већ од давнина прибран и затомљен, подземно закамуфлиран и отрован.

Али оне, седамдесете, ми, „провинцијалци“ најсигурнији смо били у једно: и у колибама, и поред речица, као и у Београду, може се писати и добра и лоша литература. У ствари, ми смо већ тада били увелико острашћени њеном опојном речју и веровали да ћемо је сигурно „надградити“. Наравно, под условом да пре рока и времена не малакшемо и да нас „не савлада лепота и њена нежност“. Чини се данас да смо се од „фине“ опасности доста сачували, а кад је реч о истрајавању никад не треба одступити, али се мора допустити да и пишчев поносан живот у „великој игри“ има своје право на „губитак“.

Но, међу нама се онда родила идеја! Случајно можда. Усред месеца новембра хиљаду девет стотина седамдесете! Био је тмуран и хладан дан. Прижељкивали смо кошаву да разбије смртолику атмосферу над Стигом и Млавом. Брујала је преко пута највећа српска воденица, (некадашњих Чеха Бајлонија.) Овамо, у њиховим бившим радничким становима, потоњем седишту општине, била је седница Културно-проветне заједнице. Њен тадашњи председник (Драгослав) је од скора овамо дошао из школе за „професионалца“ и око овоје институције покушао да окупи „креативце“, маштаре и сањаре. Милисав Миленковић је у то време био секретар општине. Србољуб Митић — управник библиотеке. Заљубљеник у просвету и ентузијаста у културно-уметничком раду је — Богољуб Ивковић. Вредна и наочита и већ лирски распевана, социјални радник у општини је Ана Дудаш. Милисав у то време пише песме, бави се есејистиком и пише о Лотреамону, Бодлеру; понешто објављује у „Браничеву“ и другде и позива поете према Стигу, простору и „бунту стваралаца“. Нека му прију. „Сви они који будно сањају“. Србољуб — објављује збирку, (антолотију) „Предели стишке поезије“; исписује поеме „Трећи петли“ и „Етнички круг“. Богољуб спрема и најбоље фолклористе општине води на Хомољоке мотиве; гостује у Параћину, Смедереву, Пожаревцу; друштво „Младост“ добија висока признања. Ана Дудаш чита фантастику и модерну поезију. Она затим обелодањује стихове: „Ако си клет

судбине, ако си понор, ако си цветна нежност, о боже мој"... Драгослав је тада већ био написао роман „Судбине" за који касније на конкурсу „Драгојло Дудић" добија признање; пише песме; успешно игра Шантићевог Хасан-агу.

И тога дана, дакле, уз ограду, поред старе општине, стоје њих тројица: Срба, Милисав и Драгослав. Они су „случајно" повели „крупан" разговор на тему часописа „Браничево". Милисав је незадовољан изгледом овог часописа и каже:

— „Браничево" нема очекивани ниво. Недостају му прави садржаји; естетско-књижевни однос уредништва и уредника према њему. Али уредник — чика-Воја тамо неће ништа да мења...

Милисав је, дакле, незадовољан укупним изгледам „Браничева". Он је око неких последњих бројева помагао Воји, главном уреднику, и сматра да је Воја тврдоглав и конзервативан.

Срба се са Милисављевим озбиљним примедбама иа рачаун часописа у главном слаже. Наглашава како је Воја добар и поштен човек. Он је уз то и врло хуман и невероватно радан. Велики је заљубљеник у овај часопис, али...

— „Браничеву" је потребан нов приступ — истиче Срба — и нешто виши критериј, ниво... Те још и лектура, слова, корице...

— Има тамо у часопису и нечег значајног; документарног — каже Драгослав. — А да није чика Воје, верујем, ве би ни часописа било. Воја тамо скоро све сам обавља: од коренспондирања са ауторима текстова до паковања и слања часописа претплатницима. Видео сам лично кад претплатницима пише уплатнице. А уз то, средствима „Браничева" објави по неку и нашу књигу.

— А што не бисмо ми покренули свој часопис? — каже Милисав. — Наша је трупа јача од пожаревачке. Ја, ти, он...

— И Ана, и Зорица Николић — додајем ја женска имена.

Милисав ме пробада погледом:

— Пих! — подиже руку. — А за средства бисмо видели са Душаном и Богољубом.

Душан Милановић је секретар комитета, а Богољуб Ивковић председник извршног одбора заједнице културе.

— Ако бисмо добили средства и ако нам општински фактори дају зелено светло, како бисмо крстили наш часоиис? — пита Драгослав са осмехом на лицу, доста скептичан.

— Можда „Предели" или баш „Стишки предели" — каже Срба.

— Можда „Панорама", „Хоризонти"... „Провинција" већ негде излази.

— Да размислимо мало — рече Милисав. — И да одлучимо за дан-два. Можда — „Стиг"...

Сутрадан се сви око имена часописа сложисмо: Равница у којој је, по легенди, Јован на коњу стигао аждају и одрубио јој главу, спасивши тако „најлепшу девојку од Дунава до Хомоља", добила је име Стиг. Нека се онда и часопис по имену равнице зове.

Тако је, ето, умозорно и доста срећно започео живот часописа „Стиг". Родио се колико из љубави ових предела толико можда и из пркоса према надувеним величинама и према неправичној метрополи. Јер, како је у то време писао књижевник Иван Ивановић: састављачи и малих и великих антологија никад не нађоше за сходно да иједног песника из провинције ставе у своје збирке. Стављани су они из „медитативних" кафана по принципу „ја теби — ти мени". Иван Ивановић се тада, аргументујући своје мишљење, позивао на Хомера, Фокнера, Канта, који су у свом времену живели далеко од државних центара: Атине, Њујорка; Берлина... Све је то била наша културна стварност, али се ништа у односима није ни до данас променило.

Први број часописа појавио се у децембру, неколико дана пред нову 1971. годину. У првом броју редакција часописа је расписала конкурс за најбољу књигу изашлу у провинцији 1968, 1969, 1970. године. Конкурс је врло успео и награда од тадашњих 100.000 динара додељена је у пролеће 1971. Јовици Аћину за збирку поезије.

Прво уредништво часописа сачињавали су: Бранко Лазић, Драгослав Живадиновић, Драгослав Ч. Стефановић, Љуба Петровић — Бата, Милисав Миленковић, Младен Владимировић и Србољуб Митић. Први главни и одговорни уредник био је Милисав Миленковић, а издавач Општинска заједница културе.

Сви напред именовани јесу и данас живи и сви су, свак на свој начии, привржениии уметности и стваралаштву, осим Љубе Петровића кога више нема — чије је име значајно за „Стиг" по томе што нам је био први лектор и што нас је тада зналачки упућивао у „струку" — како треба уобличавати материјал да би се дошло до укупног изгледа часописа. Он је пре тога дуго радио у издаваштву, најпре у издавачком предузећу „Рад" у Београду, а затим као новинар и лектор у листу „Реч народа" у Пожаревцу.

Пошто се први број часописа појавио (формата 29x19), о њему је врло афирмативно писала српска штампа. Многи су истицали да је то готово феномен: Мало Црниће је јединствено село у земљи, а можда и у свету, које има часопис за културу, уметност и друштвена питања.

Штавише, и људи који га уређују су сеоски житељи. За време свих својих двадесет година, часопис је излазио у тиражу од по 1.000 цримерака и растуран по школама, домовима културе, библиотекама и непосредно слат претплатницима. После излажења првих бројева, (други у априлу 71.), један је сељак из овог краја пред новинарима изјавио — како се некада људи овог краја, полазећи

она њиву — крстили, што је иначе био патријархални обичај, а сада иду на њиву са часописом „Стиг" у руци.

Данас је пак часопис „Стит" на двадесетогодишњој плодној узвишици. Одатле му предстоје нови уздети, а колико ће ти узлети бити доиста и у правом смислу стваралачки, најпре ће зависити од средстава које он убудуће успе да обезбеди, али исто толико или мало више — од креативности самих људи који га буду уређивали; њихове сарадње са ствараоцима и читаоцима — широм земље.

„Стиг" је досад изашао 66 пута, (ако се овде урачунају и двобројне свеске); објавио је преко две хиљаде и пет стотина наслова; од тога на стотине преведених са других језика. За то време часоипис је брижно пратио и објављивао савремену поезију; давао доста простора још недовољно афирмисаним и младим писцима, неговао рубрику „Изданци" за ученике школа и младе латерате. Добар део простора у часопису је попуњавала и савремена уметничка проза, драмски текстови, књижевне критике; текстови из области друштвених, историјских, културолошких и других питања. Од настанка ФЕДРАСА 1972. доста простора и поједине бројеве — посвећивао је овој манифестацији.

Часопис „Стиг", као периодично гласило — и не само књижевно-естетског карактера, имао је и има свој не мали значај — за све искрене и праве ствараоце широм Југоолавије. Он је већ давно пребродио своје неминовне и неке почетничке слабости: прелом, подела и распоред наслова по жанровима, понекад недостатак лектуре, али зато данас, у годинама пунолетства када је у српској култури оправдао своје постојање, он би морао сигурније да одржава, најпре континуитет свога излажења (три до четири пута годишње), и исто тако и још више да води рачуна (његово уредништво) — да садржај и све оно што је физиономија часописа, наравно, уз строжи критериј — мора и надаље да има узлазну линију, јер ће само тако моћи да стиче нове сараднике и пријатеље. Зато би, чини се, требало надаље планирати тематске бројеве и обезбеђивати им одговарајуће квалитетне прилоге; позивати писце, ствараоце — на сарадњу.

„Стиг" је досад углавном успевао, мада не баш лако и увек, да обезбеђује неопходне прилоге и за двадесет година ипак да одржи свој ниво и углед — и без хонорисања прилога, бојимо се да ће часопис то још моћи задуго — у систему тржишта свега постојећег. Зато би требало оснивачу и издавачу предложити да се о томе што пре размисли и донесе закључак, те да се у вези са тим уради као и код неких других сличних часописа. Тако би „Стиг", још више него досад, обратио пажњу на себе и проширио свој утицај у сфери културе. Разумљиво је да би он тада својим укупним новим квалитетом освајао и нове и више духовне и естетске хоризонте.

Душан Матић, значајни српски песник — „надреалиста", једном је приликом изрекао — како осећа и верује да овај простор Стига — североисточне Србије о себи и свом бићу има шта да каже — и да се од његових потенцијалних „истраживача-маштара" тек очекује права реч. У ове Матићеве речи треба веровати, јер зар смо икад и приближно довољно истраживали и исказивали етнос и душу ових крајева? Зар смо икад дубље зачепркали трагове и тло њихово? Од крсташких, Кочиних и осталих ратова и буна, преко сеоба и збегова, српско-угарских женидаба и мираза?... Знамо ли иоле довољно о времену кад су настајали али и нестајали споменици културе и манастири — из времена Драгутина, који је први пут овај део Србије (Браничево) добио у мираз? О времену Хребељановића који је овамо долазио и градио манастире, за кога оу везане и значајне легенде и имена села у овом крају? Јеомо ли при том некад са више „унутрашњих" разлога, као писци, уметници, интелектуалци, ствараоци нових вредности — ишчитавали турске тефтере писане о овом крају, испитивали текстове путописаца, Јиречекову историју Срба која такође, између осталог, говори и о нашем ужем поднебљу? А шта бисмо тек могли рећи о још ни издалека не такнутом духу и психологији, о наравима и менталитету равничарско-брдског живља ових предела?

О овему томе могли бисмо још и ми, али и нови људи, подстакнути истраживачи и писци — у „Стигу" да говоре. И часопис би на то морао да подстиче; хонорисање прилога би и због тога било неопходно.

Ако најзад људско срце и његов вечно стваралачки дух — има из себе нешто тако важно о животу да каже (говори, пита, сумња) те још и о томе како је „божји створ" у суштини много зановетна и трагична појава, каткад рушитељске ћуди, али у исто време и пројекција и одраз љубави (земље и сунчевих боја) — у миленијумском трагању према свом целокупном бићу са недовољно испитаним истинама и „узрока над узроцима", онда никако није поза и празна реторика — на двадесетогодишњици „Стига" — као Златоусти мирно изрећи: „Мера љубави према бескрајном добру је — не стати нигде." Јер, уколико икад нова поколења са хоризонта Дели Јована, Вукана или Бубња и Дунава — из свог тадашњег одношаја и трепета, из свог слободног и већ можда европског „краљевања" — пронађу, несумњиво сазнају и утврде — да су њихови преци, ми дакле, деца „усрећитеља", у ствари страшни „губитници" најгрешнијег века, ми, значи, вечно страхотна и као људи недовршена створења — покушали макар или смо се тек малчице дотакли страшно тешког

посла: описа и истраживања, обртања и преиспитивања овог рођеног „српско-византијског круга“, али не крију ни од кога ништа: ни заблуде своје ни лична анаумља — и то им с умишљајем као траг наше билости будемо оставили — не би ли нас кадтад боље видели и препознали, боље него што смо ми сами себе видели и препознавали — онда ће и они сами бити радоснији и дедовима захвалнији, а ми (донекле још живи) мирније почивати, али сигурно тада без халуцинантних и „револуционарних“ идеја и шашавих планова света.

Зато, и због свега, наш валичани, уздизани и оспоравани царевић „Стиг“ у овим пределима убудуће мора више него досад, из стваралачких разлога, из интелектуалних потреба — да проблематизује себе, а да његови искрени „зидари“ упорно верују да ван ентитета који уобличавају живи дух: Хомеров, Толстојев, Андрићев — све је рђава парадигма. Отуд часопису предстоји нови продор у свет; у свету живи и онај литерарно-имагинативни који стваралачком интуицијом у времену још живљи и истинитији бива. Живот часописа је живот бића — литературе, а она мора да постоји — по Андрићу „донде док не претрне ум и премре наше срце“.

Драгиша МИЛОШЕВИЋ

СТИШКИ ВРЕМЕПЛОВ

Наука је сасвим поуздано доказала да је на просторима Стига у далекој прошлости било Панонско језеро. На основу истраживања изведена је теза да је услед тектонских поремећаја Млава продрла кроз Горњачку клисуру и кроз најниже делове Стига својим током, постепено повукла све воде Панонског језера у Дунав.

На овим просторима борба за живот и опстајање човека и народа вечно траје. Почев од најстаријих историјских записа па до данас, одувек се овде живело, ратовало, многи народи пролазили и нестајали.

Херодот „Отац историје“ оставио нам је записе о ратоборним Трибалима из IV века пре нове ере и њиховим ратовима са Филипом II и Александром Великим. Последњи краљ Трибала Сирмос подлеже снажном продору Келтских Скордиска. Они се мешају са трачким и илирским становништвом, те ће их суседи и Римљани назвати Мези, а читаву североисточну Србију и шире, Горња Мезија.

Више од 150 година Римљани ће ратовати са Мезима да од Дунава направе природну границу овоје империје. Најзад, 25, године пре Христа, император Тиберије побеђује Мезе и ради одбране гради бројна римска гранична утврђења на Дунаву.

Цар Трајан са својим легијама прелази Дунав, осваја Дакију, тако да граница Римске империје биће на Карпатима скоро идућих 150 година.

Римљани на ове просторе доносе више, цивилизованије облике живота, организован градски живот са високим стандардом и културом. Читаво подручје осећа утицај Виминацијума који је био главни град Горње Мезије.

На простору Стига и сада постоје остаци римских градиња (Петровац, Кула, Калиште, Божевац и др.), што говори да је Стиг као подручје био у функцији живота града Виминацијума на Дунаву. У овом граду је била стационирана IV Клаудијева легија, која у њему остаје четири века, ради обезбеђења граница Римске империје.

Римљани на ово подручје доносе искуства и организацију живота. За официре су постављени официри из Рима, а војници су били римски грађани из непосредне околине. Војничка служба је трајала 20 до 25 година, и за то време нису имали право женидбе. Ислужени војници су добијали одређену површину земље, робове, алат и остало ради производње хране.

У наведеним уловима наталитет је био веома мали, робова је било све мање, империја је све теже одолевала нападима и сеобама многих народа које је цивилизација Рима и Цариграда привлачила попут магнета.

Непобедиви освајач Атила са својим дивљим Хунима 441. године пустоши ове крајеве; до темеља разара Виминацијум и остале градове. После великик похода у само срце Европе, Атила умире, настаје раскол између његових синова и његова велика држава пропада, а консолидована Византија се враћа на Дунав и са променљивом срећом ратује са Готима и Гепидима. Хуни су потиснути у понтске степе, а појављује се нови талас Хуна — Бугара 480. године.

Цар Јустинијан I (527. до 565. године) обнавља градове и води жестоке ратове супротстављајући се најезди Авара и Словена.

У то време Словени се налазе на подручју Ердеља и веома често прелазе Дунав привучени богатством Византије. Они су понекад у савезу са Аварима, а некад ратују у саставу Византијских легија. У историји је забележен један велики напад Словена на Грчку, коју су опустошили и дуже се задржали угрожавајући и сами Цариград. Са тих позиција склапају савез са Аварима и покушавају опсаду Цариграда, али трпе велики пораз.

Авари се на овом подручју појављују 590. године и формирају велику државу која ће трајати све до VIII века. Авари су народ сличан Хунима. Историчар каже, „ружан, опак, крволочан, хвали-

сав народ који се није држао никаквих уговора и договора". Њихов вођа Каган Бабај, неустрашиви ратник, лукави државник, био је типични вођа овог опасног народа. После пораза под Цариградом нађи ће се под снажним ударом Византије, Словена и Бугара и Аварска држава ће пропасти и потпуно нестати.

Област Браничева 820. године припада Бугарима све до почетка X века, када Византија поново долави до Дунава потискујући Бугаре. Све до 1204. године трају међусобни ратови на овом простору између Византије, Угарске и Бугарске. Половином XIII века у битку за ове просторе укључује се и средњевековна Србија краља Милутина. Коначно 1261. године Византија напушта ове крајеве, а 1291. године област Браничева коначно припада Српској средњовековној држави.

Трајање средњовековне Србије, пад Српског царства, петовековно ропство под Турцима, I и II српски устанак, представљају историјске догађаје који су углавном познати, те их нећемо у оквиру ове рубрике приказивати. На основу овог сажетог прегледа и познате нам историје Србије покушаћемо да заронимо у историју већине насеља Стига, у нади да ћемо тако осветлити неке етнолошке занимљивости, сакупљајући легенде, наталожена сећања и хронике из прошлости — српског народа на овом подручју.

ЛИТЕРАТУРА:

— Истојрија Срба — Јиречек,
— Браничево у Средњем веку — Михајло Динић,
— Петровац на Млави — Перуничић,
— Пожаревац — Управно подручје — Перуничић,
— Историја Византије — Острогорски,
— Часопис Виминацијум,
— Браничевски тефтер.

Драгиша МИЛОШЕВИЋ

МИЛИЦА ЈАНКОВИЋ ЗАБОРАВЉЕНА КЊИЖЕВНИЦА ИЗ НАШЕГ КРАЈА

Живко Павловић који се потписиваше „Молер пожаревачки" је нама познат по фрескама из цркве „Заова".

Живко је имао брата Стојана и једну сестру. Милена Павловић Барили је унука Стојанова а Милица Јанковић унука Живкове, односно Стојанове сестре.

Дело Живка Павловића је већ анализирано, а посебно сјајна сликарска заоставштина Милене Павловић Барили. Милица Јанковић је заборављена Пожаревљанка, која је писала о људима и догађајима овог краја почетком XX века.

Милица је рођена у Пожаревцу 23.11.1881. године. Њен отац је као трговац банкротирао, те она са мајком и још три сестре одлази у Велико Градиште. У овом лепом градићу на обали Дунава тихо пролази детињство и ђачки дани будуће књижевнице.

Милена је била узор и понос породице. Сликарскп ген је и код Милице био веома изражен. Зато ће и она уписатп вишу женску сликарску школу у Београду, а много ће научити и од тада познатог сликара Ристе Вукановића. Школовање ће наставити као и њена већ славна рођака Милена, на сликарској академији у Минхену.

Након школовања у Немачкој враћа се у Србију и ради као наставник у Крагујевцу а затим предаје сликарство у II женској гимназији у Београду. Сликарске амбиције угрожава подмукла и опака болест - туберкулоза костију. Оиа се лечи у Врњачкој бањи, Трстенику, и у Паризу. Враћа се у Велико Градиште, град детињства, а тамо је чекају инвалндска колница, много патње а борбе.

Милица није дозволила да је болест духовно порази. Она не може да слика, зато покушава да пише. Она је бојажљива, скромна, у српској књижевности у то време нема таквих жена. У почетку приче објављује под именом њеног ујака Тисе Михајловића. Са причом „Колера" која садржи стваран догађај из живота ујака Боже Павловића и рођаке Милене, осваја I награду на конкурсу „Политике".

Ова награда је дала снажан подстицај Милпци да се бори против опаке болести и да нађе смисао живота у стваралаштву. За наш народ тешка болест је судбински удес, казна божја, а баш „јевтика" одузима човеку душу, топи љубав у њему, рађа мржњу и пакост према свему што је здраво, весело и срећно. Милица са изузетном духовном снагом одолева безнађу и за 20 година стварања дарује српској култури значајно књижевно дело.

Роман „Пре среће" излази из штампе 1918. годпие, то је први роман, хронолошки гледано, у српској књижевности између два рата.

Поред тога написала је и објавила још два романа: „Плаву госпођу" и „Мутно и крвавно", затим осам књига приповедака и седам збирки прича за децу.

Њено књижевно дело запазио је Јован Скерлић паралелно са појавом Исидоре Секулић. Он је и нагласио да је то тпипчно женска књижевност пуна сентименталности и исповедања. Морамо јој захвалити за превод књиге „Детињство, дечаштво и младост" од Лава Толстоја и роман „Осветник" од Михајла Арњибашова.

Милица Јанковић је умрла 27. јула 1939. године у Београду. На сахрани, уз прпсуство многобројних интелектуалаца и књижевника, о делу и животу несрећне покојнице говорила је Исидора Секулић.

Сахрањена је на Београдском гробљу у близини гроба Бранимира Ћосића.

Смиљана Стојановић - Гулески у листу „Реч народа“ бр. 1068 од 1.08.1969. године пише да у Пожаревцу, у Његошевој улици, живе Стана Јанковић и Љубица Кузмановић - професор гимназије у Пожаревцу - сестра и сестричина Милице Јанковић.

Исидора Секулић, њена пријатељица, је записала:

„Живот М.Ј. прошао је. Какав је био? Био је пун мука и победа; пун мрака и светлости; имао је хладну и мрку северну страну и ведру, топлу јужну страну... жена права и поносито скромна, жена мирно отмена и гостољубива. Жена умерена у свему: у шали и збиљу, у јадању и надању. Шта имам, имам, шта могу, могу, шта не могу, не могу. Узми ме каква сам.

То је Милица Јанковић.

II

Поседујем дописну карту Иве Андрића упућену Милици Јанковић. Ово писмо добио сам од Власте Јовановића родом из Царевца, који располаже значајном библиотеком ретких књига и који из афинитета изучава историју књижевности и националну историју Србије.

Дописница је била у коверти са адресом Милице Јанковић, али је нажалост коверта изгубљена. Дописница је пронађена у Великом Градишту. Сасвим је извесно да ово писмо сведочи о устаљеној преписци између Милице Јанковић и Иве Андрића, што може бити занимљиво за истраживаче живота и дела нашег Нобеловца. Занимљиво је истаћи да је Велибор Глигорић у једном есеју истакао да је Милица Јанковић прва у нашој књижевности указала на раскошан књижевни таленат Иве Андрића.

Текст дописнице има следећу садржину:

Поштована госпођице,

Благодарим на пажњи и заиста на заслуженој хвали. Мене весели Ваш приказ, јер прави и једини успех нашег рада, да видимо како бива разумљен и виђен од других. Ваши поздрави за мене су двострука радост, јер Ви мене нисте нипошто странац, давно сам Вас познао, научио поштовати и волети по вашим радовима. Моји другови су ми послали рукопис о Вама, знајући да ће ме занимати да прочитам. Код нас ће се он тешко где моћи штампати, јер се већ превише писало о тој књизи. Наравно да ћу Вам послати своју књигу што прије. Овде ми је доста добро и опорављам се полагано.

У Сплиту 3.05.19. Пансион Сплит.

Срдачно Вас поздравља
Иво Андрић

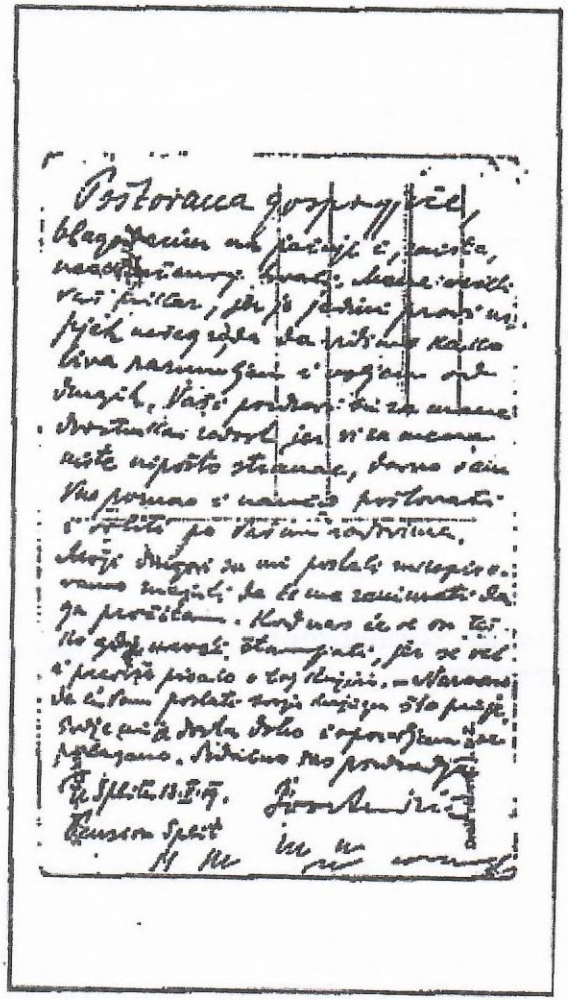

Иво Андрић као југословенски оријентисан интелектуалац пише за часопис „Босанска вила“ и часопис „Вихор“ 02.1911.г. Прво значајно дело „Ех понто“ објављује 1918. године а роман „Немири“ изаћи ће 1919. године. По свему судећи Милица Јанковић је написала приказ збирке поезије у прози „Ех понто“, а Иво Андрић вероватно обећава да ће послати своју књигу која је била у штампи а то су „Немири“. Све то скупа значи да је Милица Јанковић лично познавала Андрића и то у времену формирања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца.

Очигледно је, да је Милица Јанковић открила или наслутила велики таленат Иве Андрића, који ће са својим делом ући у светску летературу.

Занимљиво би било проучитп да ли је ова преписка настављена све до 1939. године када је умрла Милица Јанковић.

ПОВОДОМ 25 ГОДИНА ЧАСОПИСА „СТИГ“

У Малом Црнићу је 12. јануара одржана јубиларна прослава Часописа на којој је госте и присутне поздравио председник Културно - просветне заједнице Србије и први главни и одговорни уредник „Стига“ Милисав Миленковић. Том приликом награђени су уметничким сликама: Милисав Миленковић, Драгослав Живадиновић, Ана Дудаш и Богољуб Ивковић. Затим је одржан „Округли сто“ на тему „Село у српској савременој прози“. На овом широком скупу своја излагања имали су Чедомир Мирковић и Милош Петровић. Значајан допринос поменутој теми на скупу дао је и доктор Петар Марковић - са својом социолошком темом о српском селу после рата.

Овом приликом доносимо поздравну реч Милисава Миленковића и излагања Чедомира Мирковића, Милоша Петровића и др Петра Марковића.

Милисав Миленковић:
(неауторизовано)

Драги пријатељи,

Све вас, искрено и са радошћу поздрављам на овом празничном скупу који се приређује овде у Малом Црнићу а поводом свега што је сажето под појмом часописа „Стиг“ - часописа за књижевност, уметност и културу. Ми смо се данас овде окупили у овако лепој побуди да на свој начин обележимо оно време - време децембра 1970. године, када се појавио први број часописа „Стиг“.

Обележавајући то време, обележавамо један подухват који је у ових 25 и више година несумњиво осведочио о оним непресахлим дамарима којима је „Стиг“ пулсирао и многе друге надахњивао.

Несумњиво да је „Стиг“ са једне стране значио сабирање племенитог труда људи овде у стишкој равници, али истовремено и охрабривање многих стваралаца који су стасали, сањали а неки су се и одважавали да крену на пут духовне авантуре која се зове литература, стваралаштво или други облици креативног узвишавања.

Часопис „Стиг“ је настао са жељом, не да пркоси, са жељом - не да се инати, већ да потврђује оно што је стварлачко у бићу пре свега оних људи и стваралаца који нису могли увек успешно и поуздано да стигну до великих литерарних центара, али који су у себи носили клицу аутентичног, самородног стваралаштва, који су носили непоткупљиви дар да се са литературом часно и на достојанствен начин суочавају. У неједнаким успесима у чудним менама које су се догађале, као што се догађају сваком живом бићу, а часопис је једно такво биће, су се потврђивале и неке основне вредности али и значајни квалитети тог подухвата.

Часопис „СТИГ“ је у самом свом почетку био наслоњен на оно што чини одредницу судбинског трајања. Једна од тих одредница, један од тих непресахлих дамара је сигурно предање и легенде. Живимо у крају који није ни једини, који није ни искључив у нашој Србији где се добар део и националног бића и духовног идентитета нашег чува управо у тим предањима, у бајкама, у бајколиким причама, о томе како смо нестали, куда смо се кретали и које су нас судбине очекивале. Не случајно „СТИГ“ је у првом броју у уводном месту управо објавио једну легенду о настанку СТИГА, не са жељом да ишта друго каже, него да се настави на ту линију трајања, да се настави на тај непресушни извор и надахнуће и да подстакне и охрабри оне који могу и умеју да иду тим путем. Доћи ће они који ће помније и са више знања ући у садржаје свих ових свезака часописа, који ће уочити његове мане, мене, квалиитете, па можда и понеки промашај; сабраће ауторе, изанализираће странице, али оно што неће поћи за руком ниједном статистичару, ниједном летописцу, ниједном хроничару тог трајања јесте племенити занос; то је оно пробуђено врело стваралаштва у коме су трајали и истрајавали, а надамо се да ће још више трајати и истрајавати, они који ће касније доћи.

Дамјанка ЧИЗМИЋ

РАЗГОВОРИ СА МИКОМ
(Одломак)

(На вест о смрти Мирослава Антића, а после одржане
комеморације у Минхену и Малмеу)...
Лето Господње: 1993.

Шта сада смета?

Вести. Презвучне. Имају много језика. Лажних. Серијских вика. За истине су без уха. Без слуха. Без духа. На нашој лепој планети свеопште трпање и претрпавање. На зло трпа се ново зло. На гомиле неистина, нова неистина... Погледај Месец. Вечерас је разбибрига. Понекад звезда заигра ко чигра. Он, Господар ноћи, има своје моћи. Да слуша и чује, ко кога залуђује.

Почео је да прича, шта му се свиди. О египатским пирамидама, о грчким мудростима. О Атлантиди.

О нашем веку, поносно, пркосно, ћути. Док удаљеност пара, о веку моралног застоја, не проговара.

Ноћ је дива повредива.

Пролећу аута. Брзина наопако-опака. Врисак. Тресак. Сирене кола за хитну помоћ пресецају ноћ. У туђој несрећи круг радозналаца све већи. Испитују. Сви у глас говоре. Развезли све јаче. Пале се светла у околним кућама. Негде дете заплаче.

Повређене одвозе...

Истражују, испитују.

Одједном све се смирује.

Гомила се разилази.

Тишина.

Тишина.

Тишина нешто шапуће зори. Разгрнух је. Тек свану. Пролазе двоје младих, љубави жељних. Неиспавани, одлазе пролећном дану.

Неувежбана, са свих страна, разбацана, прати их песма цвркутава.

Песма птица је права.

У њој се губи горак укус лажних извештаја. И злосретност судара. Можда се истински дан отвара пред нама...

Сањајте млади света своје песме. И градите своје будуће животе. Воља нека вас чува од овдашње страхоте.

Посадите цвеће на гробовима рата, за путеве среће.

Јер живот вам се, као ни нама, два пута понудити неће.

ИНТЕРВЈУ СА АНОМ ДУДАШ

(Разговор водила Александра Марковић, у Малом Црнићу, 7.10.2021.)

А.М: Часопис ,,Стиг" слави пола века свог постојања, Ви се били у уредничком саставу од самог настанка часописа. Како је изгледао сам настанак часописа?

Ана Дудаш: Идејни творац часописа био је Србољуб Митић, поред њега ту идеју подржали су Милисав Миленковић, Драгосав Живадиновић и ја. Од свих нас Србољуб је једни до тада имао објављену збирку песама, док смо ми остали имали по неку песму која је била објављена у часописима. За реализацију идеје коју смо сви заједно покренулу заслужна је била Персида Радовановић, она је била председник Културне просветне заједнице, тиме што је обезбедила средства подржала је идеју и омогућила да часопис оде у штампу.

А.М:Одакле је потекла идеја и зашто је за назив часописа одабрано да се зове ,,Стиг"?

Ана Дудаш: Како је идејни творац часописа ,,Стиг" био Србољуб Митић, такође је и идеја да се часопис назове ,,Стиг", баш према пределима које обухвата читава стишка равница, била је његова, што су сви који су били у уредништву прихватили и тако је остало све до данас.

А.М: Познато нам је ко је све био у уредничком саставу, да ли можете да нам кажете како је изгледала међусобна сарадња између чланива уредништва?

Ана Дудаш: Сарађивали смо врло лепо, свако је имао своја задужења, били смо млади и полетни, пуни ентузијазма и спремни да стварамо нешто ново. Познати смо били као Стишка група песника. Путивали смо свуда по Србији, сваке недеље ишло се у различите градове. Били смо гости многобројних књижевних сусрета и веома позната и цењена група уметника.

А.М: Како је прикупљана грађа и на основу којих критеријума је одређивано шта ће улазити у садржај часописа?

Ана Дудаш: Што се грађе тиче нама су стизали рукописи из читаве Србије, па и из иностранства. Рукописе многих писаца објављивали смо по први пут у нашем часопису, чиме смо остварали пут за даље стварање и на тај начин их увели у чаробни свет уметности. Текстове смо бирали сви заједно у договору. Поред ауторских дела, у нашем часопису објављиван је и велики број превода са страних језика.

А.М: Како је изгледао Ваш сусрет са Десанком Максимовић?

Ана Дудаш: Мој први сусрет са Десанком догодио се у Врднику на књижевном сусрету ,,Милици у походе", то је био сусрет песника који се одржавао сваке године, наш први сурет догодио се тамо и од тада постале смо велики пријатељи. Десанка је заслужна за то што сам успела да се ослободим треме од јавног наступа. Са Десанком сам често комуницирале преко писама, имам и данас сачувана писма која ми је слала.

А.М: Што се тиче Вашег стваралачког опуса одкле добијате највише идеја и инспирације?

Ана Дудаш: Мој извор инспирације био је свакодневни сусрет са људима кроз посао, тако да су ме веома занимале социјалне теме, а поред тога један од навећих извора инспираиције била су деца и

моја комуникација са децом. Тако док сам једном разговарала са својим Марком, дечаком који је одрастао поред мене, једном приликом рекао ми је да му се закунем у зеца, и тако је настала књига „Кунем се у зеца". Марко је много волео да се игра у води и стално квасио ногице и чарапе, тако да сам га једном приликом упитала зашто се купао у води, а његов одговор био је да с није он купао, већ да су се чарапе купале, и тако је настао наслов књиге „Купале се чарапе". Често сам деци говорила о мојим путовањима у Русију. Једном приликом један дечак ми је реко да им више не причам о Русији, него да их водим у Русију, и тако је настла књига „Идемо у Русију".

А.М.Које су тренутно Ваше стваралачке преокупације?

Ана Дудаш: Тренутно се пишу антологије о манастирма, тако да сам за ту прилику написала песму посвећену манастиру Раваница. Како сам била у манстиру, довољна је била сама посета манастиру за инспирацију и писање песме.

А.М: Да ли постоји нека Ваша велика неостварена жеља?

Ана Дудаш: Господ ми је подарио и више него што сам икада очекивала. Поклонио ми је дар да стварам, да пишем песме, да путујем и пишем путописе, да могу да помогнем другима који су тек на почетку уметничког стваралаштва. Десанка је говорила да Бог с времена на време на овај свет шаље анђеле, оног кога тај анђео дотакне постаје песник, а својом песмом оплемењује душе свих људи. Поезија је и доброта и патња душе. Силвија Плат, америчка песникиња, књижевница и ауторка приповедака, рекла је да онај ко није патио никада није могао да створи ни једну добру песму, то мишљење делила је и наша Исидора Секулић.

А.М: Шта је то што сматрате својим највећим животним успехом?

Ана Дудаш: Својим највећим животним успехом смартам то што сам добила божији дар за стварање и писање како поезије, тако и прозе. Дотакао ме је анђео. Поред тога добила сам многобројне награде и признања, нека од најдражик су ми награда „Павле Марковић Адамов" за стваралачки допринос у култури, коју додељује „Карловачка уметничка радионица" из Сремских Карловаца још од 1988. године, као и „Повеља словенскле писмено-сти" за поетско стваралаштво и неговање духовне поезије.

А.М: Које је Ваше мишљење што се тиче значаја часописа „Стиг" за културу и уметност нашег поднебња, па и шире?

Ана Дудаш: Од самог почетка часопис „Стиг" био је једнини који излази на селу, сматрам да има много веће вредности него неки часописи који излазе по градовима. Велики је значај имати овако вредан докумет за целу Општину Мало Црниће, али и за српску културу уопште. Величина и вредност часописа „Стиг" тек ће се кроз време открити и видети.

А.М. Шта је то што бисте поручили млађим генерацијама?
Ана Дудаш: Оно што бих поручила млађим генерацијам јесте то да мање времен проводе испред рачунара и мобилних телефона, а да више читају књиге. Оно што се прочита из књиге дуже остане урезано у нашем сећању и књига је та која у нама може да пробуди емоције. Уз помоћ књига ми растемо. Оно што књига може да пробуди у нама, не може ништа друго. Сасвим другачији је доживљај читати из књиге и са рачунара.

Милан ДИМИТРИЈЕВИЋ

„ПЛАВА ГРОБНИЦА" МИЛУТИНА БОЈИЋА

Из збирке песама Милутина Бојића „Песма боли и поноса" која му је издата у Солуну 1917. године, по своме трагичном надахнућу, невиђеним визионарством и једном огромном љубављу према отаџбини, издваја се без сумње песма „Плава гробница". Да је Бојић написао само ову песму, она би могла поносито да стоји у свакој антологији песништва, као једна од најлепших родољубивнх песама српске поезије. Бојић је трагедију своје отаџбине носио дубоко у себи повлачећи се преко албанских, снегом засутих, гудура а и после у Солуну где је напорпо и исцрпно радио стварајући бриљантне стихове, што га је и дотукло и у неповрат одвело поред већ стечене болести.

Песник, као што је био Милутин Бојић пун немирног духа, превелик за све око себе и премален да све може примити у своје младо срце и широку песничку душу, много је радио и често неисковано до краја остављао да само од себе васкрсне, можда кроз једно недимензионирано време, које само песници знају и осећају. Ипак, тако недимензионирана за будућност песма „Плава гробница" је пламена бакља оних напаћених српскиx војника који су пошли у неизвесност кроз снежна албанска беспућа десетковани глађу, болестима и свакодневним албанским куршумима, да би после голготских мука избили на плаво

Јадранско море, где их савезници прихватају и одводе на Крф и у Солун на опоравак и припрему за победоносни повратак у поробљену отаџбину, коју многи нису више ни видели.

„Плава гробница“ је била ехо оног тешког уздаха окупиране домовине по којој су беснели војници немачкс солдатеске, Бугари и сви који су желели да што више понизе родољубиви српски народ, искористивши тај давно жељени тренутак за своје аспирације и зла дела. Све је то Бојић знао и осећао да би рикнуо као рањени лав и са гордошћу и поносом своје родне груде испевао потресне и вечите стихове.

На обали Крфа млади песник Бојић, седећи у једиој бараци где је био смештен штаб, данима је гледао ужасан и „стравичан призор: хекатомбе леше-ва које је француска укопна лађа провозила са острва Вида према јужном делу Крфског канала да их тамо спусти у морске таласе.“ Потрешен овим данонођним призором, проводећи бесане ноћи, песника је подилазила језа гледајући своју браћу како нестају у морском бездану, постајући храна рибама и разним другим морским животињама. Лешеви и само лешеви од болешћу исцрпљеннх српских војника тону у ову хладну гробницу не дочекујући да поново виде драгу и жељену отаџбину. И тада се у песнику родила песма са металнозвучним стиховима, препуна раскошног бола и оних осећања што пеку као усијано гвожђе, родила се „Плава гробница“. Ту где „школьке сан уморан хвата“. ту где „мртве алге тресетница пада“ сахрањенн су један поред другог браћа, комшије, пријатељи, српски војници који су презрели живот и смрт, да би далеко од отаџбине остали заувек загрљени.

Ако бисмо желели да из „Плаве гробнице“ издвојимо посебно само неке стихове, сматрам да бисмо велику неправду нанели мртвом песнику, јер сви стихови су величина изражајног достигнућа, пуни вулканског кључања, срудиције без премца, гигантског надахнућа, препуни огромног људског бола за један напаћен н прегажен народ. Бићемо слободни ради целине и без пренаглашавања просто да изрецитујемо неке делове ове заиста изванредне и ретко написане песме.

...„Стојтс, галије царске! На гробљу браће моје
Завите црне трубе.
Стражари у свечаном оделу нек отпоје
Ту, где се вали љубе!

Јер проћи ће много столећа к'о пена
Што пролази морем и умре без знака,
И доћи ће нова и велика смена.
Да дом сјаја ствара на гомили рака.

Али ово гробље, где је погребена
огромна и страшна тајна епопеје,
Колевка ће бити бајке за времена,
Где ће дух да тражи своје корифеје.

Сахрањени ту су некадашњи венци
И пролазна радост целог једног рода,
Зато гроб тај лежи у таласа сенци,
Између' недра земље и небеског свода...“

Песма је писана у „изузетно тешким приликама“ јер је Бојић у њој а и у другим песмама из збирке „Песме бола и поноса“ изражавао сву ону сакупљену горчину а и понос своје родне груде која је далеко остала тамо преко Кајмакчаланских висова.

Колико јс Бојић чезнуо за својом земљом и родним Београдом сведоче и они часови када је нетремице гледао у даљину овлажених очију, пун уздаха и несмирености. Нису то били часови солунске доколице и препуштања судбине времену, да оно о свему одлучује, већ упоран и сталан духован рад и стална незаситива тежња за стварањем. Бојић као да је предосећао да неће дуго живети, па је тражио лека и у поезији, у неодвојивом делу своје младе и осећајне душе, као и у медицинским лековима које је захтевао да му се донесу, јер је ипак веровао у своје оздрављење до последњег часа живота. Млад и поносит, пун снаге и воље, осећао је дубоко у себи неку скривену магичну моћ која га је гонила да без предаха ствара и само ствара. Међутим. у том магновењу сагорео је и нестао једног тмурног н „влажног јесењег дана“ 8. новембра 1917. годиие. Тог јутра плућа су му се кидала од незадрживог кашља претварајући све то у ропац који га је убрзо и угушио и одвео попут његових стихова „кроз тишину гробну храстова и ива“

Тако је умро песник „Плаве гробнице“ чије је уморне, али увек светлуцаве очи, склопила једна млада француска болничарка, која му је тога влажног јесењег раног јутра донела шољу топлог млека, не знајући да је песник неће ни дотаћи, а камоли попити. Нестао је један дијамантски таленат, огромна нада српскс поезије и краљ песничке речи, творац до тада невиђених и нечитаних стихова и нових, свежих, као и врло смелих метафора. Сахрањен је на српском гробљу у Зејтинлику. Од мртвога Бојића опростио се књижевник Иво Ћипико рекавши, између осталог, и ове потресне речи:

- У овој оскудној туђој јессни, где не чујемо хуку наших планина, ни шум река, ни буктање наших ватара, подлегао си пламени песниче једне страдалничке расе која вековима гине јер слободно хоће да живи...

И данас а и увек када читамо песму „Плава гробница“ морамо да застанемо на њеним строфама, да се дубоко замислимо и широко разми-

слимо о свему што је било и како се гинуло, умирало, страдало за највише родољубиве циљеве, за све оне тренутке кад се презирао живот и све оно што пружа младост, а ради остварења вековног завета скованог у једној јединој речи: **отаџбина**.

Драган ФЕЛДИЋ

АЛЕКСА НЕШИЋ ПУТУЈЕ ПО ЕВРОПИ

Данас се придружујемо једној иознатој личности из наше прошлости и из нашег краја на њеном путовању по Европи. То је Алекса Нешић, рођен 1857. године у Великом Селу. Алекса је у свом времену представљао човека врло напредних схватања. По занимању је био економ, што би највише одговарало данашњем звању пољопривредног техничара. Образован и културних стремљења у родном селу је са Цветком Павловићем и тадашњим учитељем основао књижницу и читаоницу још 1882. године.

Као напредни и угледни задругар у Великом селу је 1900. године основао Прву Млавску земљорадничку задругу за набавку и употребу пољопривредних справа, којој је стајао на челу као председник. Од 1894. године био је члан управног, а потом и надзорног одбора Српских земљорадничких задруга. Припада му и част једног од оснивача Српског пољопривредног друштва. Уз све то треба додати да Алекса Нешић био председник великоселске општине, а за народног посланика први пут изабран 1888. године, као радикалски представник да би више пута био биран за посланика. По традицији је био социјалиста, а сматрали су га самосталцем. Проглашен је за почасног члана друштва типографских радника, због тога што је био једини народни посланик који је у Скупштини бранио први штрајк типографских радника.

На конгресу Земљорадничких задруга у Лесковцу 1911. године решено је да сваке године, из сваког округа, путује по један сељак задругар по напредним земљама Европе. Са 17 задругара, из исто толико округа тадашње Србије, путовао је и Алекса Нешић као изасланик пожаревачког округа. На пут је кренуо 10. октобра. Путовао је по Аустроугарској, Немачкој, Швајцарској, и Италији. Са путовања је слао своје утиске пожаревачком листу „Грађанин". Они су врло занимљиви и данас када се читају:

„12. октомбра 1911. г. Беч

Ево ме у Бечу докле смо путовали и прешли преко од 600 км. О првим утисцима са овога пута, а посматрајући то са самога воза, увиђам: да су овде у агрикултури доста напредни, много напреднији од нас, али ја мислим: да за половину оних година колико су нам турци господарили, биће од њих напреднији, нарочито ако се да прилика и осталим нашим привредницима да више пропутују, виде и науче се.

Саме вароши су велике, много веће од наших; ни Пешта ни Беч не праве на мене бог зна какав утисак, али ми је пало у очи: да се и у пољу и у вароши све много брже и брже ради но у нас. Овај је народ много вреднији од нас. Признајем да смо ми Срби много спори и троми у раду. Ако хоћемо да имамо више и да смо напреднији, мораћемо сви скупа да се провреднимо..."

„14. октомбра 1911. г. Беч - Брун

Данас смо ишли у варошицу Брун те посматрали и до ситница разгледали њихову задругу и задругаре. Задруга је: кредитна, млекарска и винарска. Канцеларија је ове задруге у општинској судници. Председник општине је уједно и председник задруге. Председник је овај тек осми председник од како постоји ова општина и он је председник већ 30 година. У општини су свега два платежна лица. У судници је чисто као у цркви а око суднице је леп парк са лепом и зеленом травицом. У канцеларијама су на зиду 7 слика од 7 бивших председника. Просто невероватно изгледа да ови људи поштују своје бивше и садашње председнике као свеце".

„14. октомбра 1911. г. Минхен

Минхен је престоница Баварске и има становника за 1/3 Србије. Они, који су путовали по Европи веле: да је Минхен најлепша варош у Европи. Улице су правије него у Бечу а калдрма је као од стакла. На више места имају вештачки водоскоци који лети ваздух чине свежијим, хладнији и влажним. Варош има више споменика од којих је за земљораднике важан Либигов споменик, јер је Либиг од првих научењака који је испитивао начин живота и исхрану биљака.

Народ је питом и предусретљив.

Они пију толико пиво као стока воду. Може се слободно рећи пословица! "Пије ко Баварац пиво." У овд. хотелу "Црни Орао" у коме је преко 100 гостију сви се заливају пивом из огромно великих чаша и само један уместо пива пије млеко - то је српски апстинент."

А то је био сам Алекса Нешић. У Великом селу од 1882. године постојало је Друштво трезвености са потпуном апстиненцијом, чији је члан био и Алекса.

„22. октомбра 1911. г. Штутгарт

Од Аугсбурга путовали смо брзим возом... После вожње од једног сата изађосмо из равнице баварске. Пролазисмо с почетка кроз благо талласасто земљиште измешано њивама, ливадама и добрим забранима који су углавном четинари... Од вароши Плохингена почињу виногради (у Баварској их је врло мало). Изнад вароши Еслингена виногради су сваког од нас као изненадили тако и постидели. Овде су виногради подигнути на коси од преко 50 степени. Да не би киша спрала окопану земљу, коју су ови Виртембержани (ово је друга краљевина у Немачкој) тако исправили, парцелисали и на сваких 20-30 метара попречним зидовима озидали, да су од највеће стрмени направили мале равнице. За отицање воде не само да су озидали узане стазе у винограду, већ се воде и млоги тунели за отицање воде. Дивећи се овом раду људских руку стигосмо у ову "Ђачку башту" (Штутгарт)...

Јуче сам гледао у Баварској равници како једни вршу а други извозе ђубре. Данас у овим брдским крајевима гледао сам, сва брда засађена шумом а мало блажја брда воћем. Гледао сам како жене косе отаву. Где су људи питаћете, јер пишем: да све раде жене. Људи су или у каменим мајданима или у фабрикама... Дакле све што се овде види јесте рад, рад и опет рад.“

28. октомбра 1911. г. Цирих

О самом Цириху нећу писати. Варош је испод брега као наше весело Ждрело или село Бистрица. Цирих има 180000 становника (за два Београда) и преко средине његове тече река на којој је постројено много брана, устава и много водених котлића што покрећу динамо машине за производњу електрике. Данас, или боље рећи јуче (јер је већ поноћ) ишао сам у више постројења те их 127 разгледао. Кад би ми имали онаке покретне бране, праве реке и оваке шуме, свакако мање би нас реке плавиле... У Швајцарској неки окрузи и не знају за плуг и њиву. Њима је ливада и стока све и сва.“

4. новембра 1911. г. Горица.

Италијани су много слични нама: говоре, смеју се, вичу, свађају се али ипак вредни су и пргави. Са чистоћом мало су умакли од нас. Кад би ми мало пожурили могли би им у сваком погледу бар достићи. Нас свуда радо примају и говоре лепо о нама и о Црногорцима. Њихова интелигенција више настојава и ради на задругарству.

7. новембра 1911. г. Љубљана

У Трсту смо прво походили православну цркву. Варош је између мора и планине. Море беше прилично узбуркано. Поред крволочних ратних лађа са великим топовима, има безброј и трговачких лађа. Веће путничке лађе дугачке су 200 корака - око 150 метара. На обали је метеж од народа и војника морнара, који се парним чамцима са убојних и убитачних лађа на обалу превозе и обратно.

Љубљана је такође обична варош, под брдом. Преко вароши протиче јака река, истог имена. Данас смо ишли у једно село (Менгес) и разгледали задругу, која се бави израдом сламних шешира...“

После Љубљане Алекса Нешић је кратко време боравио и у Загребу и у Инђији. Тиме је његово путовање по напреднијим земљама Европе било завршено.

СТИГ “ бр. 76, децембар 1996., стр. 124-128

Милић-Мића АНТОНИЈЕВИЋ

УЧИТЕЉИЦА МАРА БОГИЋ
-Госпођа-

Учитељица Мара Богић дошла је са мужем Савом, такође учитељем, пред рат у Црљенац 1938. године. Са мужем је пре тога службовала у Подвршци код Кладова.

Са собом доводи двоје мушке деце: Томислава рођ. 1932. год, Мирослава-Миру рођ. 1936. године. По доласку у Црљенац рађа треће дете Зорана 1938. и четврто Момира 1941. године. У шестоаприлском рату муж јој је мобилисан као резервни официр, у рату бива заробљен и проводи у немачком заробљеништву сво време рата до 1945. године. Учитељица Мара за време рата службује у црљеначкој школи. Коректно се понаша тако да је не дирају ни четници ни партизани. Тешко је живела, као и сами сељаци старајући се да некако сачува и прехрани децу. Међутим, од последица неисхрањености најстарији син Томислав остаје нарушеног здравља и умире доста рано. После рата, учитељица Мара учествује у свим активностима везаним за културу и образовање народа. Обнавља рад Драмске дружине. Активно припрема и режира поједине позоришне представе. Обнавља и организује рад сеоске Читаонице. Организује сеоски фолклор у који укључује девојке и младе жене. Педесетих година црљеначка драмска дружина била је надалеко позната. Изводила је са великим успехом позоришне представе у свим околним селима, такође и у

Петровцу на Млави, тадашњем седишту среза. Ако је учитељ Миша почетком двадесетог века био утемељивач црљеначке културне традиције, онда је учитељица Мара Богић сигурно била достојни наследник и настављач исте. Њене свакодневне активности су читавих двадесет година карактерисале друштвени и културни живот села.

У школи према ученицима понашала се праведно и врло коректно. Била је врло строга и за сваки прекршај кажњавала је ученике. Онако по длановима, лењиром или најчешће дуњовим прутом, који су сами ученици морали да донесу. Прво би позвала свог сина Момира (када је преступ био колективан) и добро га истукла, онда редом све остале. Био сам њен ђак и у оном поратном времену није дозвољавала да је другачије зовемо, него само Госпођа. Остала је за све нас поштована госпођа све до њеног пензионисања и одласка из села у Београд. Умрла је 1989. године у Београду, кремирана је, а урна са пепелом сахрањена је на гробљу у Црљенцу, поред гроба њеног мужа Саве Богића. Њеној сахрани у Београду присуствовао је велики број Црљенчана.

ВЕЛИЧИНА И МОЋ КЊИГЕ
(Беседа председника општине Мало Црниће, Малише Антонијевића)

Отварајући свечане простотије Библиотеке „Србољуб Митић“ у Малом Црнићу, Малиша Антонијевић, председник Општине Мало Црниће је рекао:

„...Иако смо ми са архитектонског становишта у скромном здању вечерас, окружени смо једном другом величином која превазилази све ограде, границе и зидове, која је у целом свету немерљива а то су величина и моћ књиге.

Књиге јесу моћне јер су у њима садржане све мудрости света, целокупна историја човечанства, свака фантазија, идеја, визија, маштарија, борба и невоља, али и љубав, срећа, сан недосањан и украдени уздах. Књиге су ризнице знања, идеја и искустава. Књиге су препуне мудрости, научиће вас да сваки јунак има своје страхове, да су антихероји често најхрабрији, да се добре ствари догађају након тешких одлука, да су људски карактери попут лука и имају много слојева, од којих нису сви добри, али ни лоши. Књига даје могућност да свако донесе свој закључак о нечему, да свако доживи причу на свој начин и креира свој свет. Као што стара египатска изрека каже: Књига је вреднија од свих споменика украшених сликама, рељефом и дуборезом, јер она сама гради споменике у срцу оног ко је чита.

У данашњем модерном добу, ери технике и технологије, медија и виртуелног, многи су се удаљили од прашњавих корица са тамо неких полица.

Криза читања је веома присутна у савременом свету и прети да угрози темељне вредности савременог друштва. Нечитање је повратак у незнање, у мрак и неслободу.

Писана реч проналази начина да опстане у тој ери, кроз електронске и аудио књиге, али не смемо запоставити традицију књиге меког и тврдог повеза.

Руководство општине Мало Црниће поносно је на нашу библиотеку „Србољуб Митић" на челу са директорком Данијелом као и запосленима који храбро истрајавају са идејом књиге у модерној ери. Уз велику помоћ и подршку локалне самоуправе библиотека унапређује своје капацитете, број наслова и издавачку делатност.

Не тако давно, отворили смо кабинет за информатичко описмењавање и издвајамо значајна средства за рад и унапређење ове установе. Вечерас смо поново сведоци озбиљне намере локалне самоуправе и директорке да наша библиотека напредује и постане центар окупљања првенствено младих људи, али и људи свих генерација. Летња позорница која је дуго година била попут рушевине претворена је у један прелепи, модерни амбијент где књиге и читање добијају једно ново значење, које одише топлином и повезаношћу. И на овоме нећемо стати јер већ планирамо радове на санацији грејања. Надам се да ће нови дивно опремљени

простор угостити многе писце и песнике, али и оне који то тек намеравају постати или који хрле да открију сваки нови наслов који стигне на ове полице. Традиција је богата и треба је поштовати, али исто тако традицију треба очувати и надограђивати, како би била пренета на нове нараштаје, што ми управо и чинимо. Поново смо показали да је општина Мало Црниће место где писана реч има велики значај. Останимо верни нашим коренима. Читајмо. Чувајмо душу наше куће; и цитирајући Цицерона, председник је свој говор завршио речима „Волимо библиотеку и направити библиотеку у кући значи подарити јој душу".

Светомир МИРКОВИЋ

ЈУБИЛЕЈ КОЈИ ОБАВЕЗУЈЕ

- Часопис и они који за њега пишу мора да буде не само хроничар једног времена већ и критичар онога што нам се дешава

Часопис „Стиг" настао је пре 40 година као идеја оних који су у њему видели лепу прилику за надахнуће оних који су склони поетици и етици, оних који се осмеле да критикују али и понуде решења, оних који овај часопис који је пролазио кроз многа искушења направише јединственим у свету.

Ти скромни, трудољубиви и усамљени књижевни радници, заорали су дубоку бразду у пољу наше културе и посејали семе чији плодови трају и данас. Текстови прожети мирисом давнине, што у себи носе аманете прошлости и бурне тонове савремености, унели су у душу читалаца снажну веру у живот и људе и љубав према слободи и правди. Човек постаје човек у оном тренутку кад постане свестан себе и кад визија слободе постане сопствена оркестрација тонова животног кретања. Дубоко развијена мисао да се види истина, смелост да се она саопшти, вештина да се од истине створи убојито оружје у борби за њено остварење и изузетан дар за општење са читаоцима, то је суштина оних који су све ово време писали за часопис.

Стишке писце не сједињује и не истиче само поетска страст, већ и настојање да се средина културно мења, да се више чита, да се упорно негује аматеризам, да се развија елементарна култура...Круг „стишких песника" казује да стваралачки рад не треба једино везивати за велике градове. Присуство стваралаца мења средину, изазивајући стално у њој нове културне амбиције. Могућност демократизације уметности, заиста има у стишким пределима поезије потврду и охрабрење. Мало Црниће и часопис „Стиг то на најбољи начин и потврђују. Али с обзиром на његов профил и обим часопис не сме на томе да стане. Он и надаље мора да шири круг својих сарадника и читалаца. Он се једнако својим садржајем и формом мора потврђивати јер има потребе за трајањем. Наравно, не само због пуке жеље групе „стишких писаца", него и уздаха српских на овим поетичним теренима, али и зато да апостолски проповеда да никад више ни наши манастири, ни предели, ни све свето до прага рођеног, не буде у будућности окрвављено и сузама заливено. А да нам не би убудуће могући злонамерници и „презиратељи" села и провинције, духом провинцијским и само Сунце стишко засенили, предлажем да још више бдимо над часописом и чувамо његов светлећи дух. Само тако ћемо одолети злу времена и аждајама овог и времена које долази.

Часопис није имао неке сударе и неке свађе које су и иначе обележје такозване високе културе. Часопис села и једног краја је растао као цвет. Окупљао је око себе снажно оне који пишу. Он је током овог времена исказао своје природне особине и сакупљао је праве речи, величао мудрост зрења и облика, потврђивао Сезамове идеје о томе како се ствари догађају у природи и дао светлост ономе што настаје да с болом буде казано. Часопис је природна појава а у великом броју часописа који се јављају, трају и који се гасе, „Стиг" је опстао и велича нашу снагу трајања. Заслуга је велика оних који су часопис осмислили и покренули а признање и похвале заслужују и сви они који су га подржали и давали му снагу да траје.

Козма Етолски је 1779. године прорекао будућност света. Он у „Апостолу сиромашних" каже: „Видећемо људе како лете по ваздуху попут црних птица и како бацају ватру на земљу. Људи ће потрчати гробовима и повикаће-излазите мртваци, дајте нама да легнемо у ваше гробове. Доћи ће времена када ће вам наши непријатељи одузети све,чак и пепео са овог огњишта. Али не губите веру као други. Доћи ће времена када ће нестати слога, када ће људи постати сиромашни а сиромашни ће умрети".

Зла коб се изгледа надвила над свима нама. То је увидела и немачка песникиња Анемари Флек која 1987. године пише из Лихтенштајна часопису"Стиг"; „Стваоци којима је природа поклонила осећај за ред, лепоту и форме, снажну

способност изражавања, подупиру на тај начин тезе силника. Да ли је наш свет тиме постао бољи? Да ли су људи паметнији или добронамернији због тога? Да ли су непомирљиви фронтови тиме ублажени? Смеју ли се наша деца због тога више? Не, не и још једном не - ништа није боље, чак и добронамерним пресликавањем само негативног".

Како би било, каже у свом писму Анемари Флек, да покушамо нешто другачије. Да пишемо само, али само у позитивном смислу. Ако ми речима оформимо осећања свих људи, брзо ћемо закључити да има више онога што човечанство веже, него онога што га раздваја. Предуго је реч песника и писаца више политичка, него људска. Уметници свих праваца провоцирају својим делима, сервирајући грозоте на свим местима. Омладина је доведена тако далеко, да то види као оно право, губећи веру у будућност.

Немица сам и странкиња у две земље: Лихтенштајну и Шпанији, каже Анемари Флек. Једном сам седела на обали Саве, без осећаја да сам странац. Вода је жуборила на исти начин као у мом родном селу у Немачкој, ливаде су зеленеле а Сунце је исто сијало. Мало можемо учинити, али морамо учинити. Они који другачије мисле, премного су учинили, каже Анемари Флек у писму упућеном часопису „Стиг".

Зорка СТОЈАНОВИЋ

ОДЛАЗАК ВЕЧИТОГ МЛАДИЋА

Стишки крај изгубио је даровитог прозног писца, поету, есејисту, по коме је био препознатиљив на националном пољу књижевности. Изгубио је човека који је свој живот посветио култури, писаној речи, човека који је много несебично давао, а мало узимао. На крилима „тице араратске" одлето је Драгослав Живадиновић у небеске висине. 25. Фебруара престало је да куца срце нашег „вечитог младића" како смо га називали. Отишао је на пут без повратка, остављајући нас да тугујемо, али и да га по добру памтимо.

Драгослав Живадиновић је рођен 1926. године у селу Калишту, општина Мало Црниће. Завршио је средњу економску школу и најпре радио као службеник, а потом као секретар основне школе у Малом Црнићу. Године 1969. изабран је и постављен за председника Културно-просветне заједнице општине Мало Црниће. На овом радном месту као посленик у области културе налазио се до 1976. године. У Матичној библиотеци „14 октобар" као управник радио је све до пензионисања 1986. године. Његова велика љубав била је књижевност. Писао је и објављивао поезију, приче, есеје, критике, романе од 1953. године. Прве песме је објавио у листу „Задруга" и „Браничеву". Објавио је књиге: „Дно ноћи - песме"; „Судбине" - роман ; „Унук Михајло" - роман; „Тица араратска" - збирка песама; „Спалиште" - роман; „Сан и прича" - збирка приповедака и „Повратак Јакова" - роман. Био је члан Удружења књижевника Србије и Браничевско-стишке књижевне заједнице. Драгослав Живадиновић је један од покретача часописа „Стиг" 1970 године, који и данас траје. У једном периоду био је његов главни и одговорни уредник. Са једним бројем прегаоца и стваралаца основао је 1971. године Фестивал драмских аматера села Србије - ФЕДРАС, који је недавно обележио четрдесетогодишњицу трајања. За свој књижевни рад Живадиновић је добио значајна признања: „Златна струна" на Смедеревској песничкој јесени 1976. за песму „Тица араратска"; награду „Драгојло Дудић" за роман „Судбине" 1979. и иста награда (по конкурсу) 1992. за роман „Унук Михајло". Добитник ie и више признања за раду у области културе: Златна значка КПЗ Србије, Повеља за остварења и допринос библиотекарству региона Браничево, Повеља часописа „Браничево", Плакета Удружења књижевника Србије и др. У свом радном веку Живадиновић се успешно бавио глумом и његово Културно-уметничко друштво из Калишта је неколико пута са Ћосићевим „Открићем" и комадом „Камен за под главу" гостовало у Београду - на Вождовцу, а „Камен за под главу" је 1984. игран и у Атељеу 212. - као упоредна представа са професионалном.

Сахрањен је 27. Фебруара на сеоском гробљу у родном Калишту, у присуству породице, рођака и бројних пријатеља. Са сузама у очима од њега су се, у име свих нас који смо га волели опростили његови блиски пријатељи Богољуб Ивковић и Милић Антонијевић.

Остављајући га да почива у миру док га „љубе тице соколице небеске" сетила сам се стихова из његове песме „Заспали путник":

„Ја ненадни Драгослав бивши младић
стари Лежим овде и сањам о лепоти..."

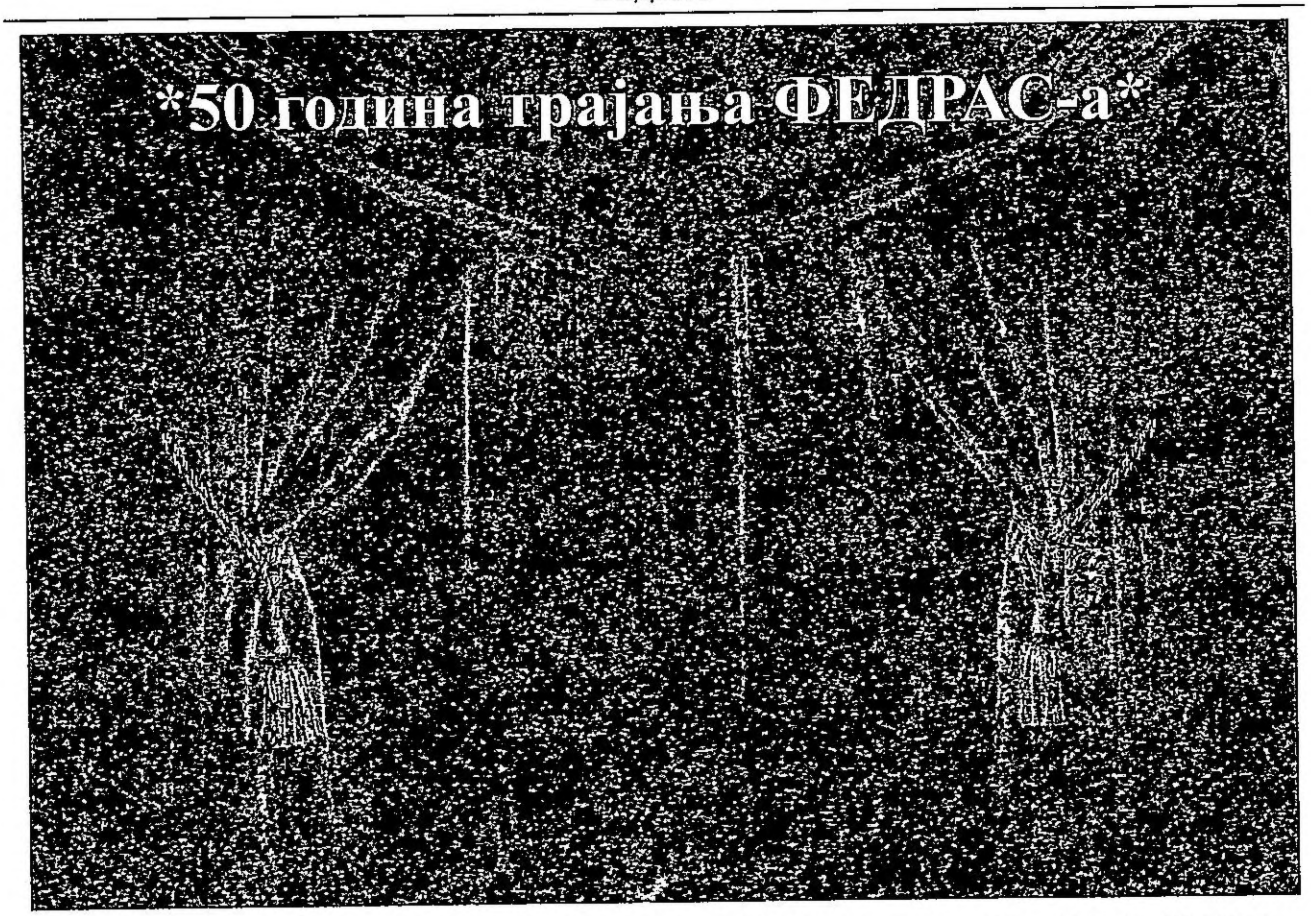

ШИРОКО ОТВОРИТЕ ЗАВЕСУ – ХОЋЕМО ДА СЕ ПРЕДСТАВИМО!

Радиша Стојићевић

Сазвежђе ФЕДРАС-а

Србољуб Митић

У Стиг – силазе, као ројеви тица светлећих,
У Стиг јесењски – као у благо око
руменог сунца вечерњег, као
у цветилиште шарено – пчеле срмене.

Долазе са срцем чистим и смејним као
лице детиње на прозору куће сеоске
и са очима јасним као што јасан јесте
жуборни издан воде планинске.

Пролазе високим кукурузима зубозлатним
Лепим као божанства житна и као душа
орачева која у бразду леже
да је ујача,
као што сунце на земљу легне да
би певало,
Обасјано сунце над житиштем

Тако да на даске ФЕДРАСОВСКЕ
долазе људи како би око
човечије довели до срца
које цвет зна.

Ево долазе на ову смеђу зараван
стишку људи који морају да
нам кажу оно што им у срцу
игра

Ево људи ња даскама као цветови
и као храстови црни, столетни

Долазе са тугама и дугама
жарје и шарје преносећ,
Ови људи на голим даскама.
Људи наши
Драги наши
Срчани наши

Страшни и лепи чудесно
Као свет и као песма
Песма човекова.

Нова реч у српском језику – ФЕДРАС

Била је недеља – 8. Октобар 1972. године. Дан тмуран и кишовит. Прави јесењи дан. Људи се тискају. Сви би у салу. А у сали је као у котлу. Расхладних уређаја нема. Сала је дупке пуна. Више нема места ни за председника Скупштине општине Мало Црниће и његове госте. У холу сале и по ходницима остало је много народа. Напољу ћарлија кошава. То се ветар бори са кишом. Полако преовладава киша. Поточићи се сливају у Млаву, која прети да потопи плодну млавску долину.

Тренутак ишчекивања. Нико не дише. Диже се завеса. Пале се рефлектори. Почиње прича на „даскама које живот значе". Почиње Фестивал драмских аматера села Србије – ФЕДРАС.

ФЕДРАС је почео доста стидљиво. Жеља је била да се поспеши рад драмских аматера у селима Поморавско-подунавске заједнице.

Први гост Фестивала било је Аматерско позориште из Ковина. Оно је на мађарском језику приказало игру у три слике „*Баладе*". Публика је, иако не зна мађарски, разумела суштину игре на сцени и бурним аплаузом топло поздрављала госте.

Одмах после представе, Драмска секција КУД „Младост" из Калишта – општина Мало Црниће, извела је „*Хасанагиницу*" од Алексе Шантића. И чудо се догодило. Гледаоци у сали су плакали. Како објаснити чињеницу да људи гледају аматерску представу и да их она до те мере узбуди да плачу. Можда је то искреност глуме аматера, углавном сељака, што тако снажно делује на гледаоце.

Публика на отварању ФЕДРАС-а

Великан наше поезије каква је, без сумње, била Десанка Максимовић, једном је приликом на ФЕДРАС-у рекла: „*Никада нисам сумњала у село, тј. стваралачке моћи народа, особито свог народа. Гледајте само, колико дивних песника имамо који су у првом још колену из села. Међутим, и поред тога што знам какве све снаге носе у себи људи по нашим селима, задивило ме је и обрадовало код вас, у Малом Црнићу, одушевљење с којим прихватају глуму, њихово схватање да је она изузетно занимање, сродно с поезијом, да је уметност. Можда је глума народу, уствари, најсхватљивија.*"

Са првим успехом, амбиције су расле. Већ наредне године Фестивал драмских аматера Поморавско-подунавских села окупља драмске аматере читаве Србије. Сада је то Фестивал драмских аматера села Србије – **ФЕДРАС**. Организује се сваке године у Малом Црнићу у времену од 14. до 22. октобра.

Богољуб Ивковић

ФЕСТИВАЛ ДРАМСКИХ АМАТЕРА СЕЛА У МАЛОМ ЦРНИЋУ

Племенита патетика

„Баладе" у извођењу аматера из Ковина

НА КРАЈУ ПОХВАЛЕ

Висок ниво аматерске глуме

„Жемидба" у извођењу аматера из Коваљице

Игра без заноса

„Лекција" у извођењу аматера из Милошевца

Раскош песме и игре

„Коштана" у извођењу аматерског позоришта из Богатића

Сузе у сали

„Хасанагиница" у извођењу аматера из Калишта

Репертоарски промашај

„Врти лоло наоколо" у извођењу аматера из Крњева

Приказе свих представа дао: Милисав Миленковић, драматург из Малог Црнића

6 ЗАДРУГА

БРОЈ 1441

19. октобар 1972.

ВЕЧЕРАС СЕ ДОГОДИО ФЕДРАС

Чувена реченица „Вечерас се догодио ФЕДРАС", коју је једном давно на некој од фестивалских вечери изговорио сада већ јако цењен глумац, Лепомир Ивковић, усталила се као једна лепа фраза којом се изражава успех фестивала који траје сада већ 50 година. Давне 1972. године догодио се ФЕДРАС први пут и догађа се из године у годину, богатији и успешнији на радост свих поштоваоца позоришне уметности, а на највећу радост мештана општине Мало Црниће.

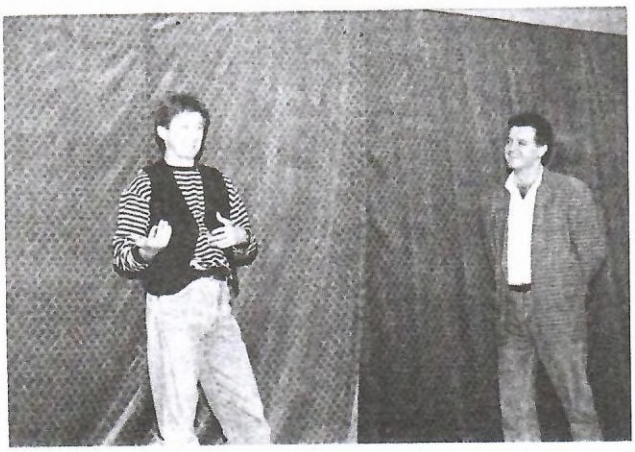

Миленко Заблаћански и Лепомир Ивковић

Лепомир Ивковић, родом је из Калишта, па тако волимо да га називамо „нашим". Неко ко је на федрасовској сцени домаћин, неко ко је много допринео фестивалу и неко ко нас из године у годину увесељава својим присуством. Он често истиче своје родно Калиште, па тако смо и забележили једну анегдоту са отварања ФЕДРАС-а: „Од онога тренутка када сам прочитао Ђурину песму *Пут у Горњак,* веома жалим што се моје Калиште није нашло на оном старом путу Пожаревац-Петровац куда је Ђура одио на путу ка Горњаку, па је тако овековечио село које се зове Велико Село, нека ми опросте Великосељани, а мог Калишта нема нигде. То је она чувена песма која почиње *Од Великог Села па до самог Ждрела, о да је вила нека ћилит разастрела...*"

Стево Жигон и Лепомир Ивковић на отварању ФЕДРАС-а

ЉУДИ И ФЕДРАС

ФЕДРАС се традиционално догађа по педесети пут, а ако се осврнемо иза себе, можемо видети један неизбрисив траг свега онога што је донео овај фестивал, почећи као скроман, а сада са једном дивном традицијом и огромном вредношћу. Фотографије, чланци из новина, видео-снимци, билтени и монографије служе да нас подсете како је све то некада било, али нема веће радости када неко ко је од оснивања фестивала ту, сведок овом великом успеху који смо постигли прославивши пола века трајања. Нажалост многи задужени за само оснивање ФЕДРАС-а као и трајање, сада више нису међу живима, али докле год сија федрасовска застава, сијаће и они као звезде које се никад не угасе.

Мића Несторовић и Милисав Миленковић

Први директор ФЕДРАС-а, Живорад Мића Несторовић, истиче то да: „ФЕДРАС јесте фестивал, али ФЕДРАС су пре свега људи који су га и стварали, уобличавали, дограђивали. Можда ФЕДРАС не би био то што јесте, да није било непосредних актера, прегалаца, етнузијаста у Малом Црнићу: Милисава Миленковића, Драгослава Живадиновића, Богољуба Ивковића, Ане Дудаш, Иване Несторовић, Живана Марковића, Радише Стојићевића, Алексе Лунгића, Душана Милановића, Милана Милорадовића, Животе Марјановића, Борислава Филиповића, Душице Милутиновић, Надице Јовановић, Мирослава Митровића, Светомира Мирковића, Владана Илића, Срђана Гатића, Драшка Стојићевића, Мирка Мандића, Саше Милановића, Зорана Благојевића, Дејана Даковића и безброј других. Захваљујући њима, могао сам тако дуго да будем директор Фестивала, јер су они били ти који су били душе ФЕДРАС-а."

Мића Несторовић – први директор ФЕДРАС-а

ПОДИЗАЊЕ ФЕДРАСОВСКЕ ЗАСТАВЕ

Подизање федрасовске заставе означава почетак још једног фестивала који се са узбуђењем ишчекује сваког 14. Октобра. Традиција налаже да заставу подиже неко од глумаца аматера. Неретко се дешавало да та част припадне најмлађим уметницима, као награда и подстрек да наставе да се баве позоришним аматеризмом и да нижу успехе како на федрасовској сцени, тако и на другим животним позорницама.

Подизање федрасовске заставе јесте обележје ФЕДРАС-а, али традиционално пре подизања заставе, је и то да нам у госте долази сваке године цењени професионални глумци да увеличају отварање фестивала. Одушевљење не скривају. Аматеризам у тако малој општини је на јако високом нивоу. Можда са неверицом дођу, али оно што наша публика и глумци им приуште, свакако остане у њиховим сећањима, па зато није непознаница да се увек радо врате и поново посете наш фестивал. Свака похвала је подстрек и ветар у леђа за даљи рад, а исто тако и свака сугестија је добродошла како би наш фестивал из године у годину бивао све бољи и потпунији. Многи наши драги драмски уметници су управо својим излагањима потребну подршку и пружили, а ми смо увек њихова очекивања оправдали.

„Вечерас видим колика је потреба за лепим, велика у човеку!"
Мира Ступица

Мира Бањац: „Доста дуго знам за ФЕДРАС, али до сада нисам имала прилике, нисам имала то задовољство да на њему и лично учествујем. Поздрављам са дивљењем и поштовањем манифестацију овакве врсте, јер сматрам да има врености врховне културе. Ако нема оваквих људи, који негују, који се залажу за развој драмског аматеризма, нема ни резултата, јер су они фундамент истинској култури. Истичем да Мало Црниће није мало, да за њега права култура није недостижна, већ напротив, она је, како видим, људима блиска, они је негују до највећег нивоа. Мало Црниће има стваралачких потенцијала и то је доказано и са часописом Стиг."

Петар Краљ: „Одавно сам чуо за ову вашу лепу и друштвено корисну манифестацију која је, с обзиром на њено трајање, постала традиција. Радује ме чињеница да је људи овог краја стварно подржавају, да је публика овако дивна. То уједно и охрабрује и рађа наду за што већи развој драмског аматеризма на селу."

Иван Бекјарев: „Ако би неко требало да добије сва могућа признања за допринос култури и наравно позоришту, онда је то свакако, ФЕДРАС, онда су то свакако људи коју су толико година и труда уложили да овај фестивал опстане."

Лазар Ристовски: „Ово можда није највећи фестивал на свету и сигурно није, али као што каже један ваш суграђанин, мој пријатељ, Лепомир Ивковић, ово је сигурно најлепши фестивал. Није ни то мало. То није мало, али ја вам желим још пуно, пуно свитања овог вашег фестивала."

Јелица Сретеновић:„ Почаствована сам што могу да вас поздравим и да честитам ФЕДРАС-у на истрајавању и на очувању традиције фестивала. Традиционалне вредности су вечне, а ви сте дуговечни. Живот је радост, позориште је радост, јер личи на живот. Ја вам желим да још дуго година ходате овим лепим, радосним путем."

Слободан Ћустић: „За опстанак једног народа најважнија је духовност, а о духовности се брине уметност, култура и писменост. Све то је садржано и у овом Фестивалу, а глумци аматери су клица те духовности. Аматери су најстраственији уметници и најчеститији људи. Када један народ води рачуна о својој духовности, он има шансе и да опстане."

Милића Милша: „Врло сам срећна и узбуђена што сам вечерас са вама. Кад нешто траје пола века, то само значи да ви овде волите и негујете културу и традицију. Ја вам се заиста искрено дивим. Мало је таквих места у нашој земљи. Искрено мислим да би наша планета била јако лепо место, када би сви људи били аматери. Зашто то кажем? Зато што реч аматер значи љубитељ. Радити посао искључиво из љубави је нешто прелепо, али и трајно. Мало је нас који посао радимо из љубави, иако знамо да је љубав највећа сила на свету. Желим да сви у нашим срцима будемо бар мало аматери, јер ћемо само тако ширити љубав, срећу и радост."

Борис Пинговић: „То да је ФЕДРАС дугожив, јамчим вам искуством, чињеницом да сам старији годину дана од њега. Ипак, ми средњовечни момци увек морамо да се доказујемо. Верујте ми да то није лоше, шта више добро је и нужно, јер нема позоришта без целоживотног само преиспитивања и упирања прста у себе. Само то нам даје право да са сцене уперимо прст у шта год желимо и прозборимо истину о другима, самим тим о себи и свему што нас се тиче и што нас боли. Бављење позориштем је привилегија која је увек изискивала храброст. Хвала вам на томе што нам уливате наду да наше бављење, било аматерско или професионално имају смисао и да тиме наши животи нису мање вредни."

Мира Ступица: „Манифестација драмских аматера села бих рекла: манифестација љубави, надахнућа, показивање и доказивање како треба осмислити живот да нам у свему буде лепши и вреднији. Сматрам да је ФЕДРАС један чинилац више који доприноси преображају села. Доживљај узлета."

ДРАМСКА УМЕТНОСТ ЈЕ ПРЕ СВЕГА ЉУДСКА СТВАР

Драмске вредности су трајне вредности. У њима се сваки век, као и појединац, огледа као у огледалу. Али осим јасних ликова и предмета, увек постоји и драма коју не видимо, али је осећамо. Она је каткад реалнија од реалне. Ма колико личности и предмети били видљиви, јасни, доминантни, њих окружује и апстракција, невидљиви свет који је у нама и око нас. Позоришна игра је велики изазов, не само за драмске уметнике, за творце сложеног позоришног говора, већ и публику, која свим чулима и интелектом, мора у тренутку прихватити све вредности. Тај величанствени тренутак игре на сцени, иако нестаје у тренутку настајања, па је непоновљив, трајно остае да живи у памћењу, у интелекту који је његова права кућа душе, јер тај непосредни контакт гледаоца, глумца и сцене, камере и друге сличне направе, ма како савршене биле, не могу а запамте и очувају, Истинска драма не може бити технологија. Драмска уметност је пре свега људска ствар. Сви ликови се често стопе само у један, а драмска сцена, чак и ако је ван позоришта, само је слика душе појединца који је космос за себе. Сви ликови су део једне личности која се зове човек.

У драмском животу Србије аматеризам је имао незаменљиву улогу. Највећа имена у историји драмске уметности свој уметнички живот почела су као аматери. И када су били звезде у зениту они су се радо сећали и истицали значај њиховог аматерског рада. Бити аматер значи радити нешто из љубави, слободном вољом, у најбољој намери. Аматеризам не постоји само дда би био неопходан корак ка професионализму, већ је неопходан у грађењу стабилне, моралне личности. Аматеризам у селима и малим местима је неопходан за друштвени живот као што је вода неопходна сувом тлу. И трагедија и комедија уздижу и чисте дух. Колико су само аматери својим оригиналним, креативним приступом, успели да задиве. Нажалост наша села и мањи градови се празне и неопходно је преокренути тај процес који траје деценијама. Али нема живота у селима и мањим градовима ако нема и богатог културног и духовног живота. Када будемо створили услове за разноврстан духовни живот, када на селу не буде било досадно младим људима, онда ће и Србија живнути. У тој намери, легендарни ФЕДРАС је добар пример. И сви то морамо да прихватимо, али и да урадимо нешто конкретно за нашу будућност. ФЕДРАС је уважено име у нашој култури. Без њега се више не може. То су пре мене потврдили много бољи зналци позоришта," говорио је Коларевић на отварању једне фестивалске вечери.

А када споменемо све те „зналце позоришта", помислимо и на све госте фестивала међу којима су најистакнутији глумци, редитељи, песници. Током 50 година трајања ФЕДРАС-а, овом сценом су дефиловали и одушевљавали се и неретко и заплакали понесени глумом аматера чак и глумци наших највећих позоришта попут: Мире Ступице, Љубе Тадића, Петра Краља, Оливере Марковић, Милице Милше, Лидије Вукићевић, Александра Берчека, Љубинке Бобић, Слободана Ћустића, Александра Дунића, Марка Николића, Снежане Савић, Бате Стојковића, Јелице Сретеновић, Миленка Павлова, Ивана Бекјарева, Александра Шепетковског, Бориса Пинговића и многих других.а.

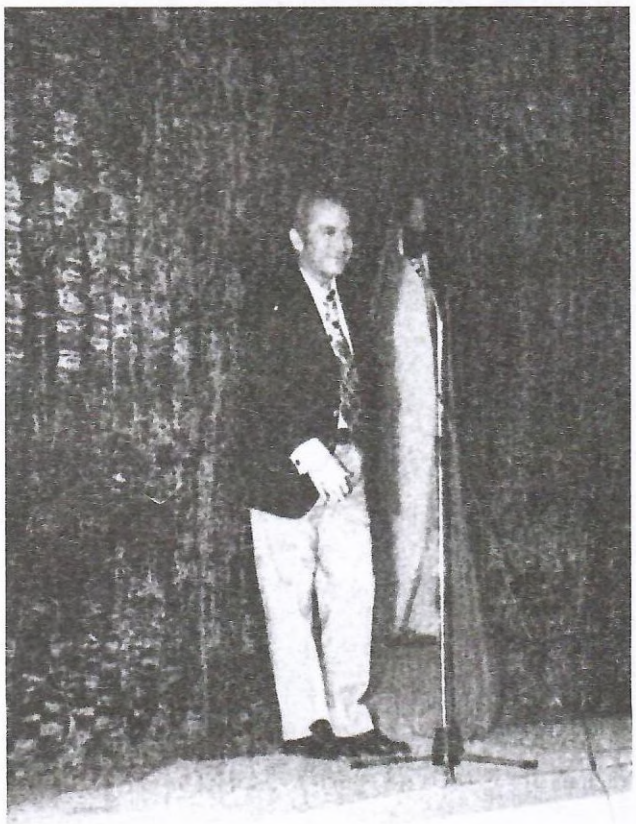

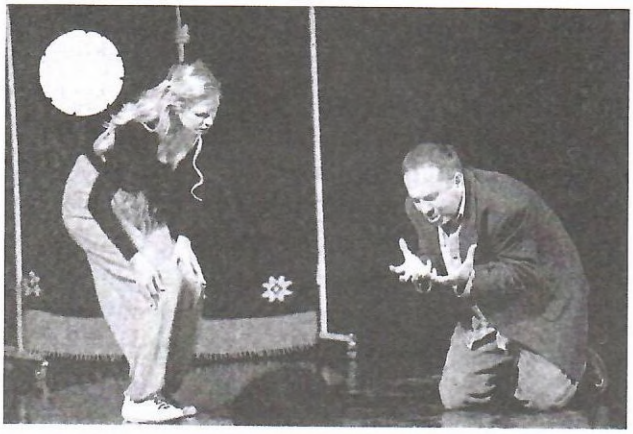

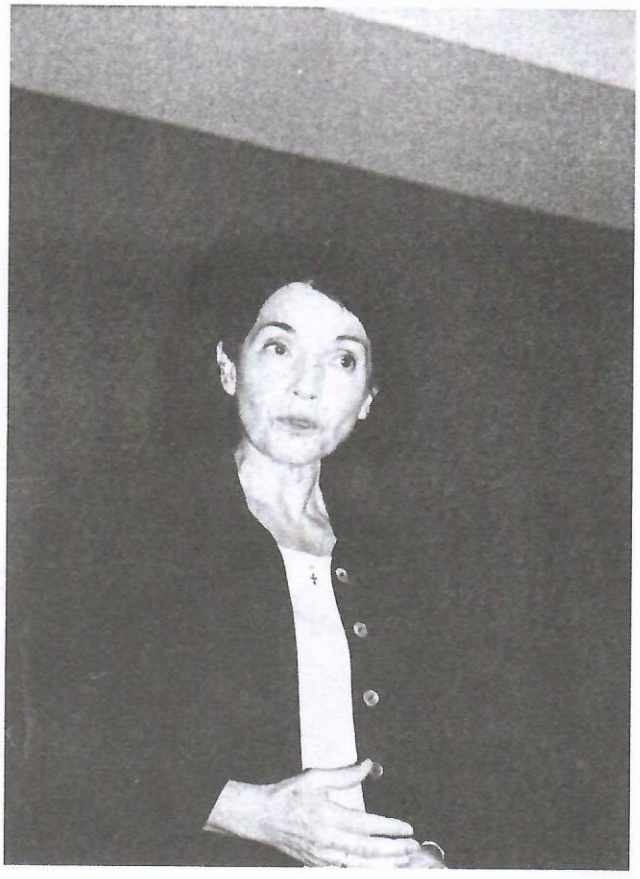

Уметност је вечна, а живот је кратак!

ФЕДРАС не само да је афирмисао драмско стваралаштво сеоских аматера, него је и неминовно окупљао и друге културне ствараоце. Многима је ФЕДРАС био одскочна даска или другачије речено многи су потекли са федрасовске сцене. Исто тако толико је наших завичајних песника, сликара, драматурга, уметника, којима је ФЕДРАС и јесен у октобру када се одржава фестивал, био инпирација за стварање и креирање уметности у виду слике, песме, приче, представе. Не само да ФЕДРАС као Фестивал драмских аматера траје пола века, већ исто толико година у нашој општини окупља и друге уметнике. Тако у оквиру ФЕДРАС-а постоје пропратне манифестације, као што су промоције књига, изложба слика, књижевне вечери и сл.

Зорка Стојановић, песникиња из Малог Црнића, неко је ко воли позориште и ко је заљубљеник у уметност, поезију, сцену. Њени почеци везују је за сцену ФЕДРАС-а, али је ипак отпловила неким другим водама. Себе је пронашла у књижевности и често истиче захвалност многима који су јој развили љубав према позоришту, које је у суштини тесно и повезано са књижевношћу. У вези са тим, Зорка истиче: „Уметност је вечна, а живот је кратак, тако говоримо и ми у општини Мало Црниће, у плодном Стигу, као домаћини и организатори ФЕДРАС-а. После пола века трајања, јасно је и непобитно зрео плод културе у Републици Србији. Није то само јединствена манифестација сеоског драмског стваралаштва, већ особени прилог Вуковском разумевању културе, заљубљености у лепу и продорну реч, одржавање културе у народу на високом нивоу, који тај народ заслужује. Зато је ФЕДРАС вољен, јер ту је раскошна берба плодова људског духа народне културе. Све као новорођено чедо културе, чини нас поносним и обавезује да и ове године одамо искрено признање људима, ентузијастима, који су заслужни за континуитет, трајање и афирмацију овог јединственог чина у Србији."

Ана Дудаш, песникиња из Малог Црнића, која је део ФЕДРАС-а када је он још био само идеја, а касније и „дарована благодатност", како она то наглашава: „Једна латинска пословица каже да само оно што поклониш, остаје стварно твоје, а житељи овог насеља су много тога поклањали, исто толико и примали, доприносећи да обострано трајање свим учесницима ФЕДРАС-а, свим становницима насеља хуманости и племенитости множе, да те вредности у темељима живот светле како овим, тако и будућим нараштајима који ће, надамо се, свесрдно следити започету културну мисију."

„Живот, тај једини – живех уживајући.
Да би нам од лепог било још лепше, одлучисмо ПОЗОРИШТЕ.
Ако питате зашто то радимо, немојте се изненадити одговором,
који је кратак и једноставан: радимо оно што волимо,
то нас испуњава, то нас забавља, то нас оплемењује, то нас радује!"
Радиша Стојићевић

ФЕДРАС – ФЕСТИВАЛ КОЈИ ОБЛИКУЈЕ ЧОВЕКОВУ ДУШУ

Живот у једној малој општини, није можда на први поглед перспективан и занимљив, али живот у једној малој општини попут Малог Црнића јесте живот обасјан топлином, љубављу, надахнућем за стварањем и несебичним ширењем љубави и радости. Ово је субјективни доживљај свих мештана ове општине, као и свих драгих гостију, посетилаца, који се увек радо врате у наш стишки крај.

Мало Црниће је мало место, па током читаве године нема пуно дешавања и манифестација, где би се могли развеселити, растеретити свакодневнице, забавити, омладина и старији. Зато је ФЕДРАС фестивал за СВЕ! Једва се очекује тај 14. Октобар не би ли похрлили у салу, где се пред нашим очима дешавају чуда: виле, чаробњаци, доктори, војници – глумци који нас одводе својом глумом у неки други замишљени свет.

Мој први одлазак на ФЕДРАС и не памтим од када датира, само се сећам да је било јако хладно, да се дуго чекало за улазак у топлу салу. Уласком у ту просторију, не само да заборавимо на физичку хладноћу, него се осети и нека пријатна атмосфера у ваздуху, па се из те сале излази са неком топлином око срца. Девојчица која је ту радо долазила, увек је имала осмех на лицу, као и сви други око ње. Често нисам разумела шта се то све преда мном дешава: како се ти људи тако на брзака трансформишу из једне личности у другу, па онда се смеју, затим плачу и све тако у круг; каква ли је то магија, питала сам се.

Након сваке одгледане представе, мој омиљени део био је тај тренутак када се проглашава глумачко остварење вечери: коме ће се та дивна корпа са шареним цвећем уручити на крају. То ишчекивање и трема, као да сам ја на позорници, увек ми је било фасцинантно, а у исти мах и збуњујуће. Замишљала сам тај осећај како је стајати на тој позорници. Та корпа стоји поред бине, чами и чека да се домогне руку неког дивног глумца, а ја фасцинирана тим тренутком маштам о томе

колико бих ја волела да могу да се приближим тој сцени, да ја некоме од глумаца уручим ту награду.

Светла, аплауз, граја, смех, радост и цвеће. Ја сада држим ону предивну корпу, која у мојим рукама изгледа тако огромно. Мислим се да је много ситније изгледала из средине сале, одакле сам је годинама посматрала. Управо сада ја живим свој сан, схватам. Кажу да срећа је лепа само док се

чека, а ја тврдим, предивно је дочекати овакву срећу. Ево и даље у мојој глави одзвања тај тренутак. Стојим на тој добро познатој позорници и сећам се тог пута, који ме је довео данас довде. Сада могу да кажем са задовољством да сам ја федрасовско дете, неко ко је растао, сазревао, обликовао се, учио и научио од најбољих. И дан–данас, када сам на сцени не заборављам речи учитеља-редитеља, који каже да су за сценски говор најважније четири компоненте: дикција, интонација, артикулација и ритам; не заборављам да се пред публиком излази са осмехом на лицу; да су од изузетне важности став, мимика и гестикулација. А ја другачије више и не умем, осим да развучем осмех од радости и задовољства што сам део нечег овако великог као што је ФЕДРАС.

Од једне стидљиве девојчице постала сам самоуверена девојка, која и даље жели да учи и ствара. Ја сам део ФЕДРАС-а, као што је и он део мене. Почела сам на дечијој сцени, развила се до омладинске и стигла и до ансамбла, који чине глумци којима сам се као мала дивила. Сви они су моји учитељи, пријатељи, породица.

Пошто ФЕДРАС траје већ пола века, моја најискренија жеља је да се Федрасовска завеса још много година спушта и подиже, да ФЕДРАС инспирише и друге младе људе попут мене некада. Задовољство је бити део овако велике приче, задовољство је стајати на тој сцени и радити управо оно што нас чини срећнима. А ФЕДРАС је свакако једна октобарска радост, фестивал који обликује човекову душу!

Драгана Алексић

ОАП „БРАНИСЛАВ НУШИЋ” МАЛО ЦРНИЋЕ -ДЕЧИЈА СЦЕНА-

Не постоји ништа чистије и искреније од дечијег осмеха. Па баш зато, те давне 2006. Године решили смо да испричамо једну бајку. Било је то у једној равници званој Стиг. Мало место названо Мало Црниће. Али, у том селу живели су само људи великог срца: мали, велики, стари, млади, али пуни живота, енергије, љубави, доброте. Међу њима се и налазио ОН. ОН је био тај који је групу

малих људи окупљао на једном месту. Сви су га помно пратили и слушали. Био је строг према њима, али упркос томе сви ти мали људи су га јако волели. Нека магија се дешавала ту на том месту које су они звали позориште. Са тог места нико није одлазио тужан. Када би их неко питао шта они ту заправо раде, одговор би био увек исти: спремамо представу за ФЕДРАС.

Тако је ФЕДРАС, наш Фестивал који траје пола века добио све те осмехе и радости, саткан у дечију позоришну сцену.

Пробе су почињале реченицом „Играмо, сви за једног, један за све" и сви су се тога придржавали. Нису учили само основне сценске покрете и правилно изговарање речи, учили су да буду ти мали људи великог срца. Посвећеност, рад, дисциплина и љубав према ономе што су радили на тим пробама, дали су изванредне резултате: победе на многим републичким такмичењима, похвале, награде.

Представе које су се играле су:
-Снежана и седам патуљака, Александар Поповић;
-Љубав Побеђује, Миладин Шеварлић;
-Капетан Џон Пиплфокс, Душан Радовић;
-Хилперик, Мирослав Настасијевић;
-Трапави змај, Мирослав Настасијевић;
-Краљевски фестивал, Тоде Николетић;
-Плави зец слави рођендан, Наташа Илић;
-Чаробњак из Оза, Френк Баум;
-Слуга двају господара, Карло Голдони;
-Баш челик, Игор Бојовић;
-Гуска на месецу, Стеван Пешић;
-Шумска бајка, режија Жељко Светомировић.

Све представе дечије и омладинске сцене ОАП „Бранислав Нушић" учествовале су у ревијалном делу програма ФЕДРАС-а. Поред домаћина, на Фестивал долазе и друга дечија позоришта у госте и сва та дечија лица обасјавају и употпуњују смисао ФЕДРАС-а. Најсјајније звездице које сачињавају једно сазвежђе ФЕДРАС-а јесу управо најмлађи.

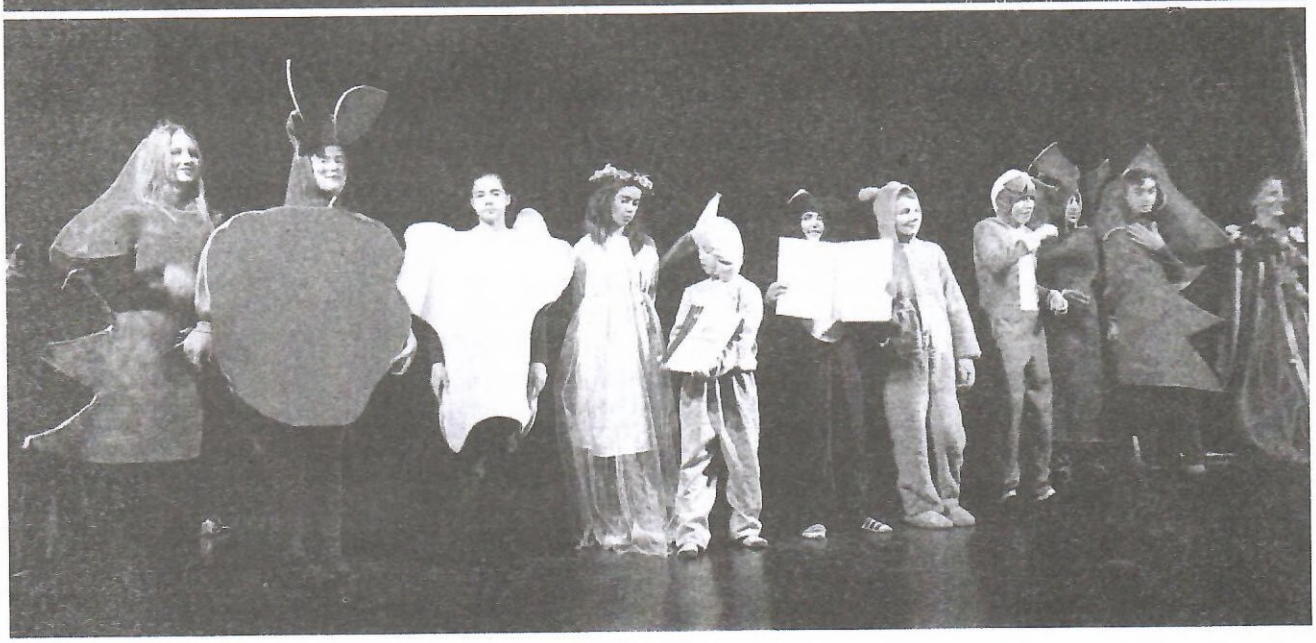

ШКОЛСКО ПОЗОРИШТЕ ОШ „МОША ПИЈАДЕ" МАЛО ЦРНИЋЕ

Снежана и седам патуљака

РЕДИТЕЉ ИЗ МАЛОГ ЦРНИЋА, РАДИША СТОЈИЋЕВИЋ ВЕРУЈЕ У ДЕЦУ И ПОЗОРИШТЕ

Најдражи учитељ – најдражи редитељ

Редитељ представе Школског позоришта ОШ „Моша Пијаде" из Малог Црнића „Снежана и седам патуљака" по тексту Александра Поповића, Радиша Стојићевић, иначе учитељ по струци, за себе каже да је велики српски учитељ, да воли Србију, децу, домовину, а највише од свега децу, коње и псе. У некадашњој, великој Југославији, 1989. године на савезном нивоу је био изабран за „Најдражег учитеља", признање које је тада имало цену.

Убски глумци о фестивалу

Двојицу младих убских глумаца, Љубомира Поповића и Марка Савковића, чека једно од најважнијих лета у животу. Наиме, талентовани момци ће пробати да се упишу на Факултет драмских уметности одсек - глума, а обојица су одушевљени што је наш град домаћин овакве приредбе:

- Овај фестивал је велики културни догађај за Уб, деца од малих ногу треба да се уче култури, па верујем да ће ускоро бити још младих који ће кренути Марковим и мојим стопама. Квалитет представа је сасвим задовољавајући, уочљив је велики труд глумаца и аутора - каже Поповић.

И његов будући колега, Марко Савковић, подвлачи велики друштвени и културни значај ове манифестације:

- Фестивал је организован на врхунском нивоу и верујем да ће се још много година одржавати у нашем граду. Најјачи утисак до сада оставила су позоришта из Шапца и Јагодине, а похвалио бих публику која феноменално реагује на представе. Припреме за пријемни су при крају, надам се да ћемо Љуба и ја оправдати висок културни реноме средине коју представљамо.

- Прошао сам све могуће курсеве режије, а узор ми је Јован Булајић. Такође и Саша Волић, члан Жирија Фестивала је режирао у Малом Црнићу. Мало Црнићке је, иначе, позоришна мека, јер се већ пуних 35 година код нас одржава ФЕДРАС – износи податке из своје радне биографије Радиша Стојићевић.

Класични текстови у овом времену?

- Ово је једно лепо виђење класичног текста, који је и данас веома актуелан. У режији ове представе велику помоћ сам имао од Спасоја Миловановића, професионалног редитеља из Крушевца.

Да ли сте задовољни условима и организацијом Фестивала?

- Презадовољан сам. Иако ово организујете први пут, показали сте висок професионални и зналачки ниво. Заиста је све феноменално, па верујем да ће Фестивал на Убу постати традиционалан – оптимистички је закључио редитељ Радиша Стојићевић.

ГЛУМЦИ ИМАЈУ РЕЧ

Драгана Алексић (Зла маћеха)

- Да ли ти је ово прва награда коју си освојила?

- Не, ово ми је већ трећа.

- Да ли ти се свидела публика и организација?

- Публика је супер, као и организација.

- Имаш ли неке сличности са улогом коју играш?

- Не, у потпуности се разликујемо.

Аница Никодијевић (Снежана)

- Какви су ти утисци о представи, публици, граду?

- Публика је дивна. Мислим да смо добро одиграли и веома сам задовољна.

- Да ли сте Снежана и ти по нечему сличне?

- Не баш. Снежана је доста наивна, а ја мислим да нисам таква.

За улогу Маћехе у представи „Снежана и седам патуљака", Драгана Алексић награђена је, од стране дечјег жирија, дипломом „Раша Плаовић"

Рекли су о представи

Воја Раонић, глумац убског позоришта:

- Пријатно сам изненађен представом, свиђа ми се како су мотиви из бајке адаптирани у нашу реалност. Комад је одличан, урађен да је сасвим прилагодљив и за старију публику. Глумци врло квалитетни, немам ниједну озбиљнију замерку.

Веселинка Мандић, професор:

- Реакција публике говори најбоље о њеном квалитету, изузетно динамична и разиграна представа. Награђена глумица (Зла маћеха) је заиста била најсигурнија на сцени, одличан рад режисера, а комад је на сјајан начин уклопљен у савремене оквире.

Владимир Владимировић, професор:

-Нисам љубитељ модернизације класичних мотива, али је представа сасвим пристојна, а допала се и деци што је и најважније. Од глумачке екипе, најјачи утисак оставио је Токи - Вокић а одлични су били први и трећи патуљак. Свe похвале организатору, ово је велики културни празник за нашу средину.

Ми смо једна озбиљна и искусна екипа

„...Ej, над Стигом Сунце никад не залази...”

И баш у срцу тог Стига давне 1972. године један велики човек дошао је на идеју да разбије монотонију свакодневнице нечим лепршавим и племенитим, нечим што се зове позориште! И баш у тој Стишкој долини, у време када се мешају мириси златног жита, кукуруза, грожђа, покошене траве и младалачких песама, захваљујући том великом човеку, родио се ФЕДРАС!

Под стишким Сунцем оживели су чаири, сокаци, подигли се сви од најмлађих изданака до најстаријих и искусних заљубљеника позоришта и окупили око ФЕДРАС-а, иако можда и нису баш сви до краја разумели шта то значи бити неко други, бити у туђој кожи, бити глумац! Мало Црниће, Велико Село, Грачаница, Божевац, Сивац, Мачвански Прњавор, Калиште, мало по мало, цела наша лепа Србија постаје ФЕДРАС, громада јединствена у свету која данас пуни 50 година. Људи моји, пола века... Пола века игре и песме, плејаде глумаца, писаца, сликара, од Бранислава Нушића до Шекспира, од Љубинке Бобић и Лепомира Ивковића, па до свих нас аматера који здушно радимо и живимо за Федрас. Влада, Веско, Дујмић, Катић, Паул, Љиља, Мире, Миле, Вале, Бојана, Драгана, Зоран, Тања – провели су 50 година на позорници ФЕДРАСа са жељом да идемо даље до једног века, када ће читајући ове редове славити наши најмлађи глумци Драгана, Стефан, Немања и ко зна колико још талентованих младих људи.

Инспирисани животом на позорници ове институције зване ФЕДРАС, давне 1986. формирали смо Општинско аматерско позориште „Бранислав Нушић” М. Црниће. Родило се на предлог редитеља Јована Булајића и на радост свих нас који га чувамо и негујемо 35 година.

Љиљана Милановић, Јован Булајић и Сима Јевтић

И тако, кад утихне школско звоно, када деца оду кућама, кад заврши бразду и угаси трактор, овдашњи учитељ Мире постаје Агатон, Јеротије, Радован III, Бора шнајдер... И не само он, него и сви ми са великом жељом, жаром и лакоћом, из године у годину после свакодневних обавеза постајемо неко други, живимо на позорници неки, за нас глумце, посебан живот. Од краљева до просјака, од служавки до дама, принчева и принцеза, и тако редом, попут разнобојних цветова у позоришној башти. А после пробе, кафа, чај, грожђе или младо вино помешани са нашом жељом да дуго трајемо.

Године пролазе, представе се нижу, живот тече, а ми све више растемо тако да данас, с поносом могу да кажем да имамо три сцене - дечију, омладинску и сцену за одрасле, мада, сходно могућностима и потреби, најлеп-ше је кад смо сви скупа чему и тежимо, јер смо тада сви срећни и задовољни - јер смо тада породица.

научили. Хвала Милисаву, Бори, Мићи, Вулету, Раши, Драгану, Снежи, Бебици, Никши. Хвала председнику општине Малиши Антонијевићу, председници скупштине Горанки Стевић и њиховим сарадницима. Посебно хвала мојим глумцима и сарадницима који здушно дају себе за

заједнички успех и срећу. Хвала што никада нису изневерили, чак и у најтежим и најнеизвеснијим тренуцима. Увек се ишло напред и побеђивало радом који је за свако поштовање.

Премијере, гостовања, путовања, награде, игре, песме, шале и анегдоте доносе аплаузе што је за нас аматере најважније, а сваки је успех вредан поштовања.

Поносна сам на свеукупни рад нашег позоришта, на непресушни извор талената послушно вођени искусним редитељима Јованом Булајићем, Миодрагом Магом Милановићем, Драгославом Шиљом Тодоровићем, Милошем Јагодићем, Милованом Ћетковићем, Спасојем Ж. Миловановићем, Сашом Латиновићем, Миладином Шеварлићем, Дејаном Цицмиловићем, Невеном Ракочевић и многим другим...

Хвала им за све што су нам пружили - за дивна сећања и успомене и за све чему су нас

Срећна сам што сам део те породице, „те озбиљне искусне екипе"...

Трудићемо се да радимо још боље и изнова досежемо позоришне висине све до бескраја.

Хвала публици која нас подржава, јер се без аплауза не може.

СРЕЋАН ПРАЗНИК пријатељима и поштоваоцима позоришне уметности и ФЕДРАС-а. Ни мање територије, ни веће ИНСТИТУЦИЈЕ!

СЛАВЉЕНИЧЕ, ПОЛА ВЕКА - СРЕЋНО, ЗАУВЕК!

У име чланова ОАП „Бранислав Нушић"
М. Црниће, Љиљана Милановић

Општинско аматерско позориште „Бранислав Нушић" на ФЕДРАС-у:

1986. *Развојни пут Боре шнајдера*, Александар Поповић, режија Јован Булајић;
1987. *Мала колиба*, Андре Русен, режија Јован Булајић;
1988. *Радован III*, Душан Ковачевић, режија Драгослав Тодоровић;
1989. *Сумњиво лице,* Бранислав Нушић, режија Миодраг Мага Милановић;
1991. *Подвала,* Милован Глишић, режија Миодраг Мага Милановић;
1992.*Покондирена тиква*, Јован Стерија Поповић, режија Миодраг Мага Милановић;
1993. *Ковачи,* Милош Николић, режија Миодраг Мага Милановић;
1994. *Било га па није*, Саво Радовић, режија и адаптација;
1995. *Маштовита удавача*, Гојко Челебић, режија Лука Кецман;
1996. Јанез, Синиша Ковачевић, режија Милош Јагодић;
1997. *Бановић Страхиња*, Борислав Михајловић Михиз, режија Милош Јагодић;
1998. *Девојка модре косе*, Вида Огњеновић, режија Милош Јагодић;
1999. *Господин министар,* Миладин Шеварлић, режија Миладин Шеварлић;
2000. *Опасна вода*, Слободан Стојановић, режија Витомир Стефановић;
2001. *Дивље месо*, Горан Стефановски, режија Спасоје Ж. Миловановић;
2002. *Народни посланик,* Бранислав Нушић, режија Момчило Ћира Животић;
2003. *Ларго десолато,* Вацлав Хавел, режија Саша Б. Латиновић;
2004. *Краљ Бетајнове*, Иван Цанкар, режија Милован Ћетковић;
2005. *Просидба,* А. П. Чехов, режија, режија Милован Ћетковић;
2006. *Ожалошћена породица,* Бранислав Нушић, режија Милован Ћетковић;
2007. *Власт*, Бранислав Нушић, режија Спасоје Ж. Миловановић;
2008. *Пазарни дан,* Алексанар Поповић, режија Спасоје Ж. Миловановић;
2009. *Путујуће позориште Шопаловић,* Љубомир Симовић, режија Спасоје Ж. Миловановић;
2010. *Царство мрака,* Л. Н. Толстој, колективна режија;
2011. *Народни посланик,* Бранислав Нушић, режија Драгослав Тодоровић;
2012. *Урнебесна трагедија*, Душан Ковачевић, режија Драгослав Тодоровић;
2013. *Јелисаветини љубавни јади због молера*, Милан Јелић, режија Драгослав Тодоровић;
2014. *Позориште у паланци,* Радослав Златан Дорић, режија Дејан Цицмиловић;
2015. *Ревизор*, Н. В. Гоголь, режија Дејан Цицмиловић;
2016. *Лажа и паралажа*, Јован Стерија Поповић, режија Дејан Цицмиловић;
2017. *Заобићи госпођу Мекам,* Реј Куни, режија Фуад Табучић;
2018. *Госпођа министарка*, Бранислав Нушић, режија Дејан Цицмиловић;
2019. *Сабирни центар*, Душан Ковачевић, режија Слободан Ћустић;
2020. *Просидба*, Слободан Ћустић аутор текста и режија;
2021. *Просјачка опера*, Вацлав Хавел, режија Невена Ракочевић.

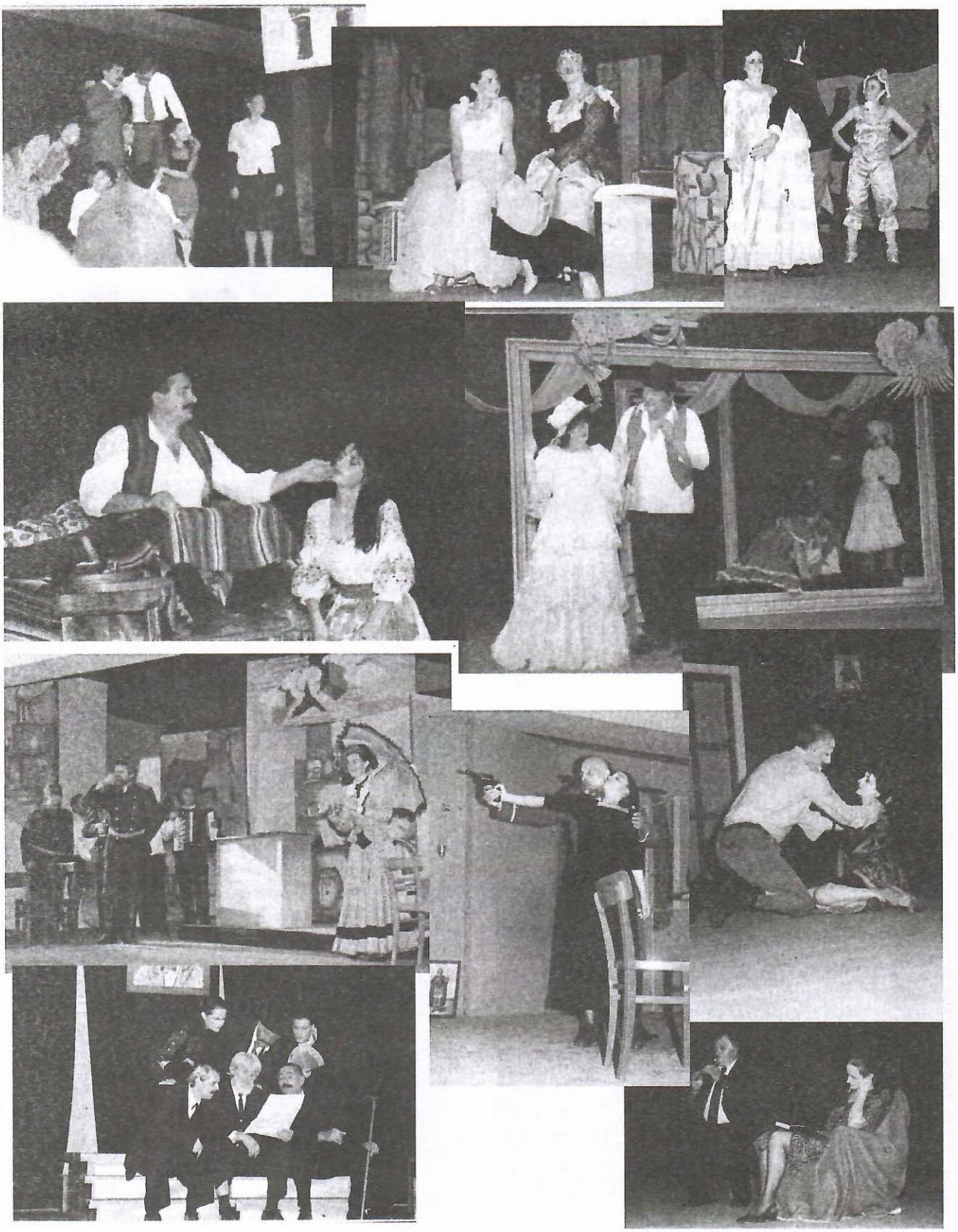

КУД-А ОПШТИНЕ МАЛО ЦРНИЋЕ НА ФЕДРАС-У

КУД „Младост" из Калишта

-1972. Године представа ***Хасанагиница***, Алексе Шантића, режија Драгослав Живадиновић и Богољуб Ивковић;

Представа *Хасанагиница*, са учитељицом у насловној улози, Душанком Пантић, била је један од стубова на којима је зачет Фестивал драмских аматера села Србије, у октобру 1972. Године.

Откриће(1976)

-1973. Године представа ***Боинг, боинг,*** Марка Камелотија;

-1976. Године представа ***Откриће,*** Добрице Ерића, адаптација Мирослав Беловић и Јован Ћирилов;

-1978. Године представа ***Камен за под главу***, Милице Новковић, режија Миодраг Мага Милановић;

-1985. Године представа ***Мој тата социјалистички кулак,*** Тонета Партиљича, режија Миодраг Мага Милановић;

Мој тата социјалистички кулак (1985)

КУД „Бранко Радичевић" из Божевца

Камен за под главу (2006)

-1974. године представа ***Подземне воде***, Милисава Миленковића, режија Миодраг Мага Милановић;

-1975. Године представа ***Шарена лопта***, Игора Торкара, режија Милан Илић;

-2005. Годиине представа ***Ђидо***, Јанка Веселиновића, режија Миодраг Мага Милановић;

-2006. Годиина представа ***Камен за под главу***, Милице Новковић, режија Миодраг Мага Милановић;

-2007. Годиина представа ***Милутин***, Данка Поповића, режија Миодраг Мага Миланов

-2009. Година представа ***Женидба***, Н. В. Гоголь, режија Предраг Дача Мирковић;

-2010. Година представа **Лажа и паралажа**, Ј. С. Поповић, режија Миодраг Мага Милановић;

-2011. Година представа ***Наша деца***, Бранислава Нушића, режија Миодраг Мага Милановић;

-2012. Година представа ***Шева***, Владе Стојиљковића, режија Миодраг Мага Милановић;

-2014. Године представа ***Рупа,*** Александра Обреновића, режија Саша Латиновић;

Представа ***Ђидо*** у режији Миодрага Маге Милановића

КУД „Ђура Јакшић" из Великог Села

-1977. Године представа ***Београд нека и сад***, игрокази Ј. С. Поповића, Бранислава Нушића и Матије Бећковића, режија Миодраг Мага Милановић;

-1980. Године представа ***Петријин венац***, Драгослава Михајловића, редитељ Јован Рајковић;

-1982. Године представа ***Прстен у извору,*** Добрице Ерића, режија Миодраг Мага Милановић;

-1983. Године представа ***Хај-Фај,*** Горана Стефановског, режија Миодраг Мага Милановић;
-1984. Године представа **АНА**, Рудија Шелига, режија Миодраг Мага Милановић;

Прстен у извору

КУД „Иво Лола Рибар" из Великог Црнића

„Творци ФЕДРАС-а већ су од почетка његовог одржавања желели дда обогате драмско стваралаштво и позоришну сцену новим драмским текстовима, расписивањем конкурса за нова драмска дела, првенствено на тему сеоског живота. Године 1978. Међу бројним приспелим текстовима, Раша Перић, песник из Новог Сада, рођен у Гареву код Великог Градишта, написао је драмски текст у стиху *Гаревци* и освојио трећу награду. Сврха је била да се награђени и откупљени текстови играју у сеоским драмским секцијама и евентуално, уколико је квалитет на високом уметничком нивоу, изводе на ФЕДРАС-у. *Гаревци* су заинтригирали нашег познатог редитеља Миодрага Магу Милановића и прихватио је да ради представу у КУД „Иво Лола Рибар" у Великом Црнићу. Представа *Гаревци* на Фестивалу осваја 3. Место," истиче Ивана Несторовић, тадашњи председник КУД-а.

Гаревци

ПОБЕДНИЦИ ФЕДРАС-А КРОЗ ПОЛА ВЕКА ТРАЈАЊА ФЕСТИВАЛА

1.ФЕДРАС (1972):

Прво место деле следеће представе:

1. Аматерска драмска група „Ковачица", АП Војводина, ***Женидба,*** Н. В. Гоголь, режија Милета Лесковац;

2. АП „Јанко Веселиновић" Богатић, ***Коштана***, Бора Станковић, режија Миливоје Мартиновић;

2. ФЕДРАС (1973):

Победници фестивала су две представе:

1. КУД „Младост" из Калишта, ***Боинг, боинг***, Марко Камелоти;

2. АП „Јанко Веселиновић" из Богатића, ***Поздрави неког;*** Весна Огњеновић и Будимир Нешић, режија Миливоје Мартиновић;

3. ФЕДРАС (1974):

1. место: АП из Турије, САП Војводина, ***Посади јабуке сине***, Велимир Суботић;

2. место: АП „Јанко Веселиновић" из Богатића, ***Монсерат***, Аманuел Роблес;

4. ФЕДРАС (1975):

1. место: АП „Јован Поповић" из Новог Кнежевца, ***Тракт о слушкињама***, Богдан Чиплић;

2. место: КУД „Живојин Јовановић" из Косовске Грачанице, ***Сватови су стали***, Ратко Поповић:

3. место: КУД „Обилић" из Крњева, ***Чвор***, Петар Петровић Пеција;

5. ФЕДРАС (1976):

1. место: КУД „Младост" из Калишта, ***Откриће,*** режија Миодраг Милановић;

2. место: ***Ватра и пепео*** и ***Девојка из провинције***;

3. место: КУД „Драгомир Кулезић Бољшевик" из Прњавора Мачванског, ***Пелиново***, режија Вукан Јовановић;

6. ФЕДРАС (1977):

1. место: КУД „Борислав Стефановић Вуле" из Велике Дренове, ***Обичан човек,*** Б.Нушић, режија Момир Брадић;

2. место: Центар за културу и пропаганду Жабаљ, ***Деца на суду***, Мишел Корноа, режија Богољуб Крајнов;

3. место: КУД из Великог Села, ***Београд некада и сад***, Стерија-Нушић, режија Миодраг Мага Милановић;

7. ФЕДРАС (1978):

1. место: КУД „Младост" из Калишта, ***Камен за под главу***, М. Новковић;

2. место: КУД „Шота Галица" из Глоговца, ***Нора***, А. Скањетиј;

3. место: КУД „Радица Ранковић" из Лозовика, ***Чудо у Шаргану***, Љубомир Симовић;

8. ФЕДРАС (1979):

Камен за под главу

1. место: Дом културе из Жабара, ***Брисан пут***, Милица Новковић;

2. место: Дом културе из Медвеђе, ***Камен за под главу***, Милица Новковић;

3. место: КУД из Великог Црнића, ***Гаревци***, Раша Перић;

9. ФЕДРАС (1980):

1. место: Аматерско позориште из Ковачице, ***Лепа незнанка,*** Шћефан Кралик;

2. место: КУД „Напредак" из Трнавца, Зајечар, ***Кир Јања,*** Ј. С. Поповић, режија Вукашин Јосифовић;

3. место: Драмска дружина из Великог Села, ***Петријин венац,*** Драгослав Михајловић, режија Милисав Миленковић;

10. ФЕДРАС (1981):

1. место: Драмска секција Дома културе Белотић, општина Богатић, ***Мећава,*** Пера Будак;

2. место: Аматерски руски театар „Ђаћа" из Руског Крстура, ***Флорентински шешир***, Е. Лабиш и М. Мишел;

3. место: Културно-просветно друштво „Борислав Стефановић Вуле" из Велике Дренове, ***Радован Трећи***, Душан Ковачевић;

11. ФЕДРАС (1982):

1. место: АП „Прњавор" из Прњавора мачванског, ***Хамлет у селу Мрдуша Доња***, Иво Брешан, режија Љиљана Ђурић;

2. место: АП „Владимир Хурбан Владимиров", КУД Бачки Петровац, ***Хвалисави војник***, Т. У. Флаут; режија Богољуб Крајнова;

3. место: КУД „Велико Село", ***Прстен у извору***, Добрица Ерић, Миодраг Мага Милановић;

12. ФЕДРАС (1983):

1. место: Дом културе из Јасике, општина Крушевац, ***Светски рат***, Бранислав Нушић:

2. место: КУД „Ђура Јакшић" из Великог Села, ***ХИ-ФИ***, Горан Стефановски;

3.место: КУД „Поцерац" из Добрића, општина Шабац, ***Сумњиво лице***, Б. Нушић;

13. ФЕДРАС (1984):

1. место: прва награда није додељена;

2. место: АП из Драче, ***Камен за под главу;***

3. место: Драмска секција из Сивца, ***Барион се жени***;

14. ФЕДРАС (1985):

1. место: КУД „Васа Бачић" из Врдника, САП Војводина, ***Врдничке вежбе***, Р. Кеноа;

2. место: КУД „Младост" из Калишта, општина Мало Црниће, ***Мој тата социјалистички кулак***;

3. место: КУД „Раде Станковић" из Бреснице, општина Чачак, ***Тражи се Дени Рејд***;

15. ФЕДРАС (1986):

1. место: КУД „Живојин Стојићевић Црни" из Малог Црнића, ***Развојни пут Боре шнајдера***, Александар Поповић, режија Јован Булајић;

2. место: Дом културе „Врбас" из Титовог Врбаса, ***Јеси ли то дошао да ме видиш***, Миодраг Карацић, режија Илија Слијепчевић;

16. ФЕДРАС (1987):

1. место: КУД „Младост" из Рибара код Шапца, ***Вук,*** Иван Студен, режија Вукан Јовановић;

2. место: КУД „Емин Дураку", из села Журе на Косову, ***Огољено пролеће***, Јусуф Буџовија;

3. место: ОАП „Бранислав Нушић " из Малог Црнића, ***Мала колиба,*** Андре Русен, режија Јован Булајић;

17. ФЕДРАС (1988):

1. место: Дом културе Сивац, ***Клаустрофобична комедија***, Душан Ковачевић;

2. место: ОАП „Бранислав Нушић" из Малог Црнића, ***Радован Трећи***, Душан Ковачевић;

3. место:КУД „Варна", ***Корени***, Добрица Ћосић;

18. ФЕДРАС (1989):

1. место: Аматерско русинско позориште „Ђаћа" из Руског Крстура, **Свадба**, А. П. Чехов, режија Љубомир Мајери;

2. место: АП „Бранислав Нушић" из Малог Црнића, ***Сумњиво лице***, Б. Нушић;

3. место: АП „Лепенски вир" из Доњег Милановца, ***Хамлет у селу Мрдуша Доња***, Иво Брешан.

19. ФЕДРАС (1990):

1. место: АП и Дом културе Сивац, АП Војводина, Антихристос суперстар, Миклош Хубан, режија Велимир Сандић;

2. место: Драмски студио Дома културе Пећинци, АП Војводина, Састанак, Миленко Вучетић, режија Мирко Таталовић;

3. место: по одлуци жирија, треће место није додељено.

20. ФЕДРАС (1991):

1. место: КУД „Јанко Веселиновић", АП Богатић, ***Због ом оружје – девета офанзива***, Стеван Копривица, режија Зоран Ђонлић;

2. место: ОАП „Бранислав Нушић" из Малог Црнића, ***Подвала***, Милован Глишић,

режија Миодраг Мага Милановић;

3. место: КУД „Бранко Радичевић" Бешка, АП Војводина, Бела кафа, Александар Поповић, режија Стеван Шалајић;

21. ФЕДРАС (1992):

1. место: Драмска секција Дома културе Липар, АП Војводина, ***Женидба и удадба***, Ј. С. Поповић, режија Миленко Заблаћански;

2. место: АП „Јанко Веселиновић" из Богатића, ***Мајка храброст и њена деца***, Б. Брехт, режија Зоран Ђонлић;

3. место: ОАП „Бранислав Нушић" из Малог Црнића, Покондирена тиква, Ј. С. Поповић, режија Миодраг Мага Милановић;

22. ФЕДРАС (1993):

1. место: ОАП „Бранислав Нушић" из Малог Црнића, ***Ковачи***, Милош Николић, режија Миодраг Мага Милановић;

2. место: АП Липар, Војводина, ***Љубинко и Десанка,*** Александар Поповић, режија Миленко Заблаћански;

3. место: АП „Јанићије Поповић" Грачаница, ***Сироти мали хрчки***, Гордан Михић, режија Срећко Тодоровић;

23. ФЕДРАС (1994):

1. место: АП „Јанко Веселиновић", ***Ђенерал Милан Недић,*** Синиша Ковачевић, режија Зоран Ђонлић;

2. место: Дом културе Сивац-Драмска секција „Велимир Сандић Вељко", АП Војводина, ***Адвокат Патлер,*** непознат аутор, режија Влада Рис;

3. место: Драмски студио КУД „Липар", Војводина, ***Мушица,*** А. Б. Руканте, режија Миленко Заблаћански.

24. ФЕДРАС (1995):

1. место: Аматерско позориште Мачвански Прњавор, ***Свети Георгије убива аждаху***, Душан Ковачевић, режија Зоеан Ђонлић;

2. место: Дом културе Сивац-Драмска секција „Велимир Сандић Вељко", АП Војводина, ***Воз,*** текст и режија Влада Рис;

3. место: КУД Турија, АП „Бранислав Нушић", ***Јеси ли ти то дошао да ме видиш***, Миодраг Карацић, режија Светозар Сранов.

25. ФЕДРАС (1996):

1. место: КУД „Крушчић", АП Војводина, ***Само ви ајте, а ми ћемо гракат и арлаукат***, Миодраг Карацић, режија Милан Карацић;

2. место: ОАП „Бранислав Нушић" из Малог Црнића, ***Јанез,*** Синиша Ковачевић, режија Милош Јагодић;

3. место:

26. ФЕДРАС (1997):

1. место: АП Сивац, ***Трагедија једне младости;***

2. место: АП „Јанко Веселиновић" ***Путујуће позориште Шопаловић***

3. место: Азања, ***Развојни пут Боре Шнајдерам;***

27. ФЕДРАС (1998):

1. место: ОАП „Бранислав Нушић", ***Девојка модре косе;***

2. место: Треботин, Жабаре, Мала Врбница, ***Путујуће позориште Шопаловић;***

3. место: АП Горња Топоница, ***Вечити студент;***

28. ФЕДРАС (1999):

1. место: КУД „Драмски студио Луча", из Крушчића, општина Богатић, ***Атентат***, Милош Николић, режија Богомир Ђорђевић;

2. место: АП и Дом културе „Коста Манојловић" из Крњева, ***Урнебесна трагедија,*** Душан Ковачевић, режија Вита Стефановић;

3. место: КУД „Радица Ранковић" из Лозовика, ***Оскар***, Клод Миније, режија Лука Кецман;

29. ФЕДРАС (2000):

1. место: Треботин, Мала Врбница, Жабаре, ***Развојни пут Боре Шнајдера;***

2. место: Горња Топоница, ***Српска драма;***

3. место: АП Пивнице, ***Ледено сунце;***

30. ФЕДРАС (2001):

1. место: КУД „Васа Бачић" Врдник, ***Путујуће позориште Шопаловић***, Љубомир Симовић, режија Стеван Шалајић;

2. место: АП „Бранислав Нушић" Мало Црниће, ***Дивље месо,*** Горан Стефановски, режија Спасоје Ж. Миловановић;

3. место: Културно образовни центар Богатић, АП „Јанко Веселиновић", ***Родољупци,*** Јован Стерија Поповић, режија Зоран Ђонлић.

31. ФЕДРАС (2002):

1. место: КУД „Воја Поповић", Драмски студио Азања, ***Пепељуга***, Александар Поповић, режија Мирослав Јозић;

2. место: АП „Бранислав Нушић" из Малог Црнића, ***Народни посланик***, Бранислав Нушић, режија Момчило Ћира Животић;

3. место: АП „Ђорђе Дамјанов Ђекша", Јаша Томић, АП Војводина, ***Проклета авлија***, Иво Андрић, режија Тибор Вајда;
Народни посланик (2002)

32. ФЕДРАС (2003):

1. место: АП „Бранислав Нушић" из Малог Црнића, ***Ларго де солато,*** В. Хавел, режија Саша Латиновић;

2. Драмска секција Културно просветног друштва Ердевик, ***Женски разговори***, Душан Радовић, режија Федор Попов;

2. Дом културе АП „Прњавор" из Прњавора, ***Српска драма,*** Синиша Ковачевић, режија Момчило Дујмовић;

3. место: Дом култура Сурдулица, АП „Барија", ***Семе***, Србољуб Аритоновић, режија Зоран Пантелић;

3. место: Културни центар „Радоје Домановић", АП Рача, ***Развојни пут Боре Шнајдера***, Александар Поповић, Дејан Цицмиловић;

33. ФЕДРАС (2004):

1. место: АП „Јанко Веселиновић" из Богатића, ***Мурлин Мурло,*** Николај Каладе, режија Бранислав Ковић;

2. место: КУД „Зволен", Кулпин АП Војводина, ***Ћелава певачица***, Ежен Јонеско, режија Федор Попов;

3. место: АП „Радоје Домановић" из Раче, ***Сумњиво лице***, Б. Нушић, режија Дејан Цицмиловић;

34. ФЕДРАС (2005):

1. место: Српско позориште Шилово, ***Српска драма***, Синиша Ковачевић, режија Цветко Станојевић;

2. место: Драмски студио „Луча" из Крушчића, **Јеси ли ти то дошао да ме видиш,** Миодраг Карацић, режија Гвозден Ђурић;

2. место: Драмски студио „Бранко Радичевић" из Божевца, **Ђидо**, Јанко Веселиновић и Драгомир Брзак, режија Миодраг Мага Милановић;

3. место: Драмски студио „Маска" из Старог села, ***Радован Трећи***, Душан Ковачевић, режија Драган Николић;

35. ФЕДРАС (2006):

1. место: КУД „Крушчић", Драмски студио Луча, ***Велика драма***, Синиша Ковачевић, режија Марија Опсеница;

2. место: КУД „Бранко Радичевић", Драмски студио Божевац, ***Камен за под главу***, Милица Новковић, режија Миодраг Мага Милановић;

3. место: Дом културе „Михаил Бабинка" из Падине, ***Пешице***, Славомир Мрожек, режија Федор Попов;

36. ФЕДРАС (2007):

1. место: ОАП „Бранислав Нушић" из Малог Црнића, ***Власт***, Б. Нушић, режија Спасоје Ж. Миловановић;

2. место: Дом културе „Михаил Бабинка" из Падине, ***Каролинин Божић***, Стефан Ликок, режија Федор Попов;

3. место: КУД „Крушчић" из Крушчића, Драмски студио Луча, ***Декамерон на сеоски начин***, Петар Петровић Пеција, режија Федор Попов;

37. ФЕДРАС (2008):

1. место: Дом културе „Михаил Бабинка" из Падине, ***Светски рат,*** Б. Нушић, режија Федор Попов;

2. место: Дом кулуре „Влада Марјановић" Старо село, Драмски студио Маска, ***Маслачак и ретард***, Младен Поповић, режија Ђокица Миљковић;

3. место: ОАП „Бранислав Нушић" из Малог Црнића, ***Пазарни дан***, Александар Поповић, режија Спасоје Ж. Миловановић;

38. ФЕДРАС (2009):

1. место: Дом културе „Радомир Поповић", Косовска Каменица, Ранилуг, Дом културе Шилово, ***Хамлет од Доњо Моравче***, Иво Брешан, режија Цветко Станојевић;

2. место: КУД „Крушчић" из Крушчића, Драмски студио Луча, ***Дуго пуотвање у Јевропу***, Стеван Копривица, режија Фуад Табучић;

3. место: КУД „Азања", ТЗК „Азањска погача" из Азање, ***Кир Јања,*** Јован Стерија Поповић, режија Миомир Јелић;

39. ФЕДРАС (2010):

1. место: Дом кулуре „Влада Марјановић" Старо село, Драмски студио Маска, ***Час***, Ежен Јонеск, у режији Ђокице Миљковића;

2. место: КУД „Крушчић" из Крушчића, Драмски студио Луча, ***Кочије љубави***, Слободана Петковића, у режији Федора Попова;

3. место: ОАП „Бранислав Нушић" из Малог Црнића, ***Царство мрака***, Л. Н . Толстој, колективна режија, на челу са Милисавом Миленковићем;

40. ФЕДРАС (2011):

1. место: АП „Рача" из Раче, ***Хамлет у селу Мрдуша Доња***, Иво Брешан, режија Дејан Цицмиловић;

2. место: Културни центар Сурдулица, Позориште „Барја", ***Нечиста крв***, Бора Станковић, режија Драган Станковић;

3. место: ОАП „Бранислав Нушић" из Малог Црнића, ***Народни посланик***, Б. Нушић, режија Драгослав Шиља Тодоровић;

3. место: Ансамбл театра младих из Бача, ***Чудновата болест***, Ј.С. Поповић, режија Зоран Радуловић;

41. ФЕДРАС (2012):

1. место: ОАП „Бранислав Нушић" из Малог Црнића, ***Урнебесна трагедија***, Душан Ковачевић, режија Драгослав Шиља Тодоровић;

2. место: Дом културе „Влада Марјановић", Старо село и КУД „Крушево" из Крушева, ***Живот у тесним ципелама***, Душан Ковачевић, режија Дејан Цицмиловић;

3. место: „БАГ театар" из Бољевца, ***Флека***, Александар Новаковић, режија Борислав Ненић;

42. ФЕДРАС (2013):

1. место: Културни центар „Радоје Домановић" из Раче, ***Путујуће позориште Шопаловић,*** Љ. Симовића, режија Дејан Цицмиловић;

2. место: КУД „Обилић" из Крњева, ***Краљ Иби***, А. Жари, режија Горан Лекић;

3. место: ПАБ-Склониште у театру из Батајнице, ***Жорж Данден***, Молијер, режија Фуад Табучић;

43. ФЕДРАС (2014):

1. место: Драмски студио Дома културе из Божевца, ***Рупа***, Александар Обреновић, режија Саша Латиновић;

2. место: Драмски студио „Луча" из Крушчића, ***Мирандолина***, Карло Гондони, режија Дејан Цицмиловић;

3. место: ОАП „Бранислав Нушић" из Малог Црнића, ***Позориште у паланци***, Р. З. Дорић, режија Дејан Цицмиловић;

44. ФЕДРАС (2015):

1. место: КУД „Крушчић" Драмски студио Луча, ***Велика драма***, Синиша Ковачевић, режија Дејан Цицмиловић;

2. место: АП „Вожд" Мишар, ***Путујуће позориште Шопаловић***, Љ. Симовић, режија Марко Рибић и Душан Симић;

3. место: Драмски студио КУД-а „Бранко Радичевић" из Божевца, ***Мета***, Павел Кохут, режија Саша Латиновић;

45. ФЕДРАС (2016):

1. место: Дом културе „Радомир Поповић", Косовска Каменица-Ранилуг и Српско позориште Гњилане, ***Дивље месо***, Горан Стефановски;

2. место: Аматерско позориште КУД-а „Бриле" из Беочина, ***Кад се ми мртви поклоњемо***, Нина Митровић;

3. место: Дом културе „Влада Марјановић" Старо Село и Дом културе „Крушево", ***Народни посланик***, Бранислав

Нушић;

46. ФЕДРАС (2017):

1. место: АП „Јовица Јелић" из Банатског Карађорђева, ***Одумирање***, Душан Спасојевић, режија Милан Миђко Мартиновић;

2. место: АП „Вожд" Мишар, ***Антигона,*** Софокле, режија Душан Симић и Марко Рибић;

3. место: Удружење грађана из Старог Костолца, ***Покондирена тиква***, Ј. С. Поповић,

режија Фуад Табучић;

47. ФЕДРАС (2018):

1. место: „БАГ театар" из Бољевца, ***Ковачи***, Милош Николић, режија Бора Ненић;

2. место: АП из Ковина, ***Хамлет у селу Мрдуша Доња***, Иво Брешан, режија Јован Грујић;

3. место: Културни центар из Тополе, ***Приче великог рата,*** Б. Томасовић и З. Павлићевић, режија Зоран Павлићевић;

48. ФЕДРАС (2019):

1. место: АП „Вожд" Мишар, ***Лажа и паралажа,*** Ј. С. Поповић, режија Душан Симић;

2. место: АП „Кастелеум" из Старог Костолца, ***Каролина Нојбер,*** Небојша Ромчевић, режија Фуад Табучић;

3. Центар за културу „Театар Ресава", ***Протуве пију чај***, Драгослав Михаиловић, режија Милан Вељковић;

49. ФЕДРАС (2020):

1. место: АП „Мироко Таталовић Ћира", Нова Пазова, ***Све о женама***, Миро Гавран, режија Александар Бако;

2. место: Дом културе „Влада Марјановић", Драмски студио „Маска" из Старог Села, Велика Плана, ***Ах забога, стишајте се Мистер Дринк***, Владимир Предић, режија Драган Николић Јордан;

3. место: Градско позориште „Моравиште" Ћуприја, ***Топ од трешње***, Иван Панић, режија Владан Цветковић;

Велика светковина у Малом Црнићу
ВИШЕ ОД ИГРЕ ПОТКАЗИВАЧА ЖИВОТА

Пре педесет година, у јесен, плодни Стиг је Србији подарио ФЕДРАС, манифестацију која, ево, слави редак јубилеј. Мало је фестивала у нашој републици који се могу похвалити полувековним трајањем, као што је ФЕДРАС у Малом Црнићу. Највредније је, свакако, континуирано трајање фестивала пет деценија, упркос бројним тешкоћама и изазовима. За то време ФЕДРАС је био у сталном успону, садржајем, квалитетом програма, организацијом, пратећим дешавањима.

Осмишљен као манифестација која ће средином октобра у Малом Црнићу окупљати најуспешније аматере у драмском стваралаштву села из Србије, ФЕДРАС је непрестано надграђивао свој садржај и превазилазио оквире стецишта „потказивача живота", како би рекао Душан Ковачевић. ФЕДРАС је временом постао нешто ВИШЕ ОД ИГРЕ драмских аматера.

Поред позоришних уметника, фестивал је окупљао и сликаре, песнике, књижевнике и критичаре, бројне еминентне професионалне глумце, културне посленике, министре. ФЕДРАС је тако постао празник и велика радост окупљања драмских аматера из целе Србије, али и светковина за све културне ствараоце који се у срцу Стига срећу у једној племенитој мисији.

Ми, Петровчани, смо фестивал, од првих година очекивали и доживљавали са великим усхићењем и радошћу. Доживљавали смо га као своју манифестацију, а и ФЕДРАС је нас прихватао широког срца. Глумци петровачког позоришта су играли у пратећем програму, а често били почаствовани и наступом на свечаном затварању.

Имао сам привилегију да фестивал пратим скоро четири деценије. Почаствован сам био разним улогама које су ми на ФЕДРАС-у припадале, од редовног посетиоца, глумца у гостујућим представама петровачког позоришта, учесника трибине, сарадника у организацији програма и издавању билтена, до члана стручног жирија.

Честитке за јубилеј заслужују сви који су уградили камичак у мозаик полувековног трајања ФЕДРАС-а. Признања припадају великом ентузијазму свих учесника, али истовремено и домаћину за гостопримство и беспрекорну организацију које са квалитетом садржаја гарантују дуг век трајања.

Поносан сам што су Културно-просветни центар, општина Петровац на Млави и Национални Савет Влаха Србије, које сам предводио, дали скроман допринос успесима ФЕДРАС-а.

Радиша Драгојевић

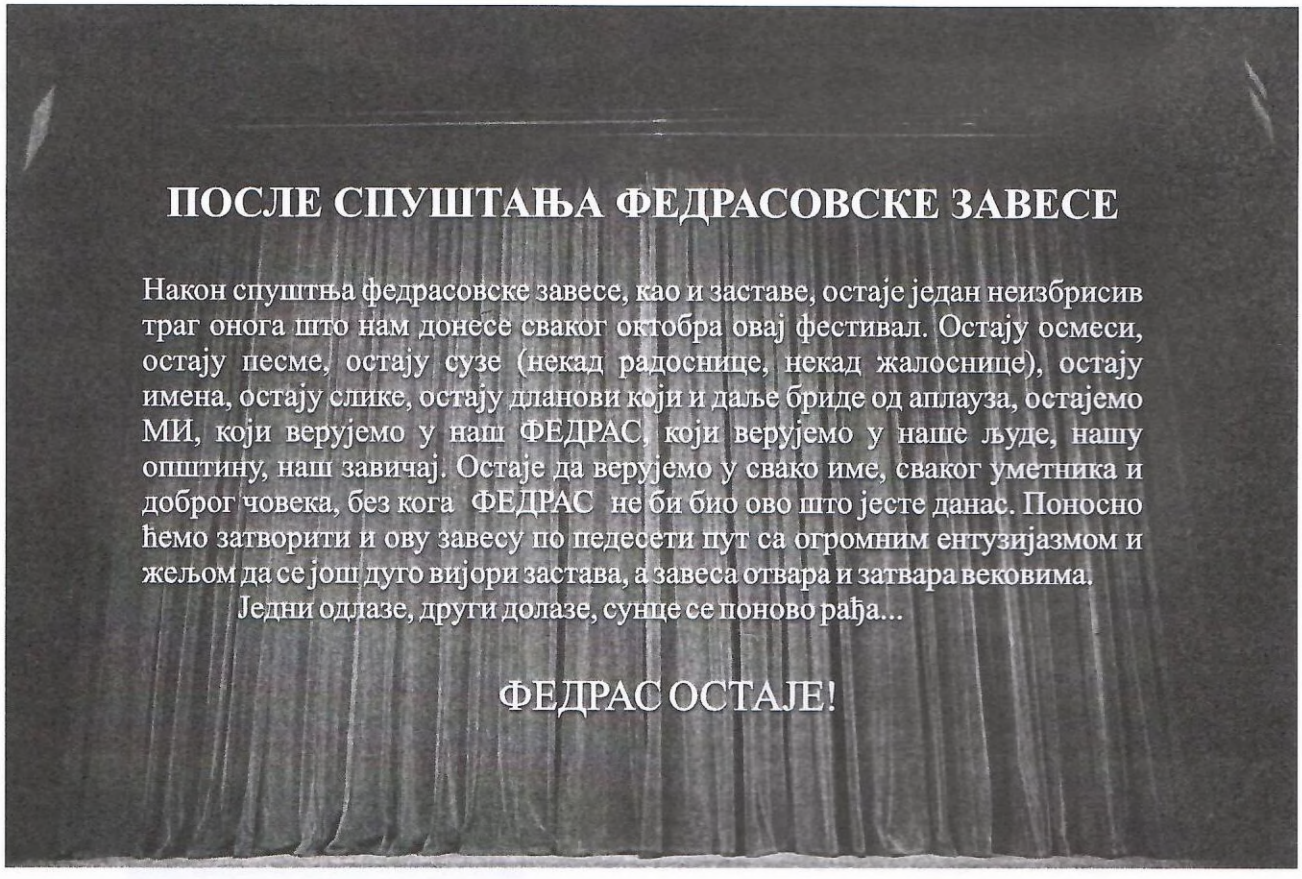

Милисав МИЛЕНКОВИЋ

Милисав Миленковић песник, прозни и драмски писац, аутор бројних есеја и критика објавио је деветнаест књига поезије од којих су најновије ОДИСЕЈ СЕ НИЈЕ ВРАТИО, ШЕКСПИР - САН И КРВ, ЧЕТИРИ ГОДИШЊА ДОБА У БЕОГРАДУ, три романа: БОЛЕСТ БРЕСТОВА, ДОБА ВЕТРОВА, ПРСТЕН ЗА ЕВУ, две књиге прича: ВАРОШКЕ ПРИЧЕ И КАЛЕМЉЕНА ТРЕШЊА ЛАВА НИКОЛАЈЕВИЧА, десетак оригиналних драма и драматизација, три књиге есеја и критика под насловом ИСТИМ РУКОПИСОМ, као и антологију песника и поезије друге половине 20. века под насловом СОКО У ЛИРСКОМ КАВЕЗУ.

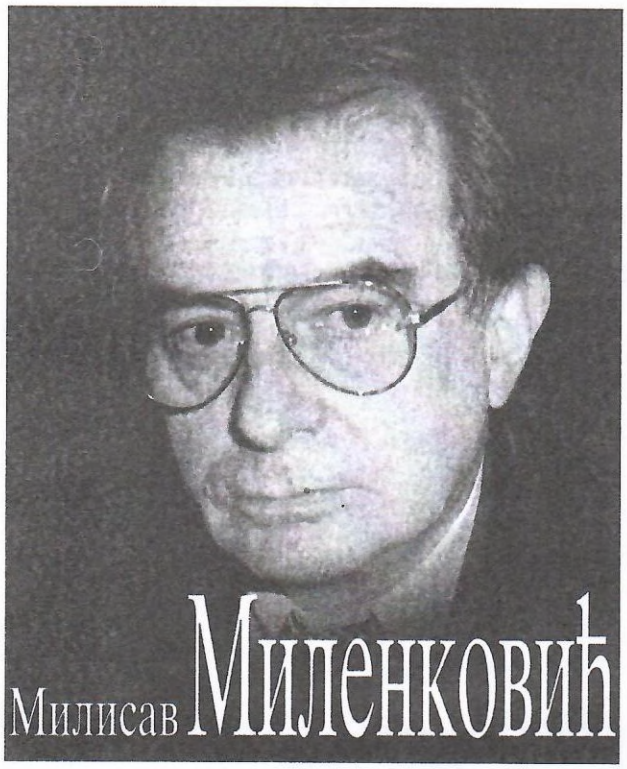

Добитник је бројних награда и признања: плакете и повеље општина Мало Црниће и Пожаревац, књижевних награда КОЧИЋЕВО ПЕРО за књигу поезије РОДНА КУЋА, МИЛАН РАКИЋ за збирку ОДИСЕЈ СЕ НИЈЕ ВРАТИО, ПОВЕЉУ МОРАВЕ и ДУНАВСКИ ОРФЕЈ за укупно песничко дело, као и награда СИМО МАТАВУЉ, МИОДРАГ ЂУКИЋ, РАВАНИЧАНИН, ЗЛАТНЕ ЗНАЧКЕ, БЛАГОДАРЈА УКС, ПОВЕЉЕ КУЛТУРНО ПРОСВЕТНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ БЕОГРАДА... Добио је ВУКОВУ ПОВЕЉУ и ВУКОВУ НАГРАДУ за допринос култури у свесрпском културном простору.

Милисав Миленковић је као друштвени радник био иницијатор оснивања библиотеке у Малом Црнићу 1966. где је покренуо часопис СТИГ 1970. и био први уредник, а и сад уређује овај часопис, оснивач ФЕДРАС-а 1972. године, који је добио ВУКОВУ НАГРАДУ. У Пожаревцу је уређивао часопис БРАНИЧЕВО, био оснивач ГЛУМАЧКИХ СВЕЧАНОСТИ МИЛИВОЈЕ ЖИВАНОВИЋ и иницијатор за подизање споменика Миливоју Живановићу.

Био је на значајним професионалним функцијама као што је делегат-посланик у Савезном већу Савезне скупштине Социјалистичке Федеративне Републике Југославије од 1988. до 1992, а потом генерални секретар Савезне скупштине од 1992-2000. После октобарских догађаја био је кривично гоњен за повреду изборних закона. Након осмогодишњег кривичног прогона ослобођен је свих оптужби.

Милисав Миленковић је непрофесионанално, поред осталог, био председник Фонда за културу Републике Србије, председник Културне просветне заједнице Србије, као и председник Савета Универзитета уметности у Београду и председник Управног одбора Народнег позоришта, као и председник Општинског одбора Социјалистичке партије Србије у Пожаревцу.

Члан је Удружења књижевника Србије и Председништва Удружења драмских писаца Србије.

Јован Јањић

ЉУДСКЕ НАРАВИ КРОЗ ВЕКОВЕ

(Милисав Миленковић, *Три рођендана и једна смрт*, „Просвета“, Београд, 2020)

Када реч слика живот, и даје импулс животу, то је – књижевност. Тако је и са речи Милисава Миленковића у књизи прича *Три рођендана и једна смрт*, у приповестима из човекових унутрашњих одаја и из народног живота.

Користећи широк спектар знања, богато животно искуство и уметнички дар, све то што поседује, Миленковић исписује, како сам каже, „реалистичне приче подвучене тугом и фантастиком“. Сједињује живот и уметност. Да живот прикаже фантастичнијим, него што изгледа – иако у суштини он такав јесте – и да покаже да уметност из живота израста.

Већина његових прича нема временско одређење; писац намерно изоставља да каже у ком времену живе и делају његови јунаци. Тиме он, у ствари, неказано казује: мењају се прилике, мењају се људи, али живот свагда, мање или више, исту причу исписује, само са различитим актерима, а увек у задатом трајању. Живот тече попут потока са Чачалице, у пишчевом родном крају, у Браничеву. Или попут било којег другог водотока.

Тако, у насловној причи „Три рођендана и једна смрт“ сусрећу се четири лика из четири доба. Њих тројица рођених истога дана, 6. марта, само у различитим временским периодима: вајар, сликар и песник Микеланђело Буонароти, рођен 1475; писац и маштар Габријел Гарсија Маркес, рођен 1928; и неименовани уплашени човек – а то је, сасвим извесно, сам аутор овог дела – рођен 1939. године; и она која се на тај дан, 6. марта 1945. године, није пробудила из сна, сликарка и песникиња Милена Павловић Барили.

Њих четворо се састају и разговарају, у сну, о животу и смрти. У ствари, како у реалном свету, тако и у овом књижевном делу, све се одвија на релацији живота и смрти, у њиховом сусрету. И сам поменути лик, уплашени човек, уплашен је од смрти: не зна шта га чека, и да ли има живота после смрти. Неизвесност га мучи; стасавао и живео је у времену када су и њега и све друге, у истом поднебљу, учили и убеђивали да је све извесно, и да је то *све*, само на земљи, *овде* и *сада*. А он, како је све ближи судњем часу, све више наслућује да није баш тако.

Јунаци Миленковићевих приповедака ослушкују и чују гласове предака. А он сам повлачи нити кроз векове. Кроз причу предочава да у сваком времену има људи који негују врлине и оних који су постали робови својих мана. Писац слика људске нарави: осветљава оне које краси посвећеност, преданост, пожртвовање, истрајност, љубав према човеку и Божјој твари, загледаност у будућност... али и показује карактере из затамљене стране људског лика: лукавост, подлост, превртљивост, оговарање, подметање, сплеткарење, подвале, разметљивост, бахатост, безобзирност, удвориштво, лицемерство, лажно подчињавање и сервилност према онима од којих зависи каријера, друштвени статус или каква друга могућа добит... Предочава и прилике када завладају подаништво и незахвалност у народу. Из његових прича види се непроменљивост људске природе, која је таква да тражи своју другу половину, у другом полу. Али он и, на суптилан начин, кроз дијалог, предочава како социјални миље утиче на суздржаност у јавном показивању љубави. Јер, љубав је врлина која се гради, и која се, надасве, делатно исказује.

Писац је укорењен у традиционали народни живот, па реплике складно теку. У већини његових „свакодневних прича“ сачуване су слике живота каквог више нема; живи се, или се тражи да се живи, по мери обичаја, према захтевима традиције и у складу са кодексом строгих, неписаних али свима добро знаних моралних норми. А ту је и приповедање из времена када се ти вековни стандарди људскости скрнаве и руше, под утицајем наметане идеологије. Из појединих прича зјапи дубина идеолошких сукоба, који задиру у саму срж народног живота.

Уз богатство реалистичних литерарних слика, аутор и предање уткива у приповедање савремених дешавања, па и на тај начин повезује нити времена. Тако, у једну од прича смешта легенду о недужном страдању Јелице, сестре браничевских властелина Павла и Радула, свирепо погубљене услед лажних оптужби заове. Па, отуда и име манастиру Заова, касније подигнутом на месту њеног страдања. Ту су и друга предања, сачувана у језику и негована у народном духовном бићу, као што су, рецимо, приче о томе зашто је један кладенац назван Шопот (од речи шапат), а зашто један предео у том крају задоби име Ладне воде...

Заиста, књига живота и људских нарави. И то – кроз векове!

Милисав МИЛЕНКОВИЋ

ПЕДЕСЕТ ГОДИНА

Пре пола века тихо и неочекивано обелодањем је први број часописа СТИГ који држите у рукама. Сав обавијем легендама и нејасним слут-

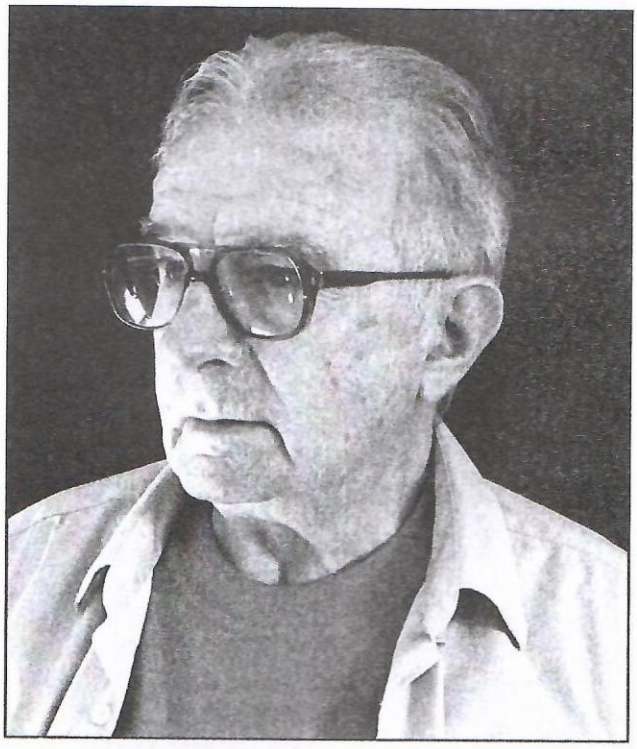

њама покретача и аутора који су исписали тај број и сам је у најчистијој нади требало да опстане као аутентичан и непоновљив израз оних који су у књижевност веровали као у сам начин живота. Јер живети за поетику писане речи је свакако узвишен начин доживљавања свега онога што нас окружује и испуњава. Инспиративна нит која је предходила настанку овог часописа лежи у једном младалачком поимању животаали и у непатвореној жељи да

плодност овог Стишког поднебља и мукотрпни живот стишких земљорадника уздигну на један достојанственији уметнички убедљивији квалитет и животаали и целог овог краја.

У временима када су се поистовећивали младалачки занос и веровање у хуманистички смисао културе а посебно уметности настао је часопис СТИГ да пронађе све изворе, све кладенце уметничке речи и да њихове токове усмери да им да смисао значења и зрачења која и сам живот чине узвишенијим и племенитијим. Смем да се присетим мудрих и сновидних речи песника Душана Матића који је изразио наду да ће овај крај стишкохомољски умети и смети да проговори у српској књижевности. Те речи су значиле и подстицајали и позив на завет да часопис СТИГ истраје и опстане на том путу у будућност.

Часопис СТИГ - то је шапат и говор Стишке равнице, жубор Млаве и Витовнице, она и љута и плодна Кошава која слеће са Карпата, онај дах који слети са околних брда па се у плодним долинама и равницама излије преко зазеленелих поља жита или набујалог кукуруза. А чин настајања Часописа СТИГ и његово рођење одувек је било тајанствено као што је и сам живот тајанствен. Можда је његово оглашавање слично оглашавању изораних бразда плодне земље које се слажу иза воловских плугова или реских тракторских трзаја. И како су ти шумови земље која се плугом и раоником окреће били чујни само за жуљевит слух земљорадника тако је и поетска жица благо затреперила и населила се и ове пределе као лет и ласте или заносне песме плавог славуја.

Часопис СТИГ је своје беле и неисписане странице поверио маштовитим песницима обазривим прозаистима или разузданим читалачким нервима. Исписивати поетиком странице СТИГ-а било је слично орању и засејавању плодних равница и речних долина. А семе је било изворно неговано и сачувано од искона, од памтивека и својом родношћу и светлошћу плода и стиха даровало предео у коме је клијало.

Није било тог видовњака који је могао да се загледа и време будуће и да самери дејство и трајања једног скромног подухвата равног само песничкој машти и заносу. А сада се време овде мери и деценијама и по полувековним трајањем. Јер СТИГ и као равница и као књижевно гласило се поклапају са својим неуништивим и плодним трајањем.

Неубедљиве су и скромног дејства речи које би да саберу полувековно трајање часописа СТИГ али је непрекидно трајна дужност оних који часопис творе, дужност де се призна да су се овде ефемерно значење политике и дугорочно деловање зреле уметничке речи поклопили и да СТИГ од свог првог броја до ево овог полувековног је био у слози са онима који су га и финансијски подржавали. Отуда и признање да СТИГ-а не би било без драгоцене помоћи локалне средине Општине Мало Црниће. Смем да тврдим да нема средине у овој нашој Републици Србији која негује овако благотворан однос према књижевној уметностикао и према неким другим уметничким дисциплинама.

У плодној Стишкој равници и Општини Мало Црниће два су плодна и плодоносна изданка: Часопис СТИГ и Фестивал драмских аметера села Србије, ФЕДРАС. Скоро да су вршњаци али је СТИГ две године старији.

Не замерите ако устврдим да је мера успешности сваке политике и власти количина и вредности које настају у стваралаштву у свим областима од економије до културе.

А када се присећам полувековног трајања часописа СТИГ поносни песник није изалуд певао: НАД СТИГОМ СУНЦЕ НИКАД НЕ ЗАЛАЗИ...

Радомир Андрић

БОГАТА ОПСЕРВАТИВНА СРЕДСТВА ЗРЕЛОГ ПЕСНИКА

Запис уз књигу песама
„Земна колевка“ Милисава Миленковића

Стваралачка личност Милисава Миленковића несумњиво припада првом реду изузетних песмотвора и осведочених интелектуалаца Србије, било да је реч о прозним, драмским или есејистичким остварењима. Овај неуморни лирик објављује стихове више од педесет година у књижевној периодици - листовима и часописима који репрезентују модерне стваралачке тенденције. У новије време, посебну пажњу заслужују песме у књигама: „Одисеј се није вратио“, Шекспир - сан и крв“ и „Четири годишња доба у Београду“. Првенствено, за видније место у ововременој српској поезији, изборио се захваљујући препознатљивим опсервативним средствима у стиховима модерне заснованости. Доказе за неоспорно високу оцену ове поезије, не само потписник ове рецензије, имају и други књижевни угледници међу којима су: Мићо Цвијетић, Душко Новаковић, Веселин Мишнић, Славица Јовановић, Александар Јерков, Видак Масловарић.

Такође, и најновија књига стихова „Земна колевка“, означена напоменом, да је то једна „поема са тридесет три певања са прологом и епилогом“, нуди низ привидно различитих песмотворних елемената, али истоветних у тражењима и налажењима сложене изражајности уз медитативну усредсређеност на принављање свеже метафорике из неисцрпних лексичких рудокопа. Могло би се рећи да унутрашњим самогласом преиначава

дискурзивна усмерења, од самог назива књиге до затајних значења, у архетипским и универзалним датостима. Заправо, у сваком певању, осећа се снажна тематско-мотивска привржености казивању о угрожености егзистенције и уопште света подређеног материјалним добрима, у односу на незанемариве одлике духовности, на чијим смо вредностима саздани. У овом случају земно одређује искон, неодвојив од људског рођења, од мајке, од првог животног струјања у времену пренаталном и оном мање радосном а више тегобном у спознаји да „ниједан живота сан/ није тако чист", како то каже Растко Петровић у својој песми „Једини сан". У тој мисли је Милисав Миленковић пронашао поетски зачетак ове песничке књиге и свакако неодгонетљиве запитаности зашто је и сам настао „биолошки и од којих љубави/ У ноћним сумаглицама/ Дневним жегама и леденим данима". Та загонетка храни недоумице и захтева од песничког језика мисао неоспорно другу и другачију на првотне асоцијације и наслуте непрестаних трагања за истином „по пољу/ кроз црну шуму ток реке/ колевком пуштеном низ воду..." А све то омогућује поезији да се избори са старим душевним замкама, поготово ако је за њим и пред њим „давно слућено/ Време које нестаје/ Пламен га сажиже дави и гута/ у пепео развејава/ Пепео што је увод у ништа/ Пакао могући на блиском одстојању". Отуд се намеће утисак да имамо у књизи неку врсту самоаналитичког огледа, саобразног немирењу са сликама, на којима живот јесте и није „пакао почетак краја/ Или крај неомилованог почетка/ зачетог у претотој постојбини/ Слећене материце положене/ Преко малог неба/ Изнад лежаја у колевци".

У овој поезији притајена и повремено присутна у виделу је мисаона понорница, у којој читалац назире елементе универзалне, нарочито појачане неминовним истинама о старости, пресахлим изворима виталности или неком врстом преслишавања основних значења људске немоћи, превасходно еротског заносног пламсаја у рукама за миловање. Такође, песник сугерише људске непролазне феномене: љубав и мржњу, разлоге тешко помирљиве у настојању да се свет сагледа из више позиција и преведе на језик ерудитних реминисценција, емотивних и свакако опоетизованих пред налетима нарације незаустављиве и коначно саобразне разноликим субјективним исказима. Донекле у тим преплетима реалности и набујале имагинације освежавајуће делују ирониja и самоиронија у односу на несагласје лирског субјекта и свакидашњице отежале под бременом егзистенцијалних тескоба и тегоба. Ту су и рефлексије из раније и ововремене историје, преузете алегорије из античке књижевности, пре свих других ликови Одисеја, Антигоне, Робеспјера, Хамлета, Деспота Стефана, Кнез Милоша, Бајлонија, стишких земљоделаца, ноћобдија, сањара, вечних љубавника... А једну од најуспелијих алегорија остварује сликом: хиподрома, коњичке трке, метежа, џокеја, навијача, уз опаске на револуционарно и постреволуционарно време, тренутну славу, почасти и постепено јављање свега тога у албуме успомена и елегичних записа. Свакако Милисав Миленковић не занемарује своје литерарне узоре: Растка Петровића, Милоша Црњанског, Достојевског, Франца Кафку, Езру Паунда, Хамсуна, Пастернака, Шемса Хинија и многих других који су уграђени у песников истински живопис, са свеколиким метафорама и благодатним умним извориштима. Уосталом, савремени песнички језик, спонтано изливен изван својих знаних образаца захвата све чињенице и трагове цивилизацијске, дате у различитим варијантама и примерима на страницама незаборавних прочитаних књига.

Сводећи овај читалачки запис, још једном можемо истаћи, да је Милисав Миленковић остварио изузетно занимљиво литерарно градиво, надасве посвећено љубави - оној животодајној али у одређеном периоду, када се чула гасе или постепено губе младалачко храниво, интонирано на елегичан начин и меланхолну осећајност. Све то подсећа на ослушкивање примордијалног крика у самотним часовима, са свим неспокојима и сумњама које карактеришу прве зреле године и наталожену резигнацију у душевним затајним посудама. И сам песник нуди читаоцима, једну врсту путоказног читања самог значења поезије и колевке у којој је зачета: „Све се то зачело као кап. Сама канула суза, као жишка, као црно семе зла у крв капнуло, у оној колевци нашег рођења, још непресеченој врпци док се крв мајке и чеда још није раставила на два бића, два будућа проклетства, две уклете душе које ће без казне пролутати светом и животом." И опет сугестија да је „љубав као поезија, недужна док је немилована, најпоузданија игра док је ненаписана и недоживљена. Нека обе остану само у сну или слутњи!" Утолико и овај запис постаје фрагмент потпоран за нова промишљања и замицања у поетско непредвидиве честаре Милисава Миленковића, који нам истовремено само тајанство љубави, феномен рађања и животног дозревања, на психо-аналитичан начин разоткрива, песничким језиком значењски принавља и обогаћује.

У Београду,
8. 9. 2019.
Радомир Андрић

МИЛИСАВ МИЛЕНКОВИЋ
ТАМОМ РЕЧИ ЗАКЛЕТ
БРАНИЧЕВО
1966

Миленковић
ПАКАО

МИЛИСАВ МИЛЕНКОВИЋ
МИЛЕНА ИЛИ ВЕНЕРА СА ХАМПОМ

Милисав Миленковић
ВАЗДУШНА ОПАСНОСТ

МИЛЕ
МИЛИСАВ МИЛЕНКОВИЋ
РОДНА КУЋА
СЕЗАМ МЕДИКО

МИЛЕ
МИЛИСАВ МИЛЕНКОВИЋ
ПЕНЕЛОПИН ДАР
СЕЗАМ МЕДИКО

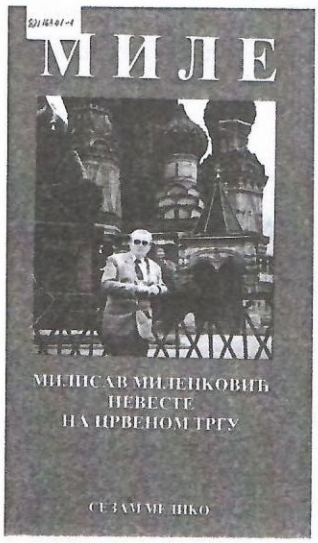
МИЛЕ
МИЛИСАВ МИЛЕНКОВИЋ
НЕВЕСТЕ НА ЦРВЕНОМ ТРГУ
СЕЗАМ МЕДИКО

Милисав Миленковић
Провала облака

ПРОСВЕТА

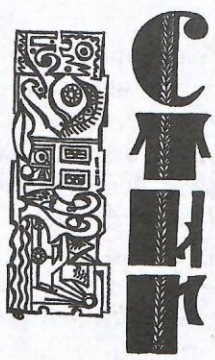
Стиг

ТИМ
ИСОМ
2

Видак М. МАСЛОВАРИЋ

ТРИДЕСЕТ И ТРИ НЕПРЕБОЛА

ЗАПИСАНО ПО ЧИТАЊУ ПЕСНИЧКЕ ЗБИРКЕ
ЗЕМНА КОЛЕВКА
МИЛИСАВА МИЛЕНКОВИЋА

Све потоње странице књига које је написао Милисав Миленковић остајале су отворене за наставак казивања, која су га увела у зачарани круг, где заточен између сна и јаве, живи своја радовања и надања, колико и своје осаме свеозначене потоњом песничком исказницом, подно наслова **ЗЕМНА КОЛЕВКА**.

Следственост времену које живи, Миленковић не одриче ни у једном од својих стихова, те у паралелном току свесмислено антиципира мудрост Серена Киркегора **„да живот једино можемо разумети уназад, али га морамо живети унапред"**. Кретњом од нулте тачке Миленковић записује поему, која ће епилошки читаоцу приказати низ запитаности на које је, најчешће, тешко добити достатне одговоре.

Притом, Миленковић на првој страници ове јединствене песничке смислености за сведока призива **ЈЕДАН САН** Растка Петровића, са којим се разумева оностраност приче / **да има један свет који је ван овог** /, да га је могуће разумети као свет у коме је потпуна слобода мера свему.

Али, из овостраних снзација кроз које вољно и невољно пролазимо, свеприсутне су и недоумице, које Миленковић предочава као незаобилаз, нарочито око места на коме се догађа први људски дрхтај и, уз њега стално отворено питање: / **где су његови корени** /. Јер, по неприкосновеном усуду, свељудско размештено је / **увек и непрекидно између неба и земље** /.

У том међупростору, после слатке несанице, после / **страсти** /, снови се, нажалост, уобличавају / **у мржњу, осветy или клетву неког далеког претка** /, оног који се ниоткудно појављује као **/из сева мује/** да најави изненадност доласка на овај свет који сличи / **звериљем скоку** /, после кога се догађа / **свето сједињавање са творцем света на плавој постељи неба** /. На том месту би се могла разумети Миленковићева аподиктичност у тврдњи да, како каже Франсоаз Саган, **„нема љубави без страха од те љубави"**, будући да тај чин подразумева болну узвишеност, без обзира коме се, на ком месту, у каквим условима и у ком времену догађа. Јер, каже Миленковић, / **све се оплоди** / по узору на прагрех, на ону јабуку која је повод свевековној последици. Виђено из неког другог, заумног угла, може се разумети да није било праузрока не би било ни следствености у догађајима који трају до дана дањег, или, верујући би рекли - до дана судњег.

Миленковић фабулира фатазмагорична виђења **/ноћи која долази/** коју тумачи као **/велику ноћ/**, као усудност која је давно слућена, а односи се на **/време које нестаје/**, после којег ће људска свеколикост бити **/развејана као пепео/** ону митолошку честицу која представља **/увод у ништа/.**

У тридесет и три нијансе сивог, Милисав Миленковиће је инкорпорирао суштост апокалиптичности времена, све дрхтаје, избезумљеност крхких и, бахатост моћника, ону врсту злости која очас узбуја и обесмисли најдрагоценије – људски живот. Из њихових очију **/долази ноћ// долази велика ноћ/** у којој је време више не игра никакву улогу, у којој ће се осим исконске потребе за удисајем и издисајем однекудно, у паралелном ходу, по злопуту наћи и / **храбри и смерни** /.

У немилици, у тренуцима када је мењање поретка догађаја апсурдно и, у примисли, Миленковић ће исход видети у могућности / **потпаљивања оне ватре која би могла велику ноћ да сагори/.** Наравно, много је свеколиког потребно да патник коначно разуме: да се у непрестаном трагању за исходима, од колевке до земне колевке, догађају **/поигравања** / и, да је најтрагични чин у тој игри онај у коме појединац свевиди свој лик и коначно схвати да је **/и сам у ђаволовом колу/.** На том месту се наговештава страх, као непрестани људски социјус, као моћник који појединцу помаже да се не **„искорени"**, да се не бестрага којекуда, што се, нажалост сваком појединачно кад - тад може догодити.

Није ли то онај Дантеовски страх из **„велике шуме" у БОЖАНСТВЕНОЈ КОМЕДИЈИ,** у коме лав, леопард и вучица не дозвољавају његов успон до планине обасјане светлошћу, када му се чини да је повратак у шуму најизгедније решење, нарочито у тренутку када му Виргилов дух обећава могућност проласка кроз пакао и могући улазак у рај. Утисак је да Миленковић место пакла одгонета у људском телу, те да свако понаособ има јасну рецепцију о трагању за местом на коме ће се примирити и вековати без опасности да ће га, икада икакве сподобе / **ујаловити** / и, претворити у ништа. Јер људски створ је / **немоћан// невичан да пати** /, нарочито ако је, како каже Миленковић - / **још неначет** /.

Зачудно је кретање тока мисли у Миленковићевој поеми **ЗЕМНА КОЛЕВКА,** јер се читаоцу приказју неколики преображаји унутар коесенцијалности на којој инсистира словећи о / **шумарцима, речним долинама, младим горама, источним и северним ветровима/,** јер све посматра као непрестано, подједнако и истовремено кретање према / **дубокој тишини** /. На том месту отимама

му се праисконо разумевање значења обнажених материнских руку, обавијених - / **око дечијих груди // над колевком**/ из које допире детињи плач, кога само она може тако дубоко да унедри. То је одисконо разумевање Божења и множења у коме, дакле, свезначење одређује материнско срце и, чини га синоптичним са оним што се по мапи њеног лица саображава, што је посебно уочљиво у случајевима када се у колевци прикаже празнина коју материнска реч не може да покрије, када њено чедо / **нестане из миловања/,** јер у таквим околностима у души се отварају дубоке **/провалије/.**

Руке о којима слови Миленковић би могле да се виде и као пантокреаторке из којих исијава двосекла брид, она која брани и, **/друга која сечивом рањава/,** будући да „мајка обе рађа, а бог их, ваљда, у добру и злу саставља". На том месту, песник је аподиктичан у смислености указивања на свеприсутну људску беспомоћност, у окружењу које је непријатељско, злочинитељско, налично зверињаку, у коме само најјачи опстају. Речју – то је оно место на коме више није могуће питомити песничку реч, јер је у таквим околностима и, у таквом окружењу **/безразложно њом дисати /,** јер је видљивије оно што је угробљено од онога што се чује у / **заљуљаним колевкама /.**

Једном од сивих нијанси Миленковић сенчи, и оно што живи својим животом, који се (неспорно) може разумети као тренутак и вечност, током којих се сажело толико наде, усхита и пораза, да оно што се са / **обзорја муњевито наговештава** /као долазеће велико зло, може неким чудом избећи. Песник то наговештава вешто инкорпорирајући след давних револуционарних и постреволуционарних догађаја, понашања која се са ове временске разине тешко подносе, нарочито ако се има у виду генерацијско разумевање ригидности које непрекидно трају, у којима се смењују лица и наличја оних који настављају трку на **/политичким хиподромима/,** немилоссрдно обесмишљавајући и трку и, исход трке. Јер, међусобни презири и мржње не јењавају, чак ни према онима који се, хотећи или не, налазе на маргинама ововремених догађаја, у којима свако сваком настоји да „види леђа".

Трагичне међуљудске односе, који памтивековно трају, Миленковић повезује са Софокловом Антигоном – драмом у којој је отац радио о глави сину, син оцу, брат брату. Чин који печати крај трагедије у Миленковићевом певању у неколиком смислу запањујуће је актуелан и после две хиљаде година, али је свет који тумара пред његовим очима знатно суровији – лишен икакве емоције, која би наговестила трунку оптимизма да ће се људски род „дозвати памети". Дакле, из Миленковићеве имагинарне и стварне колевке израстају паралелни светови, који лимитирају људску напредицу и по истом, или наличном обрасцу, вековно отварају и, затварају своје паклене кругове, у којима насиље не јењава.

Отуда је разумљива његова индигнација према неколиким незаобилазима: пре свих, према земљи коју види као / **јалову // податну коровима/,** коју види као **/колевку која не може бити узданица/,** која је / **на умору/,** која / **налива дојке и јауче/.** Тако виђена слика „земље – колевке" песника упућује на молитвени призив повратка на ледени прапочетак, после кога се све извражило до самопотирања, будући да верује у другачије исходе у трагању за оним изданцима који ће усталити животни поредак између рађања и умирања, јер нема двоумицу око тога да: / **само срце може да откуцава вечност љубави /.** Љубав је, дакле, свевидни заветни знак и, дељив је до бесконачног, само ако се разуме растојање између њега и / **податне земље/,** тачније – између њиховог приближавања и удаљавања.

У даљем току певања Миленковић чини радикалан заокрет упарујући његов ток са током моћне реке – Дунава и, антологијским свесловом угледника савремене српске књижевности Радомира Андрића, / **читача звезда/,** коме поверава тајну, по којој родно место ове реке нису Црне Шуме, већ људско срце; / **бели стихови и бујне риме/ записане руком / несташних песника /.** У њему се стане људи и предели и, небо плаво обојено његовом дубином, синоптичан је на свим просторима кроз које тече, тих и незаустављив, / **заталасан //завирен/** и - узнемирен повремено.

Долично песнику великог формата, Миленковић то доиста јесте, сасвим изненадно у ткиво поеме инкорпорира прозни запис, у коме не отступа од свељудских, те и његових, запитаности: у којој мери реч може да потпири ватру којој није могуће одредити / **правац, нити циљ /;** хоће ли се разбуктати и учинити похару, попут оне коју чине велике / **незаустављиве воде /?**

Миленковић разуме да многа питања остају без одговора. При сазнању је да све креће од једне варнице, од једне капи – макар то била и суза, од оне мрви / **зла у крви/** која уводи у смрт, од једног тела из кога се, не ретко, рађају два / **будућа проклетства /,** да је колевка / **оно чаробно место /** из које се развија / **слутња, љубав и смрт/.** Поезија је „умница" која све то обликује у целину, у једино место где све стварно постоји и, где је заиста све могуће - / **најпоузданија /** је док је не написана, док није протутњала кроз ум записивача – медијум преко кога подједнако комуницира са реалним и надреалним, вољним и невољним, али у таквој „густини" да оно што дошаптава / **само изабрани**

могу чути и видети /, и, тада је **/ мелем /,** ваљда и последње што би осамник могао да пожели пре пада завесе, који означава крај последњег чина у дугој и неизвесној животној игри.

Наредни песнички корачај Миленковића уводи у историјске слојеве (чему је склон у свом литерарном твораштву), на она веровања и поступања које саозначавају: узнос и наду, тежачки живот и ретка радовања, статусно одређење и, наук о трпљењу, којег је одувек било – онолико. И на том месту читаоци ће запазити Миленковићеву потребу да проговори о рекама и приобаљима, поред којих се заиграва воденичко камење, стврност и мит, рађање и смрт – мељаве подно којих се **/ цеди зној онај земљоделски изливен /** Стишком равницом, која с јесени личи на подојно млеко из **/ набреклих груди/.** На тим местима читаоци ће запазити Миленковићеву интроспективност, јер из његове нарације, којој је не ретко склон, (на месту где се „пуни смисленост" његовог казивања) из *његa расте проживљено* **/** ***од колевке до зрачне*** **светлости /,** догођено, боловано, увијено надом да бесмртност доиста постоји, те да ће патник коначно бити лишен горчине блажене на оном истом месту и, са оних извора, где су протутњали мучитељи допрли са иних страна света, после којих је Стишки сељак једва повезивао крај са крајем.

Будући да живимо у времену у коме **/ нема више тајни ни заваравања/,** у коме је све огољено до бесмисла, обезљуђено и обескућено до бестијалности, сведено на клетве и забораве, **/ огрнуто црном кошуљом самоће/,** ововремени живот се свевиди као резултат злог рађања и бесмисла осуде. Јер, јаки и најјачи опстају, а остали су именовани као „колатерална штета", понад које се гомилају тишина и тмина.

Аналитичари ове (за овај век) јединствене елегије запазиће непрестаност Миленковићевог настојања да у паралелном току демистификује чинове рађања и смрти, смене дана и ноћи, светлости и таме, смеха и јаука, бестијалности и чедности, сјаја у оку и невида пред њим – свега онога чему се нико не може отети, што је устопни пратилац сваког мислећег створа. И, на том месту Његошевским прословом Миленковић изриче свеистину да**/ висине маме, али и боле/,** да се из свеприсутне полифоније подавија упозорење: да уколико појединац преконципира свој у животни улог, не би требало да очекује адекватан одговор, јер се често у свему догађа раскорак.

Живот је, сентенциозно примећује Миленковић, наличан биљци коју треба неговати, омогућити јој да опупољи у погледу и међу рукама, уз молитву и сузу, све док не ужили и доживи плодоносни преображај. То је, запажа Миленковић, онај тренутак када, само тако вољена и негована биљка не умире, већ се изнова **/ цвету љубави нада /.**

Само наизглед је парадоксална Миленковићева порука да **/ живот и смрт треба неговати/,** јер по вољи Творитеља, ваљда, речено је да и рађање и смрт имају смисао у нагону за одржавањем живота, без озира што је његов коначни циљ - смрт. О томе је говорио Фројд у делу **СА ОНЕ СТРАНЕ ПРИНЦИПА ЗАДОВОЉСТВА** у коме се чита мисао: **да сваки човек подсвесно има жељу за смрћу, од које се инстиктивно брани.** На том месту Миленковић „удева" и мисао/ **да је љубав обмана (нагон) и одлагање неминовног краја/,** да је Хамлетовско питање/ **бити или не бити/** резултат песимистичког става, свеприсутног у људској врсти.

Експлицитна намера песника је да **/ мења вечну игру /** (будући да тако разуме љубав), јер унутар ње се догађају сензације које индивидуално подстичу **/занос, бол и патњу, омаму, јед и јад, пакост, спокој и неспокој, чаролију/** која предходи *мржњи* – распоређеној између **/ сна и несна /,** стањима која не ретко прате љубавни занос. Наравно, неизоставна пратиља љубавног узноса је и сумња, која деградира међуљудски однос и производи трпљење. Стваралац Миленковићеве искуствености, међутим, добро разуме да, како каже Херман Хесе, **бити вољен не значи ништа, а да волети значи све,** да то стање треба неговати и загнездити све своје **/ између дојки/.** Јер, између њих се заподева милина после које се свету приказују **/ мили створови /,** једина топлина коју је могуће супротставити **/ подивљалом времену/.**

Читаоци ове поеме ће запазити да је карактерише лапидаран ток, утемељен на разумевању почетка и краја људске свеколикости – живота, који је, како каже Пабло Пикасо **/ комедија за оне који мисле, а трагедија за оне који осећају/.**

Милисав Миленковић добро разуме фригидност века у коме живи и ствара: његову отуђеност, емоционално растројство планетарних размера, и зато при крају певања сентенциозно слови о потреби да **/ свако своје у себи сакрије /,** да у кући – једином одисконом коначишту изван мајчине утробе, ако је потребно и, **/ ватру на огњишту утули да га дим не ода/.** У таквој животној извесности потребно је стишати дамаре, избегавати **/ пут и стрампутицу // и летњи подневни пожар/,** јер оно што једном сагори само **/ земна колевка /** у вечност може да унедри.

Уверен сам да је Милисав Миленковић овом литерарном исказницом на најбољи могући начин печатио свој досадашњи литерарни сумитет, непрестано антиципирајући латинску мудрост да је /смрт последња истина /.

ИЗМЕЂУ СУМРАКА И СУТОНА

„Било је то оно доба дана
између сутона и сумрака,
док се још издужене сенке сламају
и стапају са блиском кадифом ноћи
која ће их ускоро све прекрити.
Сви звуци, прелет ветра и птичји гласови
као да су тонули у блиску измаглицу
и осеку светлости...

Милисав Миленковић приповетка„Ватра„

Пред нама је нова књига, веома необичног, интригантног али и заводљивог наслова „Три рођендана и једна смрт„ Потписује је Милисав Миленковић, а, могу слободно да кажем и – печатира је - црвеним воштаним печатом доброг познаваоца људске Душе. Његове речи имају моћ која не може да остане скривена пажљивом читаоцу, јер оне звоне, остављајући дубок траг у размишљању и доживљају. Речи Милисава Миленковића звоне. Као буђење, као позив на акцију, као јутарњи птичји пој, као школско звоно, као звоно Богородичне цркве, у Паризу наших младости. Човек је ђак, он стално учи. Учи од првог дана рођења, од првог покрета, речи и корака, све до оног, последњег, који ће неминовно доћи. Једном приликом, у разговору који смо водили, аутор је рекао - „Не знам да ли постоји Душа, али ако постоји, пише се великим почетним словом и налази се у близини срца.„

Још увек чујем ехо тих речи. Аутор је у тој краткој, и наизглед, једноставној реченици открио да је суштина постојања управо у емоцијама. Велико почетно слово којим назива бит, подвлачи и поентира основну мисао и потку на којој гради поетику прича. Мотиви се, као кристали на огрлици, нижу. Различитих боја и облика светлуцају на сунцу стварајући луцидне слике. Као на филмском платну, смењују се сентенце. Наизглед обичне, наизглед једноставне, наизглед већ виђене, ове приче суштински величају љубав, поштовање, племенитост и хуманост. Приче су, најчешће, насловљене једном једином речју и баш у томе лежи пуноћа, слојевитост и богатство нарације која следи. Нижу се наслови као што су -Бајадере, -Прекор, -Надметање, -Душман, -Шапат, -Ватра, -Опчињени, -Љубавник, -Крушке... А када читалац завири да види шта га чека у наставку текста, већ у првој реченици бива увучен у вртлог, дешавање, у емоцију, у причу. Аутор виртуозно ствара реалне слике и боји их ознојеном кожом, дрхтавим срцем, сплетом бора на челу,... бригама и љубављу. Посебно место у његовим приповеткама заузима безусловна, родитељска љубав. Њу увек прате страхови, који су понекад нереални, понекад оправдани; као и жеље, потребе а често и изневерена очекивања. Насловна прича „Три рођендана и једна смрт“ је ода уметности и лепоти. То је место на коме се сусрећу дух, тело и ум, на недефинисаној историјској раскрсници, и на треперавој линији између вечности и заборава. Милену Павловић Барили, Микеланђела, Маркеса и писца, Милисава Миленковића, осим истог почетног слова, повезује и датум рођења, или смрти. Вештином ратника светлости и спретним покретима сликара речима, води философске и разговоре Душе, људи које је повезала симболика и љубав према уметности. Живот је пун симболике. Симболи нас упућују, усмеравају, заводе. Често, неми и слепи, не примећујемо оно што нам показује прст створитеља који нам те „знакове поред пута“ и шаље.

Незаобилазна је борба супротности и постојање антипода у свему. Било да се ради о времену, где сунчано небо, без наговештаја и најаве, поквари јако невреме а мирноћу природе наруши снажан удар грома, или да се прича усмерава ка унутрашњим монолозима у човеку, као и дијалозима са другим актерима. Оно што је извесно и што је једна од основних мисли водиља писца је да је све одраз властите слике у огледалу и да за све постоји право време и прави тренутак. Без унутрашњих борби не би се искристалисао циљ и не би постојао пут доласка до њега, а природне непогоде служе да сперу прашину и створе путеве за нове кораке. Само око испрано сузама може да види дугу.

Милисав Миленковић је познавалац људске природе, нарави, жеља, мотива, намера, али и историјских момената и друштвених околности. Он ствара јасне и реалне слике људских карактера и судбина. Амплитуда његове реалности и поимања света је широка, дубока и висока. Задире у све димензије и открива равнотежу космоса и симболику крхког људског живота. Испод појавног и спољашњег, постоји скривени ниво. Милисав Миленковић вештим прстима јувелира и познавањем филигранске обраде племенитих речи, бруши оно скривено, оно нежно и оно суштински важно, оплемењујући књижевност и домете људског израза. Свој уметнички рад гради суптилном обрадом препознатљивог и скривеног, правећи уверљиве и живе описе у којима препознајемо и осећамо оно што је дубоко скривено и у нама самима. Писац је креативни естета. Пише онако како види и осећа и својом богатом имагинацијом и талентом препознавања суштине, задире дубоко у богатство живота и смисао постојања.

Управо у том трагању за смислом, аутор проналази најснажније мотиве и нити људског постојања. У чему је смисао? Да ли је смисао у животима оних које смо створили и удахнули им ген предака? Или је смисао у бележењу ретких и кратких тренутака лепоте? Можда у пролазности и

вечности или у јачини и борбености? Треба ли смисао тражити у уметности? Или је највећа уметност препустити се животу. Можда је управо сам живот уметност над уметностима. Да ли смисао или бесмисао људског постојања одређује неки небески запис, виле „суђенице“ или сам човек креира и кроји своју судбину? Аутор верујем да та Божанска или космичка равнотежа, на крају, увек, пронађу једнакост. Читав свет заснован је на супротностима. Лето и зима. Ноћ и дан. Живот и смрт. Сусрет планина и равнице под небом и у Души човека који је већ својим рођењем и пресецањем пупчане врпце, по својој судбини, номад. Нико не зна стазе којима ће ићи, и када ће тај пут да се заврши. Сунчани предели смењују се са сумрачним временима. У томе је и лепота и трагедија живота. Аутор то зна. „Да би могао да пишеш о животу, мораш прво да га живиш“ рекао је Ернест Хемингвеј. Милисав Миленковић препознаје, анализира, бележи, записује... живи и дише своје јунаке и њихове судбине.

И све то у цикличним и концентричним круговима, у којима се смењују радост и туга, где мир завлада када се умори немир и где увек постоји место за свођење рачуна и место за наплату.

Можда је највећа вредност баш то што не знамо ни путеве ни број корака својих. Већ, наивно и детињасто и у годинама кад тело није више младо и полетно, али Душа јесте, што и тад, пратимо своју звезду. Ону, коју често сањамо, али са буђењем увек заборављамо и коју на тренутак угледамо у оном трептају дана између сумрака и сутона. И тако, између ноћи и дана, сумрака и свитања, снова и буђења, љубави и разочарења, живимо и волимо, радујемо се и патимо и изнова сањамо свој недосањани сан, сневајући оне који су били и који остају и после нас.

(Рецензија за књигу „Три рођендана и један смрт“ - последњу коју је аутор, за живота објавио)

Данијела Божичковић Радуловић
Књижевница

ЖИВОТ БЕЗ ОМЧЕ

Данијела Миланова: ЖИВОТ СА ОМЧОМ ОКО ВРАТА

„Ми људи из живота, а не из књига,
ако
продамо и изгубимо,
или
разбијемо своје снове
у
неком марту или септембру,
остаћемо без правог пута и Плаве звезде
на хоризонту. И без Себе. Вреди ли?...
Време ће
показати…

За сад…Бог зна…и још по Неко наслућује.“

ОГЛЕДАЛО

Читајући и оживљавајући књигу Данијеле Миланове ТАНГО СА ОМЧОМ ОКО ВРАТА, као да листам албум својих или њених узбуђења, падове, поразе и усхићења. Одједном се пред оним који почиње да живи са овом књигом и прати је у њеним документима, али и сненим записима, пред њом оживи галерија, оживи сам космос, једне, на око, мирне свакодневице која тече, али и замамно својим током заводи оног које је следи. У судбинама, у стрепњама оних који оживе на страницама ове књиге препознајемо своје савременике, претке, али, смем да кажем и потомке нас, који данас јесмо, а који смо сутра већ бивши. Заиста, живи ли се живот само у прошлости, у оном фијуку ветра и времена који потом нестану и одлутају, али и нас заковитлају собом. Није само чежња за бесмртношћу, но и жеља за фиксирањем овога што данас јесте, а сутра је већ нешто потонуло.

Писци, само писци умеју да одлучно и храбро се успротиве тој прошлости која гута, која прождире садашњост, само они, као Данијела Миланова, имају куражи и мудрости да се тој претећој прошлости успротиве, нагнају је на пораз и клонуће. Чине то убедљивим сликањем онога што је живот пулсирајући, онај који дави и сме и уме да се свему

пролазном успротиве. Данијела Миланова у својој књизи сапета омчом живљења и противљења усуду пролазности одједном рашири лепезу живота у свој његовој изазовности, чарима али и клонућима. Животом који дише у овој књизи списатељица поништава све оне бесмислене слабости које понекад опхрвају немоћно и клонуло биће.

А оно јединствено означено у наслову књиге: игром танго као романтичним трепереньем и оном омчом око врата као трагичним крајем или претећим детаљем прати целу књигу и тим јединством боји дискретним бојама све приче, почев од оних кратких које се налазе на уводном месту до оних сложенијих и комплексијних прича у којима се одвија радња, која подједнако зближава ли отуђује ликове који су њени носиоци. Циклус О МАЛИМ И ВЕЛИКИМ СТВАРИМА списатељица Данијe-ла Миланова емитује оне снимке који су настали у бљеску мисли, сећања или једноставно оживљавање онога што се у њу утиснуло. Вероватно се вештина и величина творца кратке приче огледа у његовој густој, а лапидарној форми која се пред читаоцем распростре. Овај који ово пише не може да прећути ону утишану, а опет гласну у поруци приче ЉУСКА, са спотцртаном трагичном поруком: „Недостаје ми живот који сам изгубила. Моја мајка“ или прича РОДИТЕЉ са горким сазнањем: „Колико љубави примаш, толико можеш да пружиш. Једноставно је. Човек не поседује ни више ни мање од тога“. Све су то аутентична опажања и бележења. Понекад се учини као аутобиографске, јер делују убедљиво и истинито, као да су лично преживљене.

За тренутак се можемо винути у сферу спорта или лова, јер добар доскок и повољан положај свакако ће наградити и скакачицу и ловце прецизним скоком у даљ или погођеним пленом птице у лету. Ова асоцијација следи, кад се након кратких прича читалац обре пред већим широким платном имагинације. И тако ће застати или уронити у циклус РАЗБАРУШЕНА, где ће га дочекати она врцава и заводљива библиотекарка као да је изашла из узбудљивих или нежних љубавних романа, а потом га винути само њој знаним таласима негде изнад облака, или ће се наслутити „у зеницама истетовиран плес“. Неминовно је овде цитирати крај дијалога и њено опоро резоновање: „Нерино срце се распукло у хиљаду црвених комада и склизнула је тако лако и неосетно, на распукли под, окренула се и изашла. Закорачила је у прашину, звану Ништа.“

Списатељица Данијела Миланова у књизи ТАНКО СА ОМЧОМ ОКО ВРАТА, који иако компонован од прича и приповести се може читати и као јединствено, романескно приповедање, један портрет зреле жене, свих ломова који се у њој догађају, као и узлета који само женски сензуална особа може да себи допусти и поведе, заведе, читаоца у вртлоге њене душе, немире њених животних изражавања и експонирања. Оне не мудрује, она не додира, она једноставно бележи, осећа и емитује оно што се у њеном бићу, њеном телу догађа. Вероватно је мера сваког даровитог литерарног казивања утисак који оно произведе, колико се упије и преточи из ње саме у онога који је читањем следи. А реч је о вулканском гротлу, којим она и мисаоно и емоционално кључа, нанета над њим као својим омамљивим трзајима,трепереньима или узлетима њене маште, њеног целовитог сна о животу која га оживљава не имитирајући, једноставно му се предајући.

Циклус ЧВАТРО ФОРМАЋИ се као интермецо опет умеће у њен приповедачки топ, остајући веран температури претходних циклуса, као и њиховим токовима и мислима. Он је откан од исте пређе, од исте свиленасте материје, од истих боја је осликан, само су то нове слике, нови доживљаји, нове рефлексије. То је оно не наличје, него другачије интерпретирана мелодија која опет неминовно и асоцијацијама и укупним зрачењем неминовно се уклапа у целину ове књиге, што ми даје за право да у њој препознам аутобиографски портрет, осликан меким тоновима не ни уљаних, ни акварелних боја, већ оних које само темперно сликање доноси. И тај лирски интермецо је опет поздана спона у току ове женске приповести, ове женски осетљивости и свих пратећих колебања од туге до узлета њеног емоционалног бивствовања.

Сва уденута у свој неукротив темперамента Данијела Миланова, као и да овом књигом следи себе, онакву у живој пулсирајућој комуникацији са собом и светом. Ево је: „Расправљам се, препирем, скачем, повлачим, ћутим, па проговорим. Нервирам, љутим, плачем смејем. Нападам, смирујем, објашњавам. Брбљам и кад нема. Извињавам се и кад нисам

крива – људима које волим и до којих ми је стало. Са онима који су ме разочарали не радим ништа од тога. Не видим их, као да их нема. Њихови ставови ми нису важни, као ни они сами.“ Тако искрена у исповести, такву искреност нуди читаоцима. Не верујем да ће моћи да јој равнодушношћу одоле.

А онда тако неукротива и темпераментна почне у циклусу ЦИРКУСИЈАДА да се поиграва датумима, препознајући у њиховим одређеностима судбину, своју и светску, која пулсира независно од било чије воље. Неочекивано бљесне детињство и она суочена са смрћу при паду у онај тамни и скривени бунар види цео свој живот, сплетен од дечијих доживљаја и сензација. Наравно то је окосница приче ТАНГО СЕ НАЈЛЕПШЕ ИГРА СА ОМЧОМ ОКО ВРАТА, коју је завредела и сама композиција књиге насловљена ТАНГО СА ОМЧОМ ОКО ВРАТА. Сугестивност и страва која обузима осмогодишње дете је онај шок који потврђује да су доживљаји из детињства трајно и најснажније утиснути у цео живот. „Тај тренутак ужаса и спознаја близине смрти, тај хладни и застрашујући тренутак у коме пропадам у уску јаму без дна, то осећање безнађа и понора често ми се врати.“ – ето корена оног стања који прати ту осмогодишњу девојчицу заувек, сања се целог живота. И онако како само живот може да компонује след догађаја наилази у причи, а вероватно и у животу оне која записује ту композицију болних детаља живљења, констатује се карцином...

Тај танго живота се заносно игра са омчама око врата, а то су несрећа и болести. И није лепота игре живота у самој игри већ у игри живота са смрћу. Данијела Миланова уме да из онога што је сналази у животу извуче горку и застрашујућу поетику која се догађа на самој ивици, оној где се животу прети смрћу. Најпре је то онај пад у бездани понор бунара, а потом и тај злоћудни карцином. Снагом своје личности она је и једну и другу несрећу превладала, а снагом свога талента их преточила у литературу, којој читалац не може да одоли, да не осети.

У асоцијативном оживљавању књиге ТАНГО СА ОМЧОМ ОКО ВРАТА Данијеле Миланове, неминовно је подсетити читаоца а и саму ауторку да њеном литературом пулсира једна нит, Памтећи песму ПУПАК сродну мисао или емоцију, читалац ће препознати у неколико њених кратких прича, као ЉУСКА на пример. То је несумњив податак да у њој непрекидно као што је сам њен дамар, траје и оглашава се осећање материнства и она повлачи паралелну линију између ње и њене мајке.

Оживљавајући странице књиге Данијеле Миланове ТАНГО.СА ОМЧОМ ОКО ВРАТА овај који је читао и размишљајући о евентуалним искуствима списатељице у вези са претходном лектиром, остао је изненађен да није могао да осети ни дашак, ни одјек њеног читалачког искуства. Отуда и недвосмислен закључак да је све ово овде посведочен један поуздано оригиналан начин интерпретирања јединог извора ове прозе: сам живот. Маколико свакодневне животне сензације су доживљене и однеговане у температури њиховог искреног поимања, као саставним деловима ње саме Данијеле Миланове. Не то није онај пресан живот, то је са рафинманом изражавање оних унутрашњих доживљаја, који несумњиво имају трагове из дневних догађања и доживљавања. Све је то преточено и профилтрирано кад кад аутентичним збивањима, али често зашлих у снене пределе њене маште и преосетљиве личности. Јер, она само не описује оно што ју је понело, занело или узнемирило, она слика предео и околности у којима се то што ју је гануло, проналазећи и димензије и позадину свега што је целином зашло у њена чула, а она то потом емитовала као свој. А та својина је опет издана и у себе увлачи читаоца неком дискретном омамом и излива потребу за трагањем, дакле оживљавањем пишчеве у сопствену читалачку имагинацију.

Данијела Миланова је од сорте списатељице, која својим женским инстинктом, али и слутњом, продире у само биће прозне целине, без обзира на то да ли је кратка форма или дужа. А то продирање је истовремено и одређивање ње саме, према предмету појави или лику којим се бави, сенчећи га сопственим виспреним нервом, који се потом разграна и поведе, повуче у своје понорне или небеске просторе. Јер, без обзира шта је и која тема све то добија још један виши ниво значења, зрачећи оним универзалним значењем.

Ауторка књиге ТАНГО СА ОМЧОМ ОКО ВРАТА не мудрује и не доцира, она једноставно развија своје платно опсервација, дозвољавајући да све оно чиме се бави, а пре свега ликови сами собом себе дефинишу. Иако

понекад дискретно и ненаметљиво понуди и сопствену интерпретацију, дозвољавајући да то буде инспиративно за подстицај читалачке маште. Својеврсна је вредност ове књиге што она бавећи се животом, сопственим трпљењима његових милих и немилих удара задржава свој оптимум осећања, опирући се оним болним, као и на оне које је дарује пуноћом, којим њен живот понекад тиња, а понекад прокључа на ватри сопственог бића.

Инспирација животом и њена интерпретација њеног доживљавања открива сву ширину и квалитете распона и сву неисцрпну његову тематику открива убедљивост талента којим Данијела Миланова и књизи ТАНГО СА ОМЧОМ ОКО ВРАТА репродукује или чак сама твори, као заводљивост њеног приповедања. Она се супериорно исказала у свакој форми прозе, која је саденута у овој књизи. Не треба само препознавати ширину њеног дара него и сугестивност онога о чему поуздано и без колебања сведочи.

У оној својој дискретној посвети, она себе неуздржано означава као трагача за светлошћу која је синтеза оних погледа у звезде или наслућивања у сумраку. Свеједно она својим сагледавањем победоносно време својих имагинативне опсесивности проглашава Временом светлости. Без двоумљења онај који ово исписује и сведочи о свом оживљавању књиге ТАНГО СА ОМЧОМ ОКО ВРАТА да је она сама својеврсна светлост која се удева у нашу нимало благу и питому свакодневицу. Ви, који ћете читати ову књигу бићете озарени њеном својеврсном светлошћу, коју емитује Данијела Миланова, подједнако у запамћеним стиховима, огледима и овим прозним казивањем.

ТАНГО СА ОМЧОМ ОКО ВРАТА јесте претећа омча емоције, који буду њене пределе зашли, довољно радознали, па чак и сумњичави. Рукопис Данијеле Миланове ће их подједнако и светлошћу и омчом даривати. Јер ово није омча која прекида пулс живота, ово је књига која тај пулс негује, па и успоставља код оних храбрих и колебљивих. Књига у којој и којом се гасе сумње, а негују слутње и озарења, опет оном светлошћу.

У доба пандемије короне вирус
Ковид 19.
Милисав Миленковић

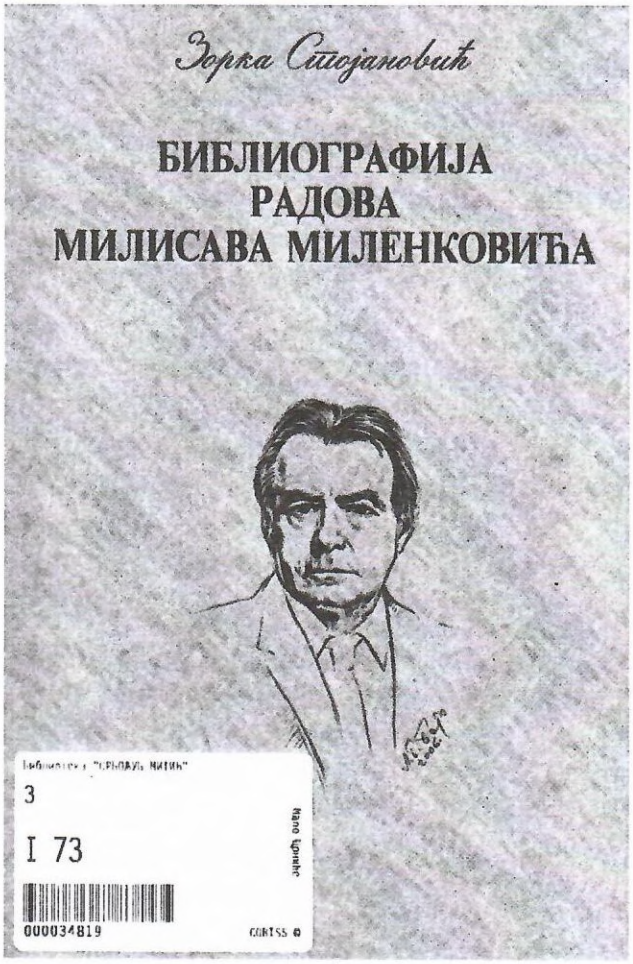

1956.

1. [Отишла си] : песма / Милисав Миленковић; У Задруга: лист слободног задругарства. - ISSN 0350-5073. - Год.12, (2. август 1956)

1957.

2. Априлско рађање / Милисав Миленковић; У: Браничево. - ISSN 0006-9140. - Год. 3, бр. 2 (јуни 1957), стр. 25-26. 821.163.4-1
COBISS.SR-ID 512061025

1958.

3. Сутјеска: песма / Милисав Миленковић. - У: Реч народа. - Година 12.
Број 519 (петак 4.јул 1958), стр. 1.

1959.

4. Песма је зрачна крв човека / Милисав Миленковић; У: Браничево. - ISSN 0006-9140. - Год. 5, бр. 4 (децембар 1959), стр. 94-96.
821.163.4-4
COBISS.SR-ID 512252257

1965.

5. Коњаници / Милисав Миленковић;
У: Браничево. - ISSN 0006-9140. - Год. 11, бр. 4/5 (јули/октобар 1965), стр. 76-77. 821.163.4-3
COBISS.SR-ID 512103521

1966.

6. Тамом речи заклет / Милисав Миленковић. - Пожаревац : Часопис Браничево, 1966 (Смедерево : "Димитрије Давидовић").
- 51 стр. ; 17 cm. - (Савремена поезија) 886.1-14
COBISS.SR-ID 83054343

1967.

7. Војислав Живковић: "Померанијада", Пожаревац, 1967 / Милисав Миленковић. – Приказ . У: Браничево. - ISSN 0006-9140.
- Год. 14, бр. 1 (јануар/ фебруар 1968), стр. 117- 118. 821.163.4.09
COBISS.SR-ID 512289889

1968

8. Голубац у средњем веку / Сима Ћирковић. - Пожаревац : Браничево, 1968. - 34 стр. : илустр. ; 20 cm. - (Библиотека Пожаревачки крај кроз историју) Голубац у времену / Милисав Миленковић: стр. 5-6. 725.96(497.11 Голубац) 904 (497.11 Голубац)
COBISS.SR-ID 103494663

9. Пламен у времену / Милисав Миленковић; У: Браничево. - ISSN 0006-9140. - Год. 14, бр. 1 (јануар / фебруар 1968), стр. 3-5.
821.163.4-1
COBISS.SR-ID 51225353

1969.

10. Пакао / Милисав Миленковић. - Пожаревац: "Браничево", 1969 (Смедерево : "Димитрије Давидовић"). - 47 стр. ; 23 cm. - (Библиотека Савремена поезија "Браничево", Пожаревац)

11. Нарцис / Милисав Миленковић; У: Браничево. - ISSN 0006-9140. - Год. 15, бр. 4/5 (јули/октобар 1969), стр. 25. 821.163.4-1
COBISS.SR-ID 512147041 SR-ID 512253537

12. Песма песника преодолева / Милисав Миленковић У: Браничево. - ISSN 0006-9140. - Год. 15, бр. 4/5 (јули/октобар 1969), стр. 25.
821.163.4-1
COBISS.SR-ID 512147297

13. Преображај : по Франц Кафки : одломак / Милисав Миленковић. У: Браничево.
- ISSN 0006-9140. - Год. 15, бр. 6 (новембар/децембар 1969), стр. 71-79.
821.163.4-2
COBISS.SR-ID 512165985

14. А. [Ана] Дудаш: "Свуда ме прате мрави", Пожаревац, 1969 / Милисав Миленковић. – Приказ. У: Браничево. - ISSN 0006-9140.
- Год. 15, бр. 6 (новембар / децембар 1969), стр.151-153. 821.163.4.09
COBISS.SR-ID 512172897

15. Увод за поновно читање Србољуба Митића / Милисав Миленковић. У: Браничево.
- ISSN 0006-9140. - Год. 15, бр. 6 (новембар/децембар 1969), стр. 9-14.
821.163.4.09
COBISS.SR-ID 512159841

16. Мадригали или позив у пакао / Милисав Миленковић У: Браничево.
- ISSN 0006-9140. - Год.
15, бр. 1/2 (јануар/април 1969), стр. 28-29.
821.163.4-1
COBISS.SR-ID 512120673

1970.

17. Бачијарке / Димитрије Бацић; [текстове одабрали Милисав Миленковић (поезија), Војислав Живковић (проза) ; илустрације Срба Митић]. - Пожаревац : "Браничево", 1970 (Пожаревац :
Просвета). - 67 стр., [1] лист с ауторовом сликом : илустр. ; 21 cm. (Савремена поезија и проза / "Браничево", Пожаревац). Стр. 5-6: Предговор / Војислав Живковић. - Текстови пријатеља: стр. 55-67.
821.163.41-14
821.163.41-3
821.163.41.09 Бацић Д.
COBISS.SR-ID 106654727

18. Пусто време / Милисав Миленковић. У: Браничево. - ISSN 0006-9140. - Год. 16, бр. 3/4 (мај/август 1970), стр. 267-268.
821.163.4-1
COBISS.SR-ID 512756065

19. Траг бола / Милисав Миленковић.
У: Браничево. - ISSN 0006-9140.
- Год. 16, бр. 3/4 (мај/август 1970), стр. 269.
821.163.4-1
COBISS.SR-ID 512756577

20. Упитна октава / Милисав Миленковић.
У: Браничево. - ISSN 0006-9140.
- Год. 16, бр. 3/4 (мај/август 1970), стр. 269.
821.163.4-1
COBISS.SR-ID 512756833

21. Златне птице љубави / Милисав Миленковић.
У: Браничево. - ISSN 0006-9140. - Год. 16, бр. 3/4 (мај / август 1970), стр. 268.
821.163.4-1
COBISS.SR-ID 512756321

1973.

22. Српаста земља / Бора Наумовић ; [ликовна опрема Радован] тј. [Радомир Пантић-Звишки].
- Пожаревац : Браничево, 1973 (Пожаревац : Просвета). - 54 стр. : илустр. ; 21 cm. - (Библиотека Савремена поезија / Браничево, Пожаревац) Тираж 300. - Стр. 5-6: Белешка о Бори Наумовићу / Милисав Миленковић. (Брош.)
821.163.41-14
821.163.41.09 Наумовић Б.
COBISS.SR-ID 112830983

1974

23. ДУГО очекиване речи / уредник Милан Шегрт. - Костолац : Индустријско-енергетски комбинат "Костолац" : Раднички универзитет, 1974 (Пожаревац : Просвета). - 84 стр. : слике аутора ; 20 cm. - (Библиотека прозе и поезије радника) Садржи биографске белешке о ауторима с њиховим сликама. - Стр. 506: Предговор / Војислав Живковић. - Стр. 81-82: У трагању за поетском жицом / Милисав Миленковић. (Брош.)
821.163.41-14(082.2)
COBISS.SR-ID 22362855

Зорка Стојановић

МИТ О СТИЖАНИНУ
(Милисаву Миленковићу)

Он
Није веровао у Богове.
У сунце, Небо и Траву ,
Јесте
Јер, пупак му је пресечен баш ту,
На шареном Стишком ћилиму.
Са Пенелопом је стрпљиво
Чекао Одисеја
Преферанс играо са
Микеланђелом и Црњанским-
Неверницима, такође.
Са Маркесом прозивао Бодлера;
Цвеће заливао кантицама боја
С којима се дружила
мадмазел Барили;
Опијао се
Вином и емоцијом.
Буђењу из дремежа просечности
Препуштао би се,
Као Божанској страсти,
Стављајући мастило и перо
међу зубе изгланцане речима
бритким као српови Стишких сељака.
У свитањима је лутао
Лавиринтима
Живота,
Стварао слике
Сценских комада
Које ће остати док је трајања
Када све нестане и оде без повратка,
Отишао је, између сумрака и свитања,
У освит једне ноћи.
„Одувек сам био сам„
Рекао је, склопивши очи.
Он
Веровао у Богове није
Али је постао део
Стишке Митологије.

Данијела Божичковић Радуловић

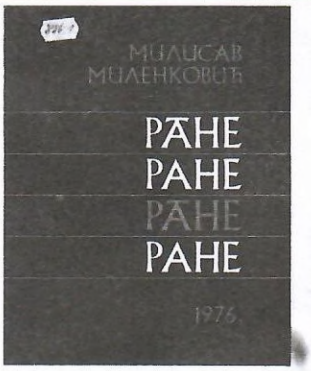

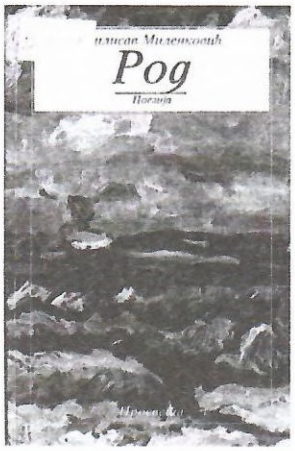

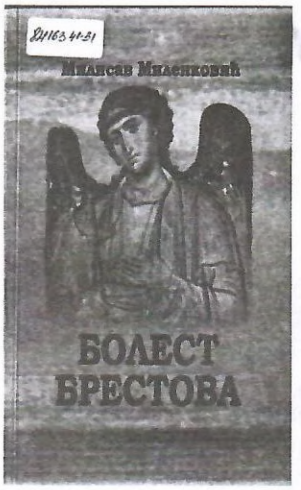

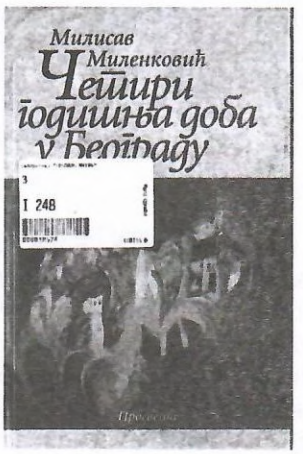

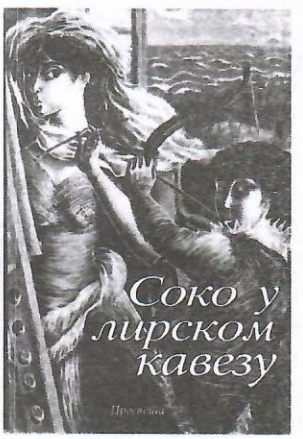

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

82

СТИГ : часопис за књижевност, уметност и културу / главни и одговорни уредник Данијела Божичковић . - Год. 1, бр. 1 (1970)- .- Мало Црниће : Центар за културу, 1970- (Пожаревац : Ситограф РМ). - 29 cm

Тромесечно.
ISSN 0350-834X = Стиг (Мало Црниће)
COBISS.SR-ID 4666882

ПОХВАЛА СТИГУ

Над Стигом жуто руно сунца разапето
Подупиру га приткасте девојке
Што уместо дуката на златним вратовима
Млавске, моравске и дунавске ниске низ беле
груди водопадима таласају

Ej орачи заорите звездану бразду
Воћари биљку и воћку наде засадите
Пчелари ливадама миља небеса зајазите
Овчари стада смеха низ равницу полијте
Рудари светлосну мућу преко поља извијте
Ej плодовљем отекла земљо
У који амбар да те улијем
У који стог да те саденем
У који кош, који тор, коју појату, који салаш
У колико велику кућу плодна љубави моја
Ћеш неокрњена стати

Заиграјмо хитре коње низ поплавеле долове
Искошкајмо волове, јунице
И нек се одморе вучне рукунице
Из очију нек излете питоме грлице
Из грла нек потеку питке фрулице
Ништа под свећом и капом стишком
Ej од земље и жене светије није

Обе горе запаљеие јулском ватром ниском
И ждребећим њиском
Над њима се
Кошава и северац разапиње
Над њима у јутра и међу коље
Над Стигом сунце никад не залази
Ту и птица жуди да заноћи
Лето наилази са потоцима жита
Јесен пијано низ винограде скита
Пролеће се с младошћу надмеће у снази

А нисмо се мајку му само радовали
Несреће су нам увек други под пластове
Туге под прагове
Црне барјаке на плотове
И безглаву тугу у домове
Ej црна судбино на пустим роговима
Сестро, оче,
Црном шамијом забрађена мајко
Сине
Младице из липове шуме
Ej судбино црнило ми у срце нали
Па ко да вас не проклиње
Ко да у нигдини не запали
Ко да вас оћути
Проклети били
Увек исти историјом и лугом душмани

Црна моја
Ох у уста те росна
Сунце ти жарко
И дете крваво
Мајку ти лажљиву и курвину
И бога ти божјег

И све ти
Црна, најцрња судбино моја
Сад ми ништа не смеш
Сад ходам и сневам земљом стишком
Препознајем космате високе риђе храбре и плаве
Земљу копају нежност бране

Лове по ритовима злато презиру
Трују се медовином ракијом хране
Не умиру
Васкрсавају у зоре ране
Љубављу се надмећу
Псовком се љубе
Крилате им речи на уснама
Птице на раменима
Иду
Не стају
Дане мере дужином својих очију
Плећа им мера за ветар
Изван својих руку ниједно сунце не признају
Ej над Стигом сунце никад не залази
Ту и птица жуди да преноћи
Лето наилази са потоцима жита
Јесен пијано низ воћњаке скита
Младост се с пролећем надмеће у снази
Питоме звери из сеоака излазе
Замиру црне клепетуше на овцама
Гасну причести и постови
Неоседлани ждрепци су звездани мостови
И ђердани младим потоцима
Са извором и ушћем међу сунчаним дојкама

У сваком крчагу јутра
У сваком бардаку поднева
По цвет
И космос
У свакој глави плодна градина
И најцветнији сан
Жив сам и крадем
Овцама попаше
Ноћима кукурузе
Крадем ливадама кише
И инаџишем крађом срећу
Леб јој
Њен и мој
Крадем девојкама душу
И невину плавет јутра
И чарној гори очи пијем
И воде млавске и моравске
Душом ратарском заливам

Ej орачи воћари пчелари овчари рудари
Ej над Стигом сунце никад не залази
Под пазухом мојим женско жуди да заноћи
Лето наилази са потоцима млива
Јесен се пролећем пијано скита
Слутим да се и време пита
Која нас плодност тако штедро облива
Те над Стигом сунце увек младо плива.

Милисав Миленковић

Стиг

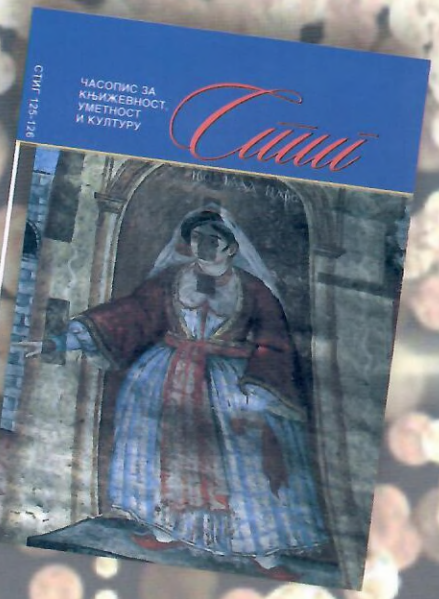

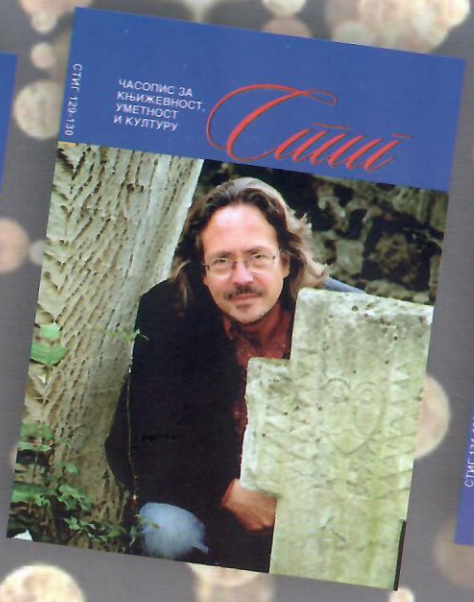

E-mail: czkomc@yahoo.com * www.czkmalovrnice.rs * ulica Bajlonijeva 119, Мало Црниће * tel: 280-150

Стиī

/број 133-134 / јесен 2021/

▶ Стиī ▶ ФЕДРАС ▶ Милисав Миленковић